

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

Bahar ORAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

Bahar ORAL

Danışman: Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ömer KORKUT

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ERDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2018

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ

(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Ömer KORKUT

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ERDOĞAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2018

Prof. Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 23 / 05 / 2018

Bahar ORAL

ÖZET

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ

Bahar ORAL

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ

Mayıs 2018, 124 sayfa

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Rehin hakkı alacaklıya; taşınmaz taşınır hak ve alacaklar üzerinde sınırlı ayni hak sağlar. Bu kanun rehlin konusunu, kapsamını, taraflarını büyük ölçüde genişletmiştir. Tacir ve esnaf rehin borçlusu ve alacaklısı olabileceklerdir. Çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler de rehin borçlusu olabileceklerdir. Ağaçlar, hayvanlar, stok ve hammadde, kiracılık hakkı, kira gelirleri, rehin konusuna dahil edilmişlerdir. Temerrüt hükümlerinde lex commissoria yasağı istisnai olarak düzenlenmiştir. Yeni kanunla beraber rehinli taşınır sicili olarak yeni bir sicil oluşturulmuştur.

Bu tez çalışmasında 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, mülga 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak rehin kavramı, taşınır rehni kavramı ve temel ilkeleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölüm tezin ana temasını içermektedir. Bu bölümde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin kuruluşu, tarafları, tarafların hakları ve borçları, rehlin konusu ve rehlin sona ermesi mülga 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu ile karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise temerrüt halinde uygulanacak hükümler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rehin, ticari işletme rehni, ticari işlemlerde taşınır rehni

ABSTRACT

COMMERCIAL ENTERPRISE PLEDGE

Bahar ORAL

Master Thesis, Department of Private Law

Supervisor: Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ

May 2018, 124 pages

The Code on the Pledge of Movables in Commercial Transaction (No: 6750), entry into force of the law on 01.01.2017. Pledge, provides restricted real right on the movable and real property goods. Code on the Pledge of Movables in Commercial Transaction has extended the issue, the scope and the parties of the pledge agreement. Merchant and craftman willable to be an obligor and a creditors. Also farmers, producer organizations and freelancers will be able to be an obligor. The trees, the animals, the stock and basic materials, the right of tenancy, the rental income, are incorporated into the scope of pledge. The prohibition of lex commissoria is arranged as a exceptional case in the default provision. A new register which is called as the pledge of movable register is constituted along with a new code.

Code on the Pledge of Movables in Commercial Transaction is examined comparatively to Commercial Enterprise Pledge (No: 1447) in this thesis.

The thesis is composed of three chapters. It focuses on the concept of pledge, the concept of chattel mortgage and the fundamental principles of chattel mortgage in first chapters. Second chapters include main topic of the thesis. Foundation of mortgage agreement, the party of the agreement and rights and obligations of parties have been examined comparatively to Commercial Enterprise Pledge (No: 1447). Last part of the thesis includes which provision will be applied when a position of default occurs.

Keywords: Pledge, commercial enterprise pledge, commercial enterprise pledge

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, TİRK ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Temennimiz yakın zamanda yürürlüğe girmiş bulunan kanunun üzerine yapılan bu çalışmanın uygulamada faydalı olması yönündedir.

Tez yazım sürecinde bana yol göstermenin yanı sıra akademik olarak da kendimi bir adım daha ileriye götürmem için yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. iur. Fatih BİLGİLİ'ye teşekkür ve şükranlarımı sunarım. Akademisyen olmak istediğim ilk günden beri fikirleri ve desteği ile yolumu aydınlatan hocam Doç. Dr. A. Dilşad KESKİN'e teşekkürlerimi sunarım.

Bahar ORAL

Adana / 2018

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ, TAŞINIR REHNİ ÇEŞİTLERİ VE HAKİM OLAN İLKELER

I. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR	4
II. REHNİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE EKONOMİK ÖNEMİ.....	4
III. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN POZİTİF HUKUKTAKİ GELİŞİMİ	5
IV. GENEL OLARAK REHİN VE TAŞINIR REHNİ KAVRAMI	7
A. REHİN KAVRAMI.....	7
B. TAŞINIR REHNİ KAVRAMI.....	8
V. TAŞINIR REHNİNİN ÇEŞİTLERİ	9
A. TÜRK MEDENİ KANUNU KAPSAMINDA TAŞINIR REHNİNİN TÜRLERİ	9
1. Teslim Şartına Bağlı Taşınır Rehni	10
2. Alacaklar Ve Diğer Haklar Üzerinde Rehin	12
3. Rehin Karşılığı Ödünç Para Verme İşİ İle Meşgul Olanların Rehin Hakkı ...	14
4. Hapis Hakkı.....	15
5. Hayvan Rehni	17
6. Rehinli Tahviller	18
B. DİĞER KANUNLAR KAPSAMINDA TAŞINIR REHNİ TÜRLERİ.....	19
1. Gemi İpoteği.....	20
2. Maden Rehni	20

3. Hava Aracı İpoteği	21
VI. TAŞINIR REHNİNE HAKİM OLAN İLKELER.....	22
A. ALACAĞA BAĞLILIK İLKESİ	23
B. TEMİNATIN BÖLÜNMEZLİĞİ İLKESİ	24
C. ALENİYET İLKESİ.....	25
D. ÖNCELİK İLKESİ.....	26
E. BELİRLİLİK İLKESİ	27
F. GÜVENİN KORUNMASI İLKESİ.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİ, HÜKÜMLERİ VE SONA ERMESİ

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	29
II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN KURULUŞU	30
A. SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ VE İÇERİĞİ	30
1. Sözleşmenin Şekli	30
a. Rehin Sözleşmesinin Elektronik Ortamda Düzenlenmesi.....	31
b. Rehin Sözleşmesinin Yazılı Şekilde Düzenlenmesi	32
2. Sözleşmenin İçeriği	33
B. REHİNLİ TAŞINIR SİCİLİ VE TESCİL	35
1. Rehinli Taşınır Sicili ve Özellikleri	35
a. Sabit Derece Sistemi.....	37
b. İlerleme Sistemi.....	38
2. Tescil	38
III. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN KONUSU VE KAPSAMI	40
A. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KONUSU	40
B. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KAPSAMI.....	42
1. Münferit Taşınır Varlıklar	42
a. Alacaklar.....	43
b. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar.....	44
c. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar	44

d. Hammadde.....	46
e. Hayvan.....	47
f. Her Türlü Kazanç ve İratlar.....	47
g. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmeven ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar	48
h. Kiracılık Hakkı ve Kira Gelirleri.....	48
i. Makine ve Teçhizat, Araç, Ekipman, Alet, İş Makinaları, Elektronik Haberleşme Cihazları Şeklindeki Menkul İşletme Tesisatı.....	49
j. Sarf Malzemesi	51
k. Stoklar.....	51
l. Tarımsal Ürün.....	52
m. Ticaret Ünvanı ve/veya İşletme Adı.....	52
n. Ticari Plaka veya Ticari Hat	54
o. Ticari Proje	55
p. Vagon	55
r. Bütünleyici Parça ve Eklentiler Meselesi.....	55
s. Birleşen veya Karışan Taşınırların Rehnedilmesi	56
2. Ticari Veya Esnaf İşletmesi Bütünü.....	58

IV. REHİN SÖZLEŞMESİNE KONU TAŞINIRIN DEĞER TESPİTİ

MESELESİ.....	60
----------------------	-----------

V. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN

HÜKÜMLERİ.....	62
-----------------------	-----------

A. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN TARAFLARI.....

1. Rehin Alacaklısı	62
a. Kredi Kuruluşları.....	63
b. Tacir.....	65
c. Esnaf	67
2. Rehin Borçlusu	68
a. Tacir.....	68
b. Esnaf	68
c. Çiftçi.....	69
d. Üretici Örgütü.....	69
e. Serbest Meslek Erbabı Gerçek ve Tüzel Kişiler.....	71
f. Üçüncü Kişinin Başkası Lehine Rehin Vermesi Durumu	72

B. TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ..... 74

1. Rehin Alacaklısı Bakımından Hak Ve Yükümlülükler 74
 - a. Rehnin Paraya Çevrilmesini Talep Hakkı 74
 - b. Temerrüt Sonrası Hakları Talep 74
 - c. Önlem Alma Hakkı..... 74
 - d. Ayni Hakları Koruyan Davaları Açabilme Yetkisi 75
 - e. Denetleme Hakkı 76
 - f. Tazminat Talep Edebilme Hakkı..... 77
 - g. Terkin Yükümlülüğü 78
2. Rehin Borçlusu Bakımından Hak Ve Yükümlülükler..... 79
 - a. Rehne Karşın Zilyetliğin Devam Etmesi Hali 79
 - b. Taşınırı Kullanma Hakkı 79
 - c. Tasarrufta Bulunabilme Hakkı 80
 - d. Taşınırın Değerini Koruyucu Tedbirler Alma Yükümlülüğü..... 81
 - e. Giderleri Tazmin Yükümlülüğü 82
 - f. Değer Düşürücü Tasarruf Halinde Tazminat Yükümlülüğü 82
 - g. Sicile Bildirme Yükümlülüğü..... 82

VI. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN SONA

ERMESİ..... 83

A. BORCUN İFA İLE SONA ERMESİ..... 83

B. BELİRLENEN SÜRENİN SONA ERMESİ 83

C. TERKİN..... 84

D. REHİNLİ TAŞINIRIN YOK OLMASI..... 85

E. BORÇLUNUN TEMERRÜT HALİ..... 85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNDE TEMERRÜT HALİ

I. TEMERRÜT SONRASI HAKLAR VE ÖNCE REHNE BAŞVURU İLKESİ. 86

A. ÖNCE REHNE BAŞVURMA İLKESİ..... 86

B. TEMERRÜT SONRASI HAKLAR 88

1. Rehinli Taşınır Mülkiyetinin Devri..... 89

a. Genel Olarak İİK m. 24 Kapsamında Devir 90

b. İİK m. 24 Kapsamında Devir İçin Yapılan Usul İşlemleri..... 92

c. Sıra Cetveli	93
d. Sıra Cetveline Şikayet Yolu	94
e. Sıra Cetveline İtiraz Yolu	95
f. Ödeme Emri.....	96
g. Ödeme Emrine İtiraz	97
h. İcra Emri	98
i. Rehin Açığı Belgesi.....	99
j. Mülkiyetin Devri Sonrası	100
2. Alacağın Varlık Yönetim Şirketlerine Devredilmesi.....	101
3. Kiralama Ve Lisans Hakkı	102
a. Kiralama	103
b. Genel Olarak SMK ve FSEK Kapsamında Lisans	103
4. İcra İflas Kanunu Genel Hükümler Çerçevesinde Takip	105
II. TİCARİ İŞLETME REHNİNDEN KAYNAKLI UYUŞMAZLIKLARDA	
GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME.....	106
A. GÖREVLİ MAHKEME.....	107
1. Ticari İşletme Rehni Kanunu Hükümlerinde Belirtilen Hususlar Kapsamında ..	107
2. Genel Hükümler Kapsamında	108
B. YETKİLİ MAHKEME.....	109
1. Ticari İşletme Rehni Kanunu Hükümlerinde Belirtilen Hususlar Kapsamında	109
2. Genel Hükümler Kapsamında	110
SONUÇ	112
KAYNAKÇA.....	115

KISALTMALAR

Bank. K.	Bankacılık Kanunu
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
Bkz.	Bakınız
C	Cilt
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
Değer Tespiti Yönt.	Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik
E	Esas
Elektronik İmza Kanunu	
ESMKG	Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu
FFFK	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
FSEK	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
HD	Hukuk Dairesi
HRT	Hayvan Rehni Tüzüğü
İİK	İcra İflas Kanunu
K	Karar
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KTK	Karayolları Trafik Kanunu
m	Madde
S	Sayı
s	Sayfa
SMK	Sınai Mülkiyet Kanunu
RPÇ	Rehnin Paraya Çevrilmesi
RTSY	Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları
TİRK	Ticari İşletme Rehni Kanunu

TMK	Türk Medeni Kanunu
TSHK	Türk Sivil Havacılık Kanunu
TSKBBK	Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun
TRK	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
Uyg. Yönt.	Ticari İşletme Rehni Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik
Vb.	Ve benzeri
Vd.	Ve devamı
Vs.	Ve sair
Y	Yargıtay

GİRİŞ

Taşınır rehni asıl olarak Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 939 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. TMK'ya göre taşınır rehninde, rehnin kurulabilmesi için kural olarak teslim gerekmektedir. Başka bir ifade ile alacaklının rehin konusu taşınırı teslim almadan rehin hakkının kurulması söz konusudur değildir. Rehin konusunun teslimi ile birlikte aleniyet gerçekleşmiş böylece hukuki güvenlik de sağlanmış olacaktır. Ancak bazı hallerde teslimsiz de rehin hakkı kurulabilir. Bu ayrık durumlardan TMK. m. 940 hükmünde bahsedilmiştir. Bu hükme göre; sicile tescil edilmesi zorunlu olan taşınırlarda teslimsiz bir şekilde, sadece sicile tescil edilmekle birlikte rehin hakkının kurulması mümkündür. Bu taşınırlar; gemi, motorlu taşıt, sivil hava aracı, maden cevheri, ticari işletme v.b. şekilde bir sicile kayıtlı olan taşınırlardır¹. Ticari işlemlerde taşınır rehni de bu ayrık durumlar içerisinde yer almaktadır. Şöyle ki teslim gerek kalmadan sicile tescil ile birlikte rehin hakkı kurulması mümkündür.

01.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (TRK) ile rehin konusu düzenlenmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte 1447 Sayılı Ticari İşletme Rehin Kanunu (TİRK) ilga edilmiştir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile birlikte ticari işletme rehnine yeni bir boyut getirilmiştir. Rehnin kapsamından taraflarına, sözleşmenin şekline kadar bir çok değişiklik yapılmıştır. Rehin kapsamının genişletilmesiyle birlikte özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ), finansal kaynak sağlaması kolaylaştırılmıştır². Globalleşen dünya ile birlikte KOBİ'lerin ticari hayattaki öneminin artması dikkate alındığında yeni düzenlemeler büyük önem taşımaktadır.

Yeni kanunla beraber ticari hayatta her zaman finansmana ihtiyaç duyan tacirler bakımından bu kapsamın genişletilmesinin yanı sıra çiftçiler, üretici örgütleri, serbest meslek erbapları bakımından da getirilen yeniliklerle finansman sorununa çözüm getirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda TİRK döneminde rehin borçlusu tarafında bulunamayan çiftçi, üretici örgütü ve serbest meslek erbapları da yeni kanun düzenlemesi ile rehin borçlusu olabileceklerdir.

¹ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2017, s. 6.

² 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Genel Gerekçe TBMM S. 418, s. 4.

Rehin tarafları yanı sıra rehin konusu da TRK ile büyük ölçüde genişlemiştir. TİRK döneminde rehin konusu yapılması yasak olan hammadde, stok gibi varlıklar artık rehin konusu olabilecektir. Dönen mal varlıklarının da rehin konusuna dahil edilmesi uygulamada değer tespiti bakımından bir takım sorunlara sebep olabilecektir. Nitekim dönen mal varlıkları işletmede bulunduğu haliyle kalmamakta, başka taşınırlarla birleşip karışmaktadır. Her ne kadar birleşen ve karışan varlıklara ilişkin düzenlemeler bunlar bakımında geçeli olsa da uygulamada tespit edilmesi sorun teşkil edebilir. Menkul işletme tesisatı zorunlu olarak rehin kapsamında bulunmayacaktır. Ancak kalem halinde sayılan varlıkların rehninin borcu karşılamaması halinde işletme tesisatı üzerinde bütün olarak rehin kurulabilecektir.

Yeni kanunla beraber teslimsiz taşınır rehni için yeni bir rehinli taşınır sicili kurulmuştur. Bu sicil ayrıntılı bir şekilde Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği hükümleri ile düzenlenmiştir. Sicil merkezi yetkisine Türkiye Noterler Birliği sahiptir. Rehinli taşınır sicili bakımından sabit derece sistemi ve ilerleme derece sistemi şeklinde iki tür derece sistemi öngörülmüştür. Bu sicille birlikte kayıtların tam ve doğru tutulması yanı sıra aleniyetin ve hukuki güvenliğin sağlanması amaçlanmıştır.

Borçlunun temerrüde düşmesi halinde ise lex commissoria³ yasağına istisna getiren nitelikte düzenlemeler yapılmıştır. Alacaklıya rehin konusunun mülkiyetini talep hakkı tanınmıştır. Mülkiyet hakkını talep edebilmenin yanı sıra; alacağın varlık yönetim şirketlerine devredilebilmesi, zilyetliğin devrinin mümkün olmadığı taşınır mallarda kiralama ve lisans hakkının kullanımı da mümkündür. Temerrüt halinde başvurulabilecek bu yollar dışında büyük ölçüde 2004 sayılı İcra İflas Kanunu hükümlerine atıf yapılmıştır.

Bu tez çalışmasında yeni yürürlüğe girmiş Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu ile karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir. Birinci bölümde ana hatları ile taşınır rehni kavramı ele alınmıştır. Konunun temeli itibari ile taşınır rehni çeşitleri ve hakim olan ilkeler incelenmiştir. İkinci bölümde ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi niteliği, kuruluşu, hükümleri ve sona ermesi incelenmiştir. Son bölümde ise temerrüt hali ve temerrüt sonrası haklar ele

³ "Lex Commissoria yasağı, bir rehin akdinde rehin verenin borcunu zamanında ödememesi durumunda, rehinli alacaklının rehin verilene malik olmasını öngören her türlü anlaşmanın geçersiz olduğunu ifade eder." GÜNEL, Onur Kerem; "Lex Commissoria Yasağı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998, s. 18, <http://www.ogunel.av.tr/LEX%20COMMISSORIA%20YASAGI.pdf>, ERIŞİM: 10.04.2017.

alınmıştır. Ancak kanunun yeni olması sebebi ile temerrüt halinde uygulamadaki yansımalarının görülmesi için henüz zamana ihtiyaç vardır.

Yapılan karşılaştırmalarla eski kanunda görülen sorunların ne olduğu ve yeni kanunla bu sorunların nasıl çözüme kavuşturulmaya çalışıldığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra yeni kanunda ortaya çıkabilecek aksaklıklar da eleştirel bir bakışla değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ, TAŞINIR REHNİ ÇEŞİTLERİ VE HAKİM OLAN İLKELER

I. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR İL REHNİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE EKONOMİK ÖNEMİ

Ticaret, üretim faaliyetinin mahsullerinin tüketim alanına geçirildiği iktisadi bir faaliyet olması sebebiyle üretim ve tüketim faaliyetlerinin ortaya çıkmasından bu yana varlığını devam ettirmektedir⁴.

Ticari hayatta rehin, alacağı güvence altına alan en önemli kurumdur. Ademi ifa halinde alacaklı rehne başvurma yolu ile kolaylıkla ve öncelikli olarak alacağını elde eder. Ticari hayatta her zaman tacir bakımından bir risk bulunmaktadır. Kanun koyucu rehin hukuku ile beraber alacaklı bakımından, alacağına ulaşamama riskini azaltmayı hedeflemiştir. TRK hükümleriyle birlikte rehnin tarafları bakımından kapsam önemli ölçüde genişletilerek, rehin hukukunun bu fonksiyonundan geniş bir kesimin faydalanması amaçlanmıştır. Rehin hakkının hukuki niteliği aşağıda⁵ ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Ancak, rehin hakkının aynı bir hak olmasından yola çıkılırsa, ticari işlemlerde taşınır rehni de sahibine aynı hak tanıyan hukuki bir niteliğe sahiptir.

Rehin hakkı Roma hukukundan bu yana var olan, TMK hükümlerinde net bir şekilde tanımlanmamalarına karşın, alacaklının alacağını garanti altına alan aynı bir haktır. Roma döneminde taşınır ve taşınmaz rehni ayrımı yapılmamakta ve hepsine “*hypotheca*” denilmekte idi. İlk dönemlerde özellikle tarımda, tarım araçlarının rehninde teslimsiz rehin hakkı uygulanmış daha sonra geliştirilerek günümüze kadar gelmiştir⁶.

Rehin hakkı şu şekilde tanımlanmıştır; “*Rehin hakkı, alacağın ifası için malvarlığı değerinin güvence oluşturduğu, borçlunun borcunu ifa etmemesi halinde hak sahibinin bu değeri paraya çevrilmesini talep edebilmesini ve bu yolla elde edilen*

⁴ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Yetkin Yayınları, 10. Bası, Ankara, 2017, s. 1.

⁵ Bkz. Birinci Bölüm, IV.

⁶ TAHİROĞLU, Bülent; Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 2005, s. 176.

*paradan alacağını alabilmesini sağlayan aynı bir haktır.” Bu tanıma göre rehin hakkı, feri nitelikte, güvence sağlayan sınırlı bir aynı haktır*⁷.

Ticari hayatta büyük ve orta ölçekli işletmelerin yanı sıra üretici örgütü, çiftçi, serbest meslek erbapları da finansal olarak desteğe ihtiyaç duyabilmektedir. Mülga TİRK dönemi öncesinde de yeni kurulacak ticari işletmelerin akıbeti belirsiz olduğu için maddi desteği yeni katılan ortaklardan sağlaması mümkün olmamaktadır. Finansmana ihtiyaç duyan işletme sahipleri bunu sağlamak için teminat göstermek durumunda kalmaktadırlar. TMK kapsamında teminat gösterilmesi ise teslim sorununu ortaya çıkartmaktadır. Nitekim tescilsiz teslim şartlı rehinde taşınırın teslimi gerekmekte bu ise işletme sahipleri bakımından hem ekonomik olmamakta hem de sayı bakımından sıkıntı yaratmaktadır. Ayrıca bir ticari işletmede imalatla kullanılan bir makinenin teslimi, üretimi de sekteye uğratacak niteliktedir⁸. Kimi zaman ise işletme sahiplerinin elinde taşınmazdan daha değerli menkuller bulunmasına rağmen finansal desteğe ihtiyaç duyduğu noktada bunu kullanamamakta, gayrimenkul ipoteline başvurmak zorunda kalmakta idi⁹. TİRK ile birlikte teslimli taşınır rehnine bir istisna getirilmiş, bu sorunlar engellenmeye çalışılmıştır. TRK hükümleriyle beraber kapsam daha da genişletilmiş, TİRK hükümlerinde ortaya çıkan sorunların giderilmesi amaçlanmıştır.

Finansal kaynaklara ihtiyaç duyma sadece esnaf ve tacir bakımından değil KOBİ’ler, üretici örgütleri, çiftçi ve serbest meslek erbapları bakımından da geçerlidir. TRK ile birlikte ticari hayatta önemli yeri olan bu kişiler bakımından da düşünülmüş ve bu kişiler bakımından da taşınır rehni mümkün kılınmıştır.

III. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN POZİTİF HUKUKTAKİ GELİŞİMİ

Ticari hayatın büyümeye başlaması ile birlikte kredi ihtiyacının karşılanmasında teslimli rehin pratikte büyük engeller çıkarmakta idi. Buna bağlı olarak çeşitli sistemler düşünülmüş ve hayvan rehni, gemi ipoteli gibi teslimsiz rehin türleri TMK sisteminde istisna olarak düzenlenmiştir. Ancak ticari hayatta, ticari işletmenin maddi duran

⁷ ACAR, Faruk; *Rehin Hukuku Dersleri*, Vedat Kitapçılık, 1. Baskı, İstanbul, 2015, s. 1.

⁸ ERDEM, Ercüment; “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, *Bankacılar Dergisi*, Yıl: 22, S. 76 (Mart 2011), s. 42- 60, https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/bankacilar_76.pdf, ERIŞİM: 10.04.2017.

⁹ REİSOĞLU, Seza; “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, *Bankacılar Dergisi*, Yıl: 14, S. 47 (Aralık 2003), s. 107- 121.

varlıkları temelde rehnin konusunu oluşturarak temin edilmek istenen finansmanı sağlayacak niteliktedir¹⁰.

Fransız hukukunda ilk olarak 1896, daha sonra 1909 yıllarında ticari işletme rehni spesifik olarak ele alınmıştır. Alman hukukunda ise teslimsiz rehin sistemi benimsenmediği için inançlı devir müessesesi ile kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır¹¹. Ülkemizde ise 1965 yılında başta Prof. Dr. Seza Reisoğlu olmak üzere Prof. Dr. Haluk Tandoğan, Turgut Kalpsüz ve Burhan Gürdoğan'ın çalışmaları sonucu hazırlanan "Ticari İşletme Rehni Kanunu Projesi" bir milletvekili tarafından "Ticari İşletme Rehni Kanunu" olarak teklif edilmiş ve komisyonlarda bazı değişikliklerle kabul edilmiştir. Bu şekilde 1447 Sayılı 21.07.1971 Ticari İşletme Rehni Kanunu 28.01.1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 21. maddesi kapsamında "Ticari İşletme Rehni Sicili Hakkında Tüzük" altı ay içerisinde çıkarılmıştır. Bu Tüzüğün 19. maddesi doğrultusunda da bir yönetmelik hazırlanmıştır¹².

Ticari İşletme Rehni Kanununun uygulanması ile birlikte sistemde görülen aksaklıkların çözümü için 23.07.2003 tarihinde 4952 sayılı kanun ile birlikte sanayi işletmelerin rehnine yönelik daha farklı bir düzenleme getirilmiştir. Kanunun 45 yıl boyunca uygulanması sonucu sistemde görülen aksaklıklar doğrultusunda 2016 yılında bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Gerçekten de bu süreç içerisinde Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun kapsamının çok dar kalması sebebi ile az sayıda ticari işletme rehni kurulmuştur¹³. Ortaya konulan tüm bu aksaklıkları gidermek amacı ile Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, Ticari İşletme Rehni Kanunu'nu ilga ederek 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TİRK doğrultusunda, "Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik", "Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik", "Rehinli Taşınır Sicil Yönetmeliği" isimleri ile üç adet yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

¹⁰ **BOZER**, Ali/ **GÖLE**, Celal; Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 4. Bası, Ankara, 2017, s. 30; **KIRTEPE**, Ahmet; "Ticari İşletme Rehni", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 34; **ÇİÇEK**, Selda; "Ticari İşletme Rehni", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s. 38.

¹¹ **PROY**, Reha/ **YASAMAN**, Hamdi; Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, 13. Bası, İstanbul, 2010, s. 51.

¹² **İNAL**, Tamer; Ticari İşletme Hukuku, Kazancı Kitap, 1. Baskı, İstanbul, 2004, s. 95.

¹³ **ARKAN**, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 23. Bası, Ankara, 2017, s. 49.

IV. GENEL OLARAK REHİN VE TAŞINIR REHNİ KAVRAMI

A. REHİN KAVRAMI

*"Rehin hakkı, alacağın ifası için malvarlığı değerinin güvence oluşturduğu, borçlunun borcunu ifa etmemesi halinde hak sahibinin bu değeri paraya çevrilmesini talep edebilmesini ve bu yolla elde edilen paradan alacağını alabilmesini sağlayan aynı bir haktır."*¹⁴ Tanımdan yola çıkılacak olursak rehin hakkı; güvence sağlamaya yönelik aynı bir haktır diyebiliriz. Başka bir söyleyişle aynı teminat, borçlunun kısmi ifası ya da kötü ifası durumlarında alacaklıya, elde edemediği alacağını rehin konusunun paraya çevrilmesi ile karşılama imkanı sağlar¹⁵. Rehın konusu üzerinden borçlar hukukunda kural olarak borçlu borcunu ifa etmediği takdirde tüm malvarlığı ile sorumludur. Ancak istisnai durumlarda borçlu sınırlı bir malla ya da belirli bir miktarla sorumludur. Borçlunun tüm malvarlığı ile sorumlu olmayıp sadece söz konusu rehin ile sorumlu olması hali de iki istisnai durumdan belirli bir mal varlığı ile sorumluluk kapsamına girmektedir¹⁶. Fakat rehin kurulması ile borçlunun kişisel sorumluluğunun tamamen ortadan kalktığından bahsetmek mümkün değildir. Alacağın tamamının söz konusu rehin ile karşılanmaması durumunda eksik bakiye için borçlunun diğer mallarına başvurulur (İİK m. 45).

Borcun ifa edilmemesi halinde rehin hakkı alacaklıya iki temel hak sağlar. Bunlardan biri, paraya çevrilmesini talep hakkıdır. Diğerisi ise bunu tamamlayıcı nitelikte olan paraya çevrilen rehinden alacağın tahsil edilmesidir¹⁷.

Ticari hayatta her zaman nakit ihtiyacı ortaya çıkabilir. Tacire finansman sağlayan alacaklı, alacağının garanti altında kalmasını isteyebilir. İşte ticari hayatta da bunu sağlayan unsur, rehindir¹⁸.

¹⁴ ACAR, Faruk; Rehın Hukuku Dersleri, s. 1.

¹⁵ GÜRSOY, Kemal T., EREN, Fikret, CANSEL, Erol; Türk Eşya Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978, s. 949.

¹⁶ KILIÇOĞLU, Ahmet M.; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 16. Bası, Ankara, 2012, s. 31- 32.

¹⁷ ACAR, Faruk; Rehın Hukuku Dersleri, s. 2.

¹⁸ DAVRAN, Bülent; Rehın Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972, s. 1.

B. TAŞINIR REHNİ KAVRAMI

Taşınır rehni; rehin alacaklısının alacağını güvence altına almak amacı ile malike ait taşınır eşya, hak ya da alacak üzerinde oluşturduğu ve borçlunun temerrüte düşmesi halinde alacaklıya rehnin paraya çevrilmesi şeklinde tanınan aynı bir haktır¹⁹. DAVRAN taşınır rehnini şu şekilde tanımlamıştır: *“Bir alacağı temine yarayan, başkasına ait menkul mal (veya hak) üzerinde müesses mahdut aynı hak olup, alacaklıya borçludan alacağını istifade edememesi halinde merhunun satış bedelinden alacağını istifade yetkisi verir.”* Bu tanıma göre; alacaklı yalnızca rehin konusunun satış bedeli üzerinden alacağını karşılar. Rehin konusunun paraya çevrilmesi halinde borç karşılanmazsa borçlu şahsi olarak mal varlığı ile sorumlu olmaya devam eder. Kural olarak taşınır, alacaklının zilyetliğindedir ancak kullanma hakkı yoktur ki aksi kararlaştırılabilir ve menkul rehni ferî bir haktır²⁰. CANSEL taşınır rehnini; *“menkul rehni öyle mahdut ve ferî aynı haktır ki, muaccel alacağını tahsil edemeyen alacaklıya alacağını temin etmek için başkasına ait menkul bir eşya (veya hakkı) paraya çevirmeyi talep yetkisi verir.”* ifadesi ile tanımlanmıştır²¹. Her iki tanımdan da anlaşılacağı üzere taşınır rehni alacağa bağlı ferî ve aynı bir haktır.

TMK m. 939-972 maddeleri arasında düzenlenen taşınır rehni temelde teslim bağli şekilde düzenlenmiştir²². Taşınır rehnine TMK hükümleri dışında, TTK hükümlerinde gemi rehni, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile ticari işletme rehni, Maden Kanunu ile maden üzerinde rehin düzenlenmiştir²³.

Medeni Kanunda taşınır rehni temelde teslim bağli olarak düzenlenmesine rağmen hapis hakkı, teslim bağli olmayan rehin, hak ve alacaklar üzerinde rehin gibi türlere de yer verilmiştir. Temel olarak teslim bağli rehne yer verildiği için teslim bağli rehni düzenleyen maddeler örtüştüğü ölçüde diğer rehin türleri bakımından da

¹⁹ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; Eşya Hukuku, Filiz Kitapevi, 18. Baskı, İstanbul, 2015, s.1015 ; ESENER, Turhan/ GÜVEN, Kudret; Eşya Hukuku, Yetkin Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2015, s.527.

²⁰ DAVRAN, Bülent; s. 79.

²¹ CANSEL, Erol; Türk Menkul Rehni Hukuku C. I, Sevinç Matbaası, Ankara, 1967, s. 11.

²² OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s1015 ; ESENER, Turhan/ GÜVEN, Kudret; s.527 ; SİRMEN, Lale; Eşya Hukuku, Yetkin Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2016, s. 651.

²³ DOĞAN, Murat; “Teslim Bağli Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3- 4 (2008), s. 181- 207, http://hukukdergi.erzincan.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2008_XII_2_7.pdf, ERIŞİM: 15.04.2017.

uygulanır, uygun düşmediği hallerde ise bir başka ifade ile bu maddenin de çözümsüz kaldığı hallerde taşınmaz rehnine ilişkin hükümler uygulanır²⁴.

V. TAŞINIR REHNİNİN ÇEŞİTLERİ

A. TÜRK MEDENİ KANUNU KAPSAMINDA TAŞINIR REHNİNİN TÜRLERİ

Türk Medeni Kanunu kapsamında taşınır rehni hususu 5 ana başlık altında düzenlenmiştir²⁵. Bu başlıklar; teslime bağlı rehin ve hapis hakkı TMK m. 939-953, hayvan rehni m. 940/1, alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin m. 954-961, rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlarla yapılan rehin m. 962-969, rehinli tahvil m. 970-972 şeklinde düzenlenmiştir.

Taşınır rehni sayesinde alacaklı bakımından alacak, güvence altına alınmış olmaktadır. Alacağın tahsil edilememesi halinde rehinli taşınırın paraya çevrilmesiyle birlikte alacak tahsil edilmektedir. Ancak alacağın tahsil edilememesi halinde rehinli taşınır mülkiyetinin alacaklıya geçmesi şeklinde bir husus söz konusu değildir. Rehni hakkı, alacaklıya ne mülkiyet ne de ortaklık hakkı sağlar²⁶. Literatürde de bu husus *lex commissaria* yasağı şeklinde ifade edilmektedir. *Lex commissaria* yasağı, rehin sözleşmesinde bir şart olarak, rehin borcunun ödenmemesi halinde rehin konusunun alacaklıya geçeceği şeklinde yer alamaz²⁷. Roma hukukundan bu yana uygulanan kuralla birlikte, rehin veren borçlunun haksız bir şekilde rehin konusu eşyasının el değiştirmesinin engellenmesi amaçlanmıştır²⁸. Kredi veren ekonomik olarak güçlü ve tekel konumunda olan kişiler karşısında zayıf durumda kalan kredi alanlar korunmak istenmiştir²⁹. Nitekim, rehin konusu eşyanın, rehin borcundan çok daha kıymetli olması halinde rehin borçlusu büyük bir haksızlığa ve maddi yıkıma uğrayacaktır³⁰. *Lex*

²⁴ KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; Sınırlı Ayni Haklar, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972- 1973, s. 309.

²⁵ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 999.

²⁶ BERGH, Van den; "The Development of the Landlord's Hypothec", A Journal of Legal History, S. 1 (2009), s. 155-167, http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/3943/funda_v15_n1_a_7.pdf?sequence=1, ERIŞİM: 07.07.2017.

²⁷ KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; s. 323.

²⁸ VAN ZYL, D. H.; "Salus Rei Publicae Als Entscheidungsgrundlage des Römischen Privatrechts", Fundamina, S. 1 (2017), s. 231- 242, <http://www.scielo.org.za/pdf/funda/v23n1/09.pdf>, ERIŞİM: 20.02.2018.

²⁹ SZÜCS, Magdolna, "Remarks On The Reasons Of Commissoria Rescindenda", Acta Univ. Sapientiae Legal Studies, S. 1 (2014), s. 91- 112, <http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C3-1/legal31-7.pdf>, ERIŞİM: 09.10.2017.

³⁰ KARADENİZ ÇELEBİCAN, Özcan; Roma Eşya Hukuku, Yetkin Yayınları, 4. Basım, Ankara, 2008, s. 300; MAKARACI BAŞAK, Aslı; Taşınır Rehni Sözleşmesi, On İki Levha, 1. Baskı, İstanbul, 2004, s. 274.

commissoria yasağı ile beraber ekonomik olarak zayıf durumda kalan rehin veren korunmuştur.

1. TESLİM ŞARTINA BAĞLI TAŞINIR REHNİ

TMK hükümlerinde asıl olarak teslim bağli taşınır rehni kabul edilmiş m. 939 vd. ile düzenlenmiştir. Teslim şartına bağli taşınır rehni, taşınır eşyanın zilyetliğinin teslimi ile birlikte kurulmaktadır. Herhangi bir şekle tabi olmamakla birlikte aynı sözleşme niteliğini taşımaktadır³¹. TMK m. 939 hükmü kapsamında rehin hakkının kurulması için taşınırın zilyetliğinin devri gerekmektedir. Bu aynı zamanda taşınır eşyanın zilyetliğinin de rehin verenin elinden çıkması anlamına gelmektedir. Bu durumda hükmen teslim yolu ile, rehin verende rehin konusu şeyin kalmaya devam etmesi şeklinde rehnin kurulması mümkün değildir³². Ancak rehin konusu üzerinde fiili hakimiyeti sağlayacak araçların teslimi ya da zilyetliğin havalesi yollarında, rehin konusu üzerinde doğrudan fiili hakimiyet kurulması mümkün olduğu için bu yollarla rehin hakkı kurulması mümkündür³³.

Rehin hakkının kurulması için teslim şarttır. Ancak rehin konusu taşınırın alacaklıya teslim edilmesi şart değildir³⁴. Tarafların anlaşması ile güvenilir bir üçüncü kişiye, rehin konusu taşınırın teslimi ile birlikte rehin hakkının kurulması mümkündür.

TMK m. 941 hükmüne göre, rehin konusu üzerinde malikin tasarrufu çerçevesinde art rehin kurulması mümkündür. Ancak bunun için rehin alacaklısının rızası gerekmektedir, bu rıza da yine aynı bir sözleşmenin yapılması anlamına gelmektedir³⁵. Böylece sonraki sıradaki alacaklı rehin konusu üzerinde dolaylı zilyet konumuna gelir. Maddeye göre önceki alacaklıya, alacağına kavuşması halinde rehin konusunu sonraki alacaklıya havale etmesi (zilyetliğin havalesi ile teslim) yazılı olarak bildirilir. Bu yazılılık ise sözleşmenin kurulması açısından ispat değil, geçerlilik şartı anlamına gelmektedir³⁶.

TMK m. 942 hükmü ile birlikte kanun koyucu rehin konusu üzerinde alt rehin kurulmasına da müsaade etmiştir. Bu madde ile birlikte; malikin onay vermesi halinde rehin alacaklısı kendi adına rehin konusunu rehnedebilir. Böyle bir durumda üçüncü

³¹ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1002.

³² ERTAŞ, Şeref; Eşya Hukuku, Barış Yayınları, 13. Baskı, İzmir, 2016, s. 579.

³³ DAVRAN, Bülent; s. 81.

³⁴ AYBAY, Aydın/ HATEMİ, Hüseyin; Eşya Hukuku, Vedat Kitapçılık, 1. Bası, İstanbul, 2009, s. 294.

³⁵ NOMER, Haluk Nami/ ERGÜNE, Mehmet Serkan; Eşya Hukuku, On İki Levha, 5. Bası, İstanbul, 2017, s. 265.

³⁶ SİRMEN, Lale, s. 654.

kişinin rehin hakkı öncelik kazanır ve üçüncü kişinin borcunun karşılandığı oranda malikin alacaklıya olan borcu da son bulur³⁷.

Rehnin kurulması rehin alan lehine bir tasarruf hakkı yaratmaz, tasarruf hakkı malikte kalmaya devam eder. Ancak tarafların anlaşması ile birlikte rehin konusunun rehin alacaklısı tarafından kullanılmasında herhangi bir engel yoktur³⁸. Rehnin konusunu ise sadece paraya çevrilebilen şeyler oluşturabilir, paraya çevrilmesi mümkün olmayan kişisel değerlerin rehin konusu olması mümkün değildir³⁹. Teslime bağlı rehinde rehin borçlusunun, asıl borç ilişkisindeki borçlu sıfatını taşımasına gerek yoktur⁴⁰. Başka bir deyişle üçüncü kişinin borcu için de taşınır rehni kurulması ve rehin ilişkisinde rehin veren sıfatı kazanılması mümkündür.

TMK m. 947 hükmü doğrultusunda rehnin kapsamı içerisinde rehin konusu taşınırın eklentileri bulunur, ancak aksi kararlaştırılmamışsa rehin konusu taşınırın doğal ürünleri bütünleyici parça olmaktan çıkınca bunların malike teslimi gerekir⁴¹.

TMK m. 449 hükmünce borcun ödenmemesi halinde, rehin konusunun alacaklının mülkiyetine geçirilmesine dair, borcun muaccel hale gelmesinden önce yapılan anlaşmalar hükümsüz kılınmışken; borcun muacceliyetinden sonra yapılan rehin konusunun alacaklıya devredileceğine dair anlaşmalar geçerlidir. Çünkü borcun muacceliyetinden sonra yapılan bu anlaşmalar ifa uğruna edim ya da ifa yerine edim niteliğinde değerlendirilebilir ve borçlu bu şekilde borcuna son verebilir⁴².

Teslim şartına bağlı taşınır rehinde rehinli alacaklının borçları; rehnedilen malı saklama ve koruma, kullanmama, rehin verenin rızası dışında başkasına devretmeme ve rehin ilişkisi sona erince geri verme şeklinde sayılabilir⁴³. Rehin verenin borçları ise; malı teslim etme, giderlere katlanma, rehin konusunun zarara uğrama ihtimaline karşın önemler alma şeklinde sıralabilir⁴⁴. Rehin alacaklısının hakları ise; borcun ifa edilmemesi halinde rehnin paraya çevrilmesi, masrafları talep hakkı ve zilyetlik hakkına sahip olduğu için saldırılara karşı zilyetlik davaları açabilme şeklinde sıralanabilir⁴⁵.

³⁷ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1009.

³⁸ NOMER, Haluk Nami/ ERGÜNE, Mehmet Serkan; s. 232.

³⁹ KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; AYAN; Mehmet; Eşya Hukuku –III- Sınırlı Ayni Haklar, Seçkin, 8. Baskı, Ankara, 2017.

⁴⁰ ERTAŞ, Şeref; Eşya Hukuku, s. 579.

⁴¹ SİRMEN, Lale, s. 654.

⁴² ACAR, Faruk; Rehin Hukuku Dersleri, s. 82.

⁴³ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1023.

⁴⁴ ESENER, Turhan/ GÜVEN, Kudret; s. 542.

⁴⁵ AYAN, Mehmet; s. 282.

Rehin hakkını sona erdiren sebepler ise; rehin hakkının alacağa bağlı ferî bir hak olması sebebi ile alacağın sona ermesi hali, rehin hakkından vazgeçilmesi, rehin konusunun yok olması, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, bozucu şartın gerçekleşmesi şeklinde sıralanabilir⁴⁶. Bu sebepler sicilli taşınır rehinleri için de rehin sona ermesi bakımından geçerli sebeplerdir. Ancak alacaklının sicilden rehinin terkinini talep etmesi gerekmektedir. Terkinin talep edilmemesi halinde borçlu dava yolu ile alacaklıyı buna zorlayabilir.

Kısmi ödeme yapılması halinde ise rehin hakkının sona ermesinden bahsetmek mümkün değildir, borcun tamamı ifa edilene kadar rehin hakkı son bulmaz⁴⁷. Rehin konusunun geçici olarak malike geri verilmesi hali ise rehin hakkını sona erdirmez, askıda bırakır. Ancak rehin konusunun tamamen malike geri verilmesi hali ise rehni sona erdiren haller arasındadır. Malikin rehin konusunu gasp etmesi durumunda da rehin alacaklısı zilyetlik davalarını malike karşı da kullanarak rehin konusunu geri alabilir⁴⁸.

Taşınır rehninde, taşınmaz rehninde olduğu gibi alacağın zamanaşımına uğramaması gibi bir durum söz konusu değildir, ancak asıl alacağın zamanaşımına uğraması halinde dahi rehinin paraya çevrilmesi yolu her zaman açıktır⁴⁹.

2. ALACAKLAR VE DİĞER HAKLAR ÜZERİNDE REHİN

TMK m. 954 hükmü ile birlikte alacak ve diğer hakların rehni taşınır rehni çerçevesinde düzenlenmiştir. Alacak ya da diğer hakların üzerinde rehin kurulması ile birlikte aynı bir hak tesis edilmiş olmaz⁵⁰. Üzerinde rehin hakkı kurulabilecek hak veya alacakların paraya çevrilmeye ve temlikî mümkün hak ve alacaklardan olması gerekmektedir⁵¹. Gerçekten de rehin ile elde edilmek istenen amaç, nihai olarak alacağın tahsil edilememesi halinde rehinli malın satılarak paraya çevrilmesi olduğu için bunu karşılayacak nitelikte olmayan hak ve alacakların rehni mümkün değildir. Bu yüzden örneğin, kişi varlığı haklarının alacak rehni olarak rehin konusu olması söz konusu değildir⁵². İleride doğacak ya da şarta bağlı alacakların ise rehin konusu

⁴⁶ SİRMEN, Lale, s. 658.

⁴⁷ AYBAY, Aydın/ HATEMİ, Hüseyin; s. 297.

⁴⁸ ERTAŞ, Şeref; Eşya Hukuku, s. 579.

⁴⁹ ACAR, Faruk; Rehin Hukuku Dersleri, s. 211/ ERTAŞ, Şeref, s. 583.

⁵⁰ ÖZTAN, Bilge; Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, Turhankitabevi Yayınları, Ankara, 2016, s. 951.

⁵¹ NÖMER, Haluk Nami/ ERGÜNE, Mehmet Serkan; s. 293.

⁵² OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1043.

yapılması mümkün iken başka bir alacağa ya da hakka bağlı olan alacakların rehni mümkün değildir⁵³.

TMK m. 955 hükmünde alacak ve haklar üzerinde rehin kurulması, senede bağlı olan ve olmayan alacaklar bakımından farklı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre her iki şekilde de rehin sözleşmesinin yazılı yapılması gerekmekte, ayrıca senede bağlanmış alacaklar bakımından senedin zilyetliğinin devri ile gerçekleşmektedir. Başka bir ifade ile, senetsiz alacaklar bakımından yazılı sözleşmenin yapılması ile birlikte hem taahhüt hem de tasarruf işlemi gerçekleşmiş olur, senede bağlı alacaklar bakımından ise senedin teslimi ile birlikte rehin kurulmuş olur ki tasarruf işlemi senedin teslimidir.⁵⁴

TMK m. 956 hükmü ile birlikte kıymetli evrakın rehni düzenlenmiştir. Hamiline senetlerde zilyetliğin devri ile birlikte rehin kurulurken, emre yazılı senetler bakımından rehlin kurulabilmesi için rehin cirosunun yanı sıra zilyetliğinin de teslimi gerekmektedir⁵⁵. Nama yazılı senetler bakımından da rehin hakkının kurulabilmesi için temlik beyanı yanı sıra zilyetliğin devri de şarttır⁵⁶.

TMK m. 957 hükmü ise emtiayı temsil eden senetler üzerinde rehin kurulmasını düzenlemiştir. Bunlar bakımından da zilyetliğin teslimi ile birlikte rehin hakkı kurulmaktadır⁵⁷.

TMK m. 961 ile alacak ve haklar üzerinde kurulan rehlin kapsamı düzenlenmiştir. Buna göre hakkın asıl olan kısmı hak sahibinde kalmakta, rehin alacaklısına ise İİK hükümlerine göre rehni paraya çevirme yetkisi vermektedir⁵⁸. Hakkın asıl kısmı (özü), hak sahibinde kalmasına rağmen kanun koyucu; yönetim, ibra, tecil, takas, gibi hallerde rehlinli alacaklının menfaatiini de gözetmiş, bazı işlemler için onayını aramıştır⁵⁹.

Teslim şartına bağlı rehini sona erdiren sebeplerin yanı sıra, feragat, süre koşulu varsa sürenin dolması, rehin konusunun rehlinli alacaklıya devri, alacağın temliki, rehin üzerindeki zilyetliğin mutlak kaybı halleri de rehni sona erdiren haller arasındadır⁶⁰.

⁵³ SİRMEN, Lale; Eşya Hukuku, s. 668.

⁵⁴ KAYNAR, Reşat; Türk Medeni Kanununa Göre Rehin Hukuku Dersleri, Sulhi Garan Matbaası, 1. Bası, İstanbul, 1967, s. 144.

⁵⁵ SİRMEN, Lale, s. 670.

⁵⁶ AYBAY, Aydın/ HATEMİ, Hüseyin; s. 299.

⁵⁷ DAVRAN, Bülent; s. 86.

⁵⁸ SİRMEN, Lale; s. 671.

⁵⁹ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1047.

⁶⁰ ESENER, Turhan/ GÜVEN, Kudret; s. 565.

3. REHİN KARŞILIĞI ÖDÜNCÜ PARA VERME İŞİ İLE MEŞGUL OLANLARIN REHİN HAKKI

Rehin karşılığı ödünç para verme işi hem TMK m. 962-969 maddeleri arasında, hem de 6361 Sayılı 21.11.2012 Tarihli Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman Şirketleri Kanunu (FFFK) ile düzenlenmiştir. Kanun koyucunun bu şekilde ayrıntılı olarak düzenlemesinin amacı konunun öneminden dolayıdır. Nitekim bu sözleşme ile birlikte rehin veren, rehin alan karşısında korunmaya muhtaç bir durumdadır. TMK m. 965 hükmü çerçevesinde sözleşme niteliği itibari ile eşya ile sınırlı bir sorumluluk doğurur⁶¹. Başka bir ifade ile, ödünç alınan paranın ödenmemesi durumunda, rehini paraya çevirmesi ile alacak miktarı karşılanmamış olsa dahi ödünç alanın şahsi sorumluluğuna başvurmak mümkün değildir.

TMK m. 962 hükmüne göre rehin karşılığı ödünç para verme işini sadece ilgili makamdan izin alanlar icra edebilirler. Bu hükmeye göre gerçek kişilerin kendi aralarında ödünç para verme ile yapmış oldukları borçlandırımcı işlemlerde TMK m. 962 vd. hükümlerin uygulanması mümkün değildir⁶². Rehin karşılığı ödünç para vermede rehlin kurulabilmesi için rehin konusu şeyin teslimi şart olduğundan, rehlin konusunu ancak taşınır bir mal ya da kıymetli evrak oluşturabilir⁶³. Rehin kurulması için taşınır malın teslimi karşılığında verilen makbuzun niteliğine ilişkin kanunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Ancak baskın görüş, makbuzun emtia ya da kıymetli evrak niteliğinde olmayıp sadece ispat vasıtası olarak kullanıldığı yönündedir⁶⁴.

Finansman şirket, borcun vadesinde ödenmemesi halinde, öncesinde noterce ihtar çekmiş olma şartı ile rehni paraya çevirebilir ve son ayın faizlerini talep edebilir. TMK m. 968 hükmüne göre ödünç veren işletmenin makbuzu kim getirirse rehin konusunu ona teslim etme hakkını açıkça saklı tutması şartı ile, makbuzu getiren kişinin haksız olarak ele geçirdiğini bilmemesi ve bilmesinin de mümkün olmaması, başka deyişle iyi niyetli olması halinde rehni teslim edebilir⁶⁵.

Rehin kuran işletme, rehin konusunu korumanın yanı sıra hırsızlık ve yangın ihtimaline karşı, sigorta ücreti ödünç para alana ait olmak üzere sigortalatmak

⁶¹ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1038.

⁶² AKINTÜRK, Turgut; Eşya Hukuku, Beta, 1. Basım, İstanbul, 2009, s. 874.

⁶³ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; Eşya Hukuku, Yetkin Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2015, s.566.

⁶⁴ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1050 ; AKINTÜRK, Turgut; s. 875; ESENER, Turhan/ GÜVEN, Kudret; s. 566; SİRMEN, Lale; 674.

⁶⁵ SİRMEN, Lale; s. 675.

zorundadır⁶⁶. Bunun yanı sıra rehnin sona ermesi halinde rehin konusunu teslim ve rehnin paraya çevrilmesi halinde de arta kalan parayı ödünç para alana teslim etmek zorundadır. Arta kalan parayı talep hakkı 5 yıllık zamanaşımına tabiidir⁶⁷.

4. HAPİS HAKKI

TMK m. 950 hükmüne göre hapis hakkı; borçlunun rızası ile alacaklının zilyetliğinde alacak ile tabii bağlantısı bulunan taşınır ya da kıymetli evrakın, borcun muaccel olması halinde borç ödeninceye kadar alacaklının hapsedmesi ve ödenmemesi durumunda paraya çevirme yetkisi veren bir ayni haktır⁶⁸. Hapis hakkı, kanundaki şartların gerçekleşmesi ile birlikte kendiliğinden doğan alacağa bağlı fer'i bir haktır⁶⁹. Başka bir ifade ile, tarafların aksini kararlaştırmamaları ve kamu düzenine uymayan herhangi bir durum olmaması halinde kanundaki şartların gerçekleşmesiyle hapis hakkı doğmaktadır.

TMK m. 950/1 hükmünde belirtildiği üzere rehin hakkının konusunu taşınır eşya ve kıymetli evrak oluşturmaktadır⁷⁰. Paraya çevrilmesi mümkün olmayan ve sadece ispat aracı olarak kullanılabilecek belgelerin ise hapis hakkına konu oluşturması mümkün değildir⁷¹. Nitekim hapis hakkı ile amaçlanan alacaklının alacağına kavuşamaması durumunda elindeki taşınır malı ya da kıymetli evrakı paraya çevirerek alacağına ulaşmaktır. Paraya çevirilmesi mümkün olmayan taşınırlar ve ispat aracı dışında kullanılamayacak belgeler ile bu sonuca ulaşmak mümkün gözükmemektedir.

Hapis hakkının doğabilmesi için söz konusu taşınır mal ya da kıymetli evrak üzerindeki zilyetliğin borçlunun rızası ile alacaklıya verilmiş olması gerekmektedir⁷². Bu bakımdan borçlunun rıza dışı elinden çıkmış taşınır eşya ve kıymetli evrak üzerinde hapis hakkı kurulamaz. Bu taşınırların hata ya da hile ile elde edilmiş olması halinde hapis hakkının kurulabilmesi için gerekli olan temel şartlardan biri sağlanmamaktadır. Böyle bir durumda CANSSEL'e göre, alacaklı irade sakatlığının giderilmesini 1 yıllık hak düşürücü süreye tabii olmaksızın her zaman ileri sürebilmelidir.

⁶⁶ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1037.

⁶⁷ KAYNAR, Reşat; s. 154.

⁶⁸ AYBAY, Aydın/ HATEMİ, Hüseyin; s. 300.

⁶⁹ SİRMEN, Lale; 661.

⁷⁰ CANSSEL, Erol; Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1961, s. 40..

⁷¹ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s.1034.

⁷² İMRE, Zahit; "Hapis Hakkı Üzerine Bir Tetkik", Journalist İstanbul, 742- 781 <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/viewFile/1023005008/1023004548>, ERIŞİM: 09.05.2017.

Hapis hakkının kullanılabilmesi için alacaklının muaccel bir alacağı olması gerekir ancak bu muacceliyetin zilyetliğin kazanıldığı anda değil, alacağın muaccel olduğu tarih itibari ile bulunması gerekir⁷³.

Hapis hakkının doğması için gerekli olan bir diğer şart da alacaklının zilyetliğindeki taşınır eşya ya da kıymetli evrak ile alacak arasında tabii bir bağlantı olmalıdır. Tacirler arası ticari işletmeden kaynaklı işlemlerde bu bağlantı var sayılır, hüküm tacirler bakımından bu anlamda daha geniş yorumlanmıştır⁷⁴.

Hapis hakkının konusunu oluşturan taşınır malın borç miktarı kadar bölünmesi mümkün değildir. Taşınır rehnine hakim olan ilkeler arasında, teminatın bölünmezliği ilkesinin yansıması şeklinde ifade edilebilir. Ancak hapis hakkına konu olacak taşınır eşyanın bölünebilmesi mümkün ise, borcu aşan kısım iade edilebilir. Fakat eşya bölünemeyecek nitelikte, bir bütünlük arz ediyorsa bir kısmı hapis hakkının konusu olamaz.⁷⁵

TMK m. 951/2 hükmü kapsamında hapis hakkı kurulması için bu hakkı kullanmaktan vazgeçilmemiş olması ve hapis hakkının kullanılmasının kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir. Alacaklının, hapis hakkını kullanmaktan feragat sözleşmesinin söz konusu taşınır mal ya da kıymetli evrakın dolaysız zilyetliğinin kendisine geçmesinden önce ya da sonra yapılmasının ise herhangi bir önemi bulunmamaktadır⁷⁶. Boçlunun aciz haline düşmesi durumunda ise feragat sözleşmesi yapılıp yapılmadığı fark etmeksizin hapis hakkının kullanılması mümkündür⁷⁷.

Alacağın devredilmesi durumunda, alacağa bağlı feri bir hak olan hapis hakkının devredilip devredilmeyeceği hususu ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre hapis hakkı feri bir hak olması sebebi ile asıl alacağa bağlıdır ve bu asıl alacağın devri ile hapis hakkı da devredilir⁷⁸. Diğer bir görüşe⁷⁹ göre; TBK m. 168/1 hükmüne dayanarak alacaklının

⁷³ DAVRAN, Bülent; s. 93.

⁷⁴ TANDOĞAN, Haluk; “Hapis Hakkının Temliki”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3-4, (1945), s. 222-230, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/328/3303.pdf>, ERIŞİM: 12.05.2017.

⁷⁵ CANSEL, Erol, Hapis Hakkı, s. 25.

⁷⁶ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1038.

⁷⁷ İMRE, Zahit; “Hapis Hakkı Üzerine Bir Tetkik”, Journalist İstanbul, 742- 781 <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/viewFile/1023005008/1023004548>, ERIŞİM: 12.05.2017.

⁷⁸ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1041; SİRMEN, Lale; 666.

⁷⁹ KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; s. 366.

şahsına münhasır bir hak olması sebebi ile alacağın devri halinde devredilmesinin mümkün olmadığını savunulmaktadır⁸⁰.

Teslime bağlı rehin hakkının sona ermesine neden olan sebepler hapis hakkının da son bulmasına neden olur⁸¹.

5. HAYVAN REHNİ

TMK m. 940 hükmünde hayvan rehninden bahsedilmiştir. Ancak maddede yapılan atıftan da anlaşılacağı üzere, hayvan rehni hususu ayrıntılı olarak 24.08.1965 tarih ve 6/5165 sayılı Hayvan Rehni Tüzüğü ile düzenlenmiştir. Hayvan rehni, TMK hükümlerinde düzenlenen teslime bağlı taşınır rehninin istisnasını oluşturmaktadır. Bu kapsamda rehnedilen hayvanın teslimi gerekmeden, sicile yapılacak tescil ile rehin kurulması mümkündür⁸². Gerçekten de hayatın olağan akışı göz önüne alındığında rehnedilen hayvanın teslim edilmesi durumu her iki taraf bakımından da büyük zorluk teşkil edecektir. Teslim şartı olsa idi rehin veren bakımından hayvanların kullanılması ve faydalanması engellenmiş olurken, rehin alacaklısı bakımından da muhafaza ve bakım açısından büyük zorluklar teşkil edecek idi⁸³.

Hayvan Rehni Tüzüğü (HRT) m. 2 hükmüne göre; “*Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve kooperatifler ile özel kanunları veya Türk Ticaret Kanunu gereğince tüzel kişiliğe sahip bir itibar müessesesi olarak kurulmuş bulunan sermaye şirketleri, merkezlerinin bulunduğu yerdeki valilikçe izin verilmek şartıyla...*” rehin alacaklısı olabilirler. Başka bir ifade ile, herkesin lehine hayvan rehni kurulması mümkün değildir. Merkezlerinin bulunduğu yerdeki valiliğin izin vermesi şartı ile kooperatifler ve kredi kurumları lehine hayvan rehni kurmak mümkündür.

Hayvan rehninin konusunu ise her türlü hayvan oluşturmamaktadır. Sadece çiftlik ve sürü hayvanları rehin konusu olabilmektedir. Bunun temel sebebini ise TMK m. 940 hükmünün İsviçre Medeni Kanunu m. 885 hükmünden alınmış olması oluşturmaktadır. Söz konusu hükümde rehnedilebilecek hayvanlar olarak çiftlik ve sürü

⁸⁰ Bu konudaki tartışmalar için bkz: **TANDOĞAN**, Haluk; “Hapis Hakkının Temliki”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3-4, (1945), s. 222-230.

⁸¹ **ESENER**, Turhan/ **GÜVEN**, Kudret; s. 583.

⁸² **ÖZTAN**, Bilge; s. 949.

⁸³ **ERTAŞ**, Şeref; “Tescilli Taşınır Rehinleri”, E-Journal of Yaşar University, Özel Sayı, (Nisan 2014), s. 1155-1184, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/4-Şeref-ERTAŞ.pdf>, ERIŞİM: 05.06.2017.

hayvanlarından bahsedilmektedir⁸⁴. Kıymeti fazla olsa bile kedi, köpek vb. evcil hayvanların rehin konusu olması mümkün değildir. Çiftlik ya da sürü hayvanı olmayan ancak değeri yüksek olan bu hayvanların ise, teslimine bağlı taşınır rehni hükümleri çerçevesinde rehnedilmelerinde herhangi bir engel bulunmamaktadır⁸⁵.

Rehnin kurulması için her iki tarafın da beyanıyla icra müdürlüklerinde tescil yapılması gerekmektedir, tescilin icra müdürlüğünde yapılmasının sebebi ise hayvan sicilinin icra müdürlüklerince tutulmasıdır. Hayvan rehni sicilinin olumlu etkisi olmaması sebebi ile yapılan yolsuz tescile güvenin korunması söz konusu değildir⁸⁶.

Sicile kayıtlı rehnin gerçekleşmesi ile birlikte rehin borçlusunda rehin konusu hayvanlar kalmaya devam eder ancak HRT m. 23 hükmü doğrultusunda rehin borçlusunun söz konusu hayvanları bakım gözetim ve koruma yükümlülüğü devam etmektedir. Ancak bunun yaptırımını açıkça düzenlenmemesine rağmen ETMK m. 865 hükmü yaptırımlarının burada da uygulanabileceği ifade edilmiştir⁸⁷. Rehin borçlusunun hayvanların mülkiyetini iyiniyetli üçüncü kişiye devretmesi halinde ise sicil olumlu etkisi olmaması sebebi ile iyiniyetli üçüncü kişi mülkiyeti kazanır ancak rehin borçlusunu gözetim yükümlülüğüne aykırı davranması sebebi ile rehin alacaklısına sorumludur⁸⁸.

Zilyetliğin kesin olarak kaybedilmesi yanı sıra teslimine bağlı rehni sona erdiren sebepler hayvan rehnini de sona erdirir. Bunun haricinde HRT m. 18 hükmünde kayıt silme sebepleri tahdidi olarak düzenlenmiştir⁸⁹.

6. REHİNLİ TAHVİLLER

Rehinli tahvil TMK m. 970-972 maddeleri arasında düzenlenen, teslimsiz ve sicilsiz taşınır rehni türüdür⁹⁰. Başka bir deyişle rehinli tahvilat bir alacak üzerinde rehin kurulmasıdır ancak bu alacak ipotekle güvence altına alınmış bir alacaktır⁹¹. Kanunda rehinli tahvilin açıkça nama ya da hamiline olarak çıkarılabileceği belirtilmiştir. Ancak kanunda açıkça belirtilmese de rehinli tahvilin emre yazılı olarak çıkartılmasında bir

⁸⁴ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1027.

⁸⁵ ERTAŞ, Şeref; "Tescilli Taşınır Rehinleri"; s. 1155-1184, ERİŞİM: 05.06.2017.

⁸⁶ AKINTÜRK, Turgut; s. 853.

⁸⁷ KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; s. 360.

⁸⁸ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1030.

⁸⁹ AYAN, Mehmet; s. 293.

⁹⁰ ULUĞ, Ali Sedat; "Rehinli Tahvil" Ankara Barosu Dergisi, Erzurumluoğlu Armağanı, (2012), s. 785-799.

⁹¹ AKINTÜRK, Turgut; s. 879.

sakınca görülmemektedir⁹². TMK hükümlerince rehinli tahvil çıkarabilmek için yetkili makamdan izin almış olmak gerekmektedir. TMK m. 972 hükmünde; rehinli tahvilin nasıl çıkarılabileceğinin, mali kuruluşlara ne şartlar altında izin verileceğinin ve bu izni vermeye yetkili makamın kim olduğunun çıkarılacak ayrı bir kanun ile düzenleneceği belirtilmiştir. Ancak TMK m. 972 hükmünde bahsedilen özel kanun hala çıkarılmamıştır, bu sebeple rehinli tahvil hukuk alanında yer alamamıştır⁹³.

B. DİĞER KANUNLAR KAPSAMINDA TAŞINIR REHNİ TÜRLERİ

İpotek kavramı, taşınmaz rehni üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi durumunda kullanılan bir kavramdır⁹⁴. TTK m. 936 *"gemilerin hukuksal niteliği"* maddesine göre; *"Sicile kayıtlı olup olmadıklarına bakılmaksızın bütün gemiler bu Kanunun ve diğer kanunların uygulamasında taşınır eşyadır."* gemiler taşınır olarak nitelendirilmektedir. Buna karşın *"taşınmazlarla ilgili hükümlerden gemilere uygulanacak olanlar"* başlığı, TTK m. 937/2 fıkrasında; *"Türk Medeni Kanununun 429 uncu maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendi ile 444 üncü, 523 üncü ve 635 inci maddelerinin uygulanmasında, 'taşınmaz' terimine yapı halinde veya tamamlanmış olan bütün gemiler ve 'tapu sicili' terimine 'gemi sicilleri' de dahildir."* düzenlenmiştir. Buna göre TTK m. 936 kapsamında gemiler taşınır olarak nitelendirilmiştir. Buna rağmen TTK m. 937 hükmünde rehin ve satışa ilişkin düzenlemelerde TMK hükümlerinin taşınmazlara ilişkin maddelerine atıf yapılmıştır. Bu doğrultuda gemilerin taşınır olarak nitelendirilmesine karşın rehine ilişkin hükümlerde TMK hükümlerine yapılan atıflardan dolayı *ipoteke* kavramı kullanılmaktadır.

Madenlerin rehninde ise, çıkarılan cevherin rehni haricinde, maden işletmesinin yani taşınmaz tesisatın rehni söz konusu olduğu için daha kapsamlı olan ipotek kavramı kullanılmaktadır.

Türk Sivil Havacılık Kanunu (TSHK) m. 65 hükmünde; *"Bu Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, hava araçları menkul mal hükümlerine tabiidir."* hava araçlarının hukuki niteliği tanımlanmıştır. Bu tanım doğrultusunda hava araçları da menkul olarak

⁹² OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1053.

⁹³ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 568.

⁹⁴ JAVADKHANİ, Sheida; Türk Hukukunda İpotek, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016, s. 1, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/29771/Javadkhani_Sheida.pdf, ERIŞİM: 20.05.2017.

nitelendirilmiştir. Ancak hava araçlarının rehnine ilişkin m. 69 hükmünde *ipotek* kavramı kullanılarak devamı maddelerinde TMK hükümlerine atıflar yapılmıştır.

1. GEMİ İPOTEĞİ

Gemi ipoteği yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK) m.1012 vd. hükümleri kapsamında ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Gemi ipoteği, alacaklıya alacağını geminin bedeli üzerinden temin yetkisi verir (TTK m. 1014/1).

Gemi rehni teslimsiz taşınır rehin hükmündedir⁹⁵. Gemi ipoteğinin kurulması için imzaların noterce tasdik edildiği yazılı bir ipotek sözleşmesi yapılması gerekir. İpotek hakkı ise bu sözleşmenin gemi siciline tescili anında doğar⁹⁶. Hayatın olağan akışına göre teslimsiz rehin kurulması niteliği itibari ile uygun olmaktadır⁹⁷. Ancak gemi siciline tescil edilmemiş gemiler bakımından rehin işlemi, TMK hükümlerince teslimle bağlı taşınır rehni şeklinde gerçekleştirilir⁹⁸.

İleride doğması muhtemel ya da şarta bağlı alacaklar bakımında da gemi üzerinde rehin hakkı kurulması mümkündür⁹⁹. Gemi ipoteğinin kurulması için taraflar arasında sözleşme ve bu sözleşmenin gemi siciline tescili gerekli olmakla birlikte rehin kapsamına bütünleyici parça, gemi yerine geçen satış ve kamulaştırma bedeli de girer ayrıca gemi sigortalı ise sigorta bedeli üzerinde de rehin devam eder¹⁰⁰.

Üçüncü kişinin borcu için de gemi ipoteği kurulması mümkündür, bu durumda borcu ödeyen gemi maliki rehin alacaklısının haklarına halef olur. Gemi ipoteğinin sona ermesi bağlı bulunduğu alacağın sona ermesi ile gerçekleşir. ¹⁰¹.

2. MADEN REHNİ

Maden rehninde dikkat edilmesi gereken nokta; çıkarılan madenin rehnedilmesi ile maden işletmesinin rehnedilmesinin farklı kavramlar olduğu noktasıdır. Maden ocağından çıkarılmış madenin rehni 3213 Sayılı Maden Kanunu m. 39 hükmü ile

⁹⁵ OĞUZMAN, M. K.etal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1000.

⁹⁶ KENDER, Rayegan/ ÇETİNGİL, Ergon; Deniz Ticareti Hukuku- Temel Bilgiler Cilt I, On İki Levha, 12. Baskı, İstanbul, 2010, s. 62.

⁹⁷ AKINCI, Sami, "Gemi Mülkiyeti", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 3- 4, (1958), s. 291-368, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96283>, ERIŞİM: 11.12.2017.

⁹⁸ ERTAŞ, Şeref, "Tescilli Taşınır Rehinleri", E-Journal of Yaşar University, Özel Sayı, (2013), s. 1176.

⁹⁹ KALPSÜZ, Turgut; Gemi İpoteği, Turhan Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 2003, s. 65.

¹⁰⁰ KENDER, Rayegan/ ÇETİNGİL, Ergon; s. 63.

¹⁰¹ ERTAŞ, Şeref; Eşya Hukuku, s. 576.

düzenlenirken, maden işletmesinin rehnedilmesi ise m. 42-45 hükümleri kapsamında düzenlenmiştir¹⁰².

Cevherlerin rehni m. 39 hükmüne göre; işletme ruhsat sahibinin genel müdürlüğe yazılı başvurusu ile belirtilen şahıslara teslimsiz rehnedilmesi mümkündür. Buna göre madencilik faaliyetinin herhangi bir aşamasında, çıkarılan cevher üzerinde rehin hakkı tesis edilebilir. Rehin hakkı kurulacak cevherin muhakkak çıkarılmış olması gerekir. Çıkarılmamış (maden yatağındaki cevherin) ya da rezervin rehni mümkün değildir. Maden siciline tescil ile rehin hakkı kurulur. Yapılan bu tescil kurucu niteliktedir¹⁰³.

Maden ipoteği ise m. 40- 45 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Bu kapsamda her türlü borç için maden işletmesi üzerinde rehin kurulması mümkün kılınmamıştır, yalnızca maden işletmesi için yapılmış mevcut borçlar için rehin kurulabilir. Rehin kapsamında, işletme ruhsatı ile bütünlük gösteren işletme araç gereçleri ile tesisin tamamı bulunur. Maden ipotek süresi ise işletme ruhsat süresi kadardır¹⁰⁴. Maden işletmesi üzerinde birden fazla derece ya da sıraya göre maden ipoteği kurulması halinde ise taşınmaz ipoteği ile ilişkilendirilmiş ve bu hususta TMK'ya atıf yapılmıştır¹⁰⁵.

Maden işletmesi rehni kapsamında ise, işletme ruhsatına ilişkin tüm tesisat, kuyu, ocak, işletmenin değerini arttıracı her türlü araç ve gereç rehin kapsamında değerlendirilir¹⁰⁶.

3. HAVA ARACI İPOTEĞİ

TSHK m. 69 hükmünde alacağın temini için hava aracı üzerinde rehin kurulabileceği açıkça ifade edilmiştir. Bu rehin türü de teslimsiz rehin türlerinden birini oluşturmaktadır. Aksi düşünüldüğünde hava aracın teslim alınması, muhafazası, bakımı gibi hususlar büyük bir ekonomik külfet oluşturacağından rehinden beklenen amacın sağlanması mümkün değildir¹⁰⁷.

¹⁰² ERTAŞ, Şeref; Tescilli Taşınır Rehinleri, s. 1176.

¹⁰³ TOPALOĞLU, Mustafa; Maden ve Taş Ocakları Hukuku, Karahan Basım Yayım Dağıtım, Adana, 2003, s. 92.

¹⁰⁴ TOPALOĞLU, Mustafa; s. 98.

¹⁰⁵ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 545.

¹⁰⁶ ERTAŞ, Şeref; Eşya Hukuku, s. 575.

¹⁰⁷ HIZIR, Serdar / TURAEOV, Alisher; "Türk Hukuku'nda Hava Araçları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3, (2008) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1498/16524.pdf>, s. 371- 407.

Hava aracı üzerinde rehin kurulabilmesi için önemli olan iki husus bulunmaktadır. Bunlardan biri hava aracının sicile tescil edilmesi diğeri ise imzaları noter tarafından onaylanmış yazılı ipotek sözleşmesinin bulunmasıdır¹⁰⁸. Bu sözleşmenin Ulaştırma Bakanlığı tarafından tutulan uçak siciline tescili ile birlikte rehin kurulmuş olur.

Aynı alacak için birden fazla hava aracı rehnedilmesi halinde ise, uçak sicilinde sorumluluk miktarlarının açıkça belirtilmesi gerekir, belirtilmezse her bir uçak borcun tamamı için rehnedilmiş sayılır. Hava araçlarının yapım ve onarımından kaynaklanan alacaklar için Sivil Havacılık Kanunundan doğan kanuni ipotek hakkının kullanılabilmesi için de sicile tescil gerekmektedir¹⁰⁹.

Hava aracının bütünleyici parçaları, kirası, yok olması ya da bozulması halinde ise sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı devam eder. Bu noktada sigortacının, sigorta tazminat bedelini öderken malikin hakları yanı sıra ipoetekli alacaklıyı da göz önüne alması gerekmektedir¹¹⁰.

Alacağın sona ermesi ile birlikte hava aracı rehni de son bulur. Ancak boşalan ipoteğin yerine yenisinin kurulması mümkün değildir. Çünkü hava aracı ipoteği teslim şartı istisna tutulmuş olsa dahi taşınır rehni türüdür bu sebeple sabit dereceler sistemi benimsenmemiştir. Son bulan ipotek yerine arka sıradaki ipotek ilerler. İpotek son bulunca malik, alacaklıdan ipoteğin terkinini için talepte bulunur¹¹¹.

VI. TAŞINIR REHNİNE HAKİM OLAN İLKELER

TMK hükümlerinde taşınır rehinlerinin tüm çeşitlerini kapsayan genel hükümler niteliğinde düzenlemeler bulunmamaktadır¹¹². Taşınır rehnine hakim olan ilkeler tüm taşınır rehni çeşitleri bakımından uygulanır niteliktedir. Ancak ihtiyaçların karşılanmadığı hallerde taşınmaz rehni hükümleri uygun düştüğü ölçüde taşınır rehni bakımından da uygulanmaktadır¹¹³. Taşınır rehnine hakim olan ilkeler aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

¹⁰⁸ HIZIR, S. / TURAEEV, A; s. 371- 407.

¹⁰⁹ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 548.

¹¹⁰ ERTAŞ, Şeref; Eşya Hukuku, s. 577.

¹¹¹ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 549.

¹¹² NOMER, Haluk Nami/ ERGÜNE, Mehmet Serkan; s. 238.

¹¹³ SİRMEN, Lale, s. 645.

A. ALACAĞA BAĞLILIK İLKESİ

Taşınır rehninin amacı TMK hükümlerinde açıkça ifade etmemekle birlikte, ipoteği düzenleyen TMK m. 881/1 hükmünden yola çıkılarak bir alacağa teminat sağladığı anlaşılabilmektedir¹¹⁴. Alacağa bağlılık ilkesi taşınmaz rehninde de rehin hukukundan kaynaklanan temel bir ilkedir. Ancak hem taşınır hem de taşınmaz rehninde henüz doğmamış ilerde doğması muhtemel alacaklar bakımından rehin doğabileceği tartışmalıdır¹¹⁵. Bazı yazarlar ilerde doğması muhtemel alacağın belirli veya belirlenebilir olması gerektiğini, bu yüzden teminat altına alınmasının mümkün olmadığını ileri sürerken¹¹⁶, diğerleri TMK hükümlerinin bu muhtemel alacaklar bakımından da uygulanabileceğini ileri sürmektedir¹¹⁷. Ancak TMK söz konusu hükümlerin lafzi yorumu doğrultusunda mevcut ya da müstakbel alacaklar bakımından rehin hakkı kurulabilmesi görüşü isabetlidir. Ancak müstakbel alacaklar bakımından da sınırlama yapmak yerinde olacaktır. İlerde doğabilecek bütün alacaklar bakımından rehin hakkı tesis edilmesi mümkün olmamalıdır.

Alacağa bağlılık ilkesi, rehnin kurulmasında geçerli bir alacak olması, alacağın devredilmesi halinde ayrı bir anlaşmaya gerek kalmaksızın rehnin de devredilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra borcun üstlenilmesi durumunda ise rehnin üçüncü kişi tarafından verilmiş olması halinde, üçüncü kişinin rıza göstermemesi durumu hariç varlığını devam ettirir ve alacağın muaccel olması öncesinde rehnin paraya çevrilmesi mümkün değildir¹¹⁸.

Taşınır rehninin alacağa bağlılığı ilkesi TMK m. 944/1'de yer alan *“Alacağın ödenmesi suretiyle veya başka bir sebeple rehin hakkı sona erince alacaklı, rehinli taşınırı hak sahibine geri vermekle yükümlüdür.”* hükmünde açıkça ifade edilmiştir. Rehin hakkı alacağa bağlı olan ferî hak niteliğindeki haklardan olması sebebi ile varlığı asıl alacağa bağlı bir haktır¹¹⁹. Başka bir deyişle asıl alacağın bir şekilde sona ermesi halinde rehin hakkı da sona erer. Ancak alacağın zamanaşımına uğraması durumunda aynı şekilde rehin hakkının sona ermesinden bahsetmemiz mümkün değildir, bu halde

¹¹⁴ SİRMEN, Lale, s. 646.

¹¹⁵ AKTEPE, Sezin; "İpoteğin Alacağa Bağlı Hak Olması ve Diğer Özellikleri", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 12, (Güz, 2007), s. 177- 193, <http://ticaret.edu.tr/uploads/Kutuphane/dergi/s12/M00192.pdf>, ERIŞİM: 12.06.2017.

¹¹⁶ SEROZAN, Rona; Eşya Hukuku I, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 350.

¹¹⁷ CANSEL, Erol; Türk Menkul Rehni, s. 22- 27; KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; s. 471; SİRMEN, Lale, s. 647; MAKARACI BAŞAK, Aslı; Taşınır Rehni Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 86.

¹¹⁸ SİRMEN, Lale, s. 646.

¹¹⁹ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1005.

rehin hakkı devam eder ve paraya çevrilebilir¹²⁰. Alacağın sona ermesine rağmen rehin hakkının sona ermeyip paraya çevrilebilmesi hususu eleştirilen ve alacağa bağlılık ilkesi ile uyuşmayan bir kural olarak değerlendirilmektedir¹²¹.

B. TEMİNATIN BÖLÜNMEZLİĞİ İLKESİ

Teminatın bölünmezliği ilkesi hem rehin konusu taşınırın bölünmezliğini, hem de alacağın tamamının güvence altına alınmasını, alacağın bölünmezliğini ifade etmektedir¹²².

Teminatın bölünmezliği ilkesi, TMK m. 944/2 hükmü ile “*alacaklı, alacağının tamamını almadıkça rehinli taşınırı veya onun bir kısmını geri vermek zorunda değildir.*” şeklinde, açıkça ifade edilmiştir.

Rehin konusu taşınırın bütünleyici parçaları, eklentileri de rehin kapsamında yer almaktadır. Nitekim TMK m. 947/1 hükmünde “*Rehin, taşınırı eklentileriyle birlikte kapsar.*” kuralıyla bu husus açıklığa kavuşturulmuştur. Yine aynı şekilde rehin konusu taşınır eşya birden fazla borç için rehnedilmiş ise, borcun tamamı sona ermeden rehinin geri verilmesi mümkün değildir. Ancak tüm borçların sona ermesinden sonra rehinin geri verilmesi mümkündür¹²³.

Alacak bakımından değerlendirecek olursak; rehin konusu alacağın bir kısmının değil tamamının teminat altına alındığını, rehinli taşınırın ise belli bir kısmının güvence temin etmesi yerine tamamına güvence sağladığını ifade etmektedir. Borçlu, edimini taksitlerle yerine getirirse de aksi sözleşme yapılmadıkça kalan miktar için kurulan rehin hakkı devam eder, kalan miktarın az olması herhangi bir önem taşımamaktadır¹²⁴.

¹²⁰ SEROZAN, Rona; “Taşınmaz Rehni”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 2 (2006), s. 302-324, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/view/1023003964/1023003552>, ERIŞİM: 18.07.2017; MAKARACI BAŞAK, Aslı; s. 395.

¹²¹ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 529; MAKARACI BAŞAK, Aslı; s. 395.

¹²² CANSEL, Erol; Türk Menkul Rehni, s. 24.

¹²³ AKINTÜRK, Turgut; s.840.

¹²⁴ KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; s. 332; SİRMEN, Lale, s. 646.

C. ALENİYET İLKESİ

Rehin hakkı, herkese karşı ileri sürülebilen aynı bir haktır. Bu sebepten ötürü aleniyet ilkesi, bu aynı hakkın herkes tarafından bilinmesinin sağlanması sebebi ile büyük önem taşımaktadır.¹²⁵

Aleniyet ilkesi TMK. m. 939 hükmünde “*Kanunda öngörülen ayırık durumlar dışında taşınır, ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehnedilebilir.*” şeklinde ifade edilmiştir. Aleniyet ilkesi, taşınır, taşınır bakımından hukuki güvenliğin sağlanması hususunda önem arz etmektedir. Bu sebeple rehin konusunun ya rehin alacaklıya ya da üçüncü bir kişiye teslimi gerekmektedir¹²⁶. Özellikle teslim bağli rehinde zilyetliğin devri öncesinde taraflar arasında rehin sözleşmesi yapılması gerekmektedir. Böylece sözleşme ile birlikte rehin alacaklı, rehin konusunun kendisine devrini talep hakkı elde eder¹²⁷. Elde edilen bu talep hakkı ise yalnızca şahsi nitelikte bir haktır, taahhüt aşaması olması sebebi ile rehin verenin sadece pasifinde bir artış meydana getirmektedir.¹²⁸

Aleniyet ilkesi aynı zamanda rehnin doğuş anına da değinmektedir. Nitekim TMK m. 939/3 hükmü “*taşınır, fiilen yalnız rehnedenin hakimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkı doğmaz.*” ile, rehin hakkının doğabilmesi için teslimin kural olduğu belirtmiştir. Özellikle alacak rehinde hamiline yazılı kıymetli evraklar bakımından, teslimle beraber rehin hakkı kurulduğu için aleniyet ilkesi sıkı bir şekilde uygulanmaktadır¹²⁹. Zilyetliğin alacaklıya devri kapsamında kısa elden teslim, havale yolu ile teslim, maddi hakimiyet kurmaya yarayan eşyanın teslimi yollarını da kapsamına karşın, hükmen teslim yolu ile rehin kurulması mümkün değildir¹³⁰. Bununla birlikte TMK m. 939 hükmünde, bazı ayırık hallerde zilyetliğin geçmesi gerekmeksizin de rehin hakkının kurulabileceğini istisnai olarak belirtmiştir. Bu haller; hayvan rehni, sicile tescili zorunlu olan taşınır malların devri, taşınma rehni karşılığında ödünç para verme işi ile uğraşanlar, rehinli tahviller, ticari işletme rehni şeklinde sayılabilir¹³¹.

¹²⁵ ACAR, Faruk; *Rehin Hukuku Dersleri*, s. 40.

¹²⁶ AKINTÜRK, Turgut; s.837.

¹²⁷ DAVRAN, Bülent; s. 80.

¹²⁸ KAYNAR, Reşat; s. 119.

¹²⁹ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 649.

¹³⁰ CANSEL, Erol; *Türk Menkul Rehni*, s. 20.

¹³¹ KAĞITCIOĞLU, Mutlu; “Teslime Bağli Taşınır Rehnine Hakim Olan İlkeler”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 3, S. 10 (Temmuz 2012), s. 1-16.

TMK doğrultusunda aleniyet ilkesi; taşınırlarda teslim, taşınmazlarda ise tescil ile sağlanır ve taşınırlarda teslimle birlikte asıl malik söz konusu taşınırdan yararlanamaz hale gelirken taşınmazlarda böyle bir durum söz konusu değildir¹³².

D. ÖNCELİK İLKESİ

Aynı taşının birden fazla alacak hakkını garanti altına alması mümkündür¹³³. Ancak taşınırlarda, taşınmaz rehninden farklı olarak sabit dereceler sistemi uygulanmamaktadır. TMK m. 948 hükmü doğrultusunda taşınır rehninde önemli olan rehnin kurulma tarihidir, bir başka ifade ile önce kurulan rehin daha ön sırada yer alır, rehin sırasına ilişkin düzenleme yapabilme hakkı rehin verenin iradesine bırakılmamıştır. Fakat tarafların tümünün anlaşması ile bu sıralamanın değiştirilmesi mümkündür. Taşınmaz ipoteğinden bir diğer farkı da, bir rehnin hakkının sona ermesi halinde o derece yeni bir rehnin kurulmasının mümkün olmamasıdır. Başka bir deyişle boşalan yeri arkadaki rehin hakkı kendiliğinden dolduracaktır¹³⁴. Oysa taşınmaz rehninde sabit dereceler sistemine göre, boşalan dereceye kendiliğinden ilerleme gibi bir durum söz konusu değildir. Boşalan bu dereceye rehin borçlusu, üçüncü bir kişi için rehin kurabilmektedir¹³⁵.

Doğması muhtemel alacaklar bakımından da rehin sözleşmesinin yapılması mümkündür, bu halde ise alacağın doğduğu tarih dikkate alınmaz¹³⁶. Önemli olan rehin sözleşmesinin yapıldığı tarihtir ve bu tarih rehin sırasını belirler.

Aynı taşınır üzerinde birden fazla rehin kurulması, rehnin paraya çevrilmesi evresinde büyük önem arz etmektedir. Nitekim rehnin paraya çevrilmesinde önceki tarihli rehinden arta kalan bir miktar olması halinde diğeri, ondan da arta kalan bir meblağ olursa arka sıradaki alacağını temin edecektir ancak rehin alacaklıları ve borçlusu sözleşme ile farklı bir yöntem belirleyebilirler, madde emredici nitelikte bir hüküm değildir¹³⁷.

¹³² SEROZAN, Rona; “Taşınmaz Rehni”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 2 (2006), s. 301- 324.

¹³³ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer /OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1015.

¹³⁴ SİRMEN, Lale, s. 650.

¹³⁵ AKINTÜRK, Turgut; s.842; BELEN, Herdem; “Ana Hatları ve Bazı Temel Özellikleriyle Taşınmaz Rehin Hakları”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1- 2, (2006), s. 3-30, <http://acikerisim.iku.edu.tr/bitstream/handle/11413/1409/711.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, ERIŞİM: 20.07.2017.

¹³⁶ ACAR, Faruk; Rehin Hukuku Dersleri, s. 57.

¹³⁷ SİRMEN, Lale, s. 646.

E. BELİRLİLİK İLKESİ

Belirlilik ilkesi kamuya açıklık ilkesi ile bütünlük gösteren bir ilkedir. Aynı hakların mutlak özellik göstermesi sebebi ile alacak ve rehin konusu bakımından belirlilik ilkesi büyük önem arz etmektedir¹³⁸.

Belirlilik ilkesi, alacak ve rehin konusu bakımından iki boyutlu olarak değerlendirilmesi gereken bir ilkedir¹³⁹. Rehin konusu bakımından ele alacak olursak; rehnin kapsamı TMK m. 947 hükmü ile düzenlenmiştir. Buna göre; eklentiler rehin kapsamında değerlendirilir, doğal ürünler de aksi kararlaştırılmamışsa rehin kapsamındadır. Rehin, paraya çevirme sırasında bütünleyici parça niteliğindeki doğal ürünleri de kapsar. Rehin konusunun belirlenmesi rehin veren bakımından önemli bir husustur. Nitekim bir kimsenin tüm mal varlığını rehnetmesi ya da rehin konusunun belirsizliği hukuki güvenliği sarsıcı niteliktedir. Tüm malvarlığı üzerinde rehin kurulması mümkün olmasa da eşya birlikleri üzerinde rehin kurulması mümkündür, örneğin; hayvan sürüsü, pul koleksiyonu v.b¹⁴⁰. Rehin konusunun belirli olması aynı zamanda aksi belirtilmemişse eklentileri de kapsar niteliktedir¹⁴¹.

Her ne kadar rehnin kuruluş şekliyle ilgili olsa da belirlilik ilkesi, rehine konu olacak eşyanın rehin sözleşmesinde ayrıntılı bir tanım ile belirtilmesi anlamına da gelmemektedir. Rehin konusunun belirlenebilir olması da yeterli olmakla birlikte, tasarruf işlemi aşamasında rehin konusunun net bir şekilde belirlenmiş olması şarttır¹⁴².

Alacak açısından belirlilik ilkesini değerlendirecek olursak; teminat altına alınan alacak TMK m. 946 hükmü ile düzenlenmiştir. Buna göre; asıl alacakla birlikte sözleşme faizleri, takip giderleri ve gecikme faizi de talep edilebilir. Doğması muhtemel ya da şarta bağlı alacaklar da rehin ile güvence altına alınabilir¹⁴³. Ancak ileride doğması muhtemel bütün alacaklar bakımından rehin kurulması dürüstlük kuralları ve hakkaniyet gereği mümkün olmaması sebebi ile bu anlamda doğacak alacağın da az çok belirlenebilir olması gerekmektedir¹⁴⁴.

¹³⁸ ACAR, Faruk; Rehin Hukuku Dersleri, s. 41.

¹³⁹ SEROZAN, Rona; s. 16.

¹⁴⁰ KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ, Selim; s. 469; OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Ö./OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1010.

¹⁴¹ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 533.

¹⁴² SİRMEN, Lale, s. 648.

¹⁴³ ERTAŞ, Şeref; Eşya Hukuku, s. 570.

¹⁴⁴ OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1011.

F. GÜVENİN KORUNMASI İLKESİ

Rehin hakkının kurulabilmesi için taahhüt işlemi sonrası tasarruf işleminin gerçekleşmesi gerekmektedir. Söz konusu tasarruf işleminin ise bu hususta yetkili bir kişi tarafından yapılması gerekmektedir. Nitekim tasarrufa yetkisi olmayan bir kişi ile rehin işlemi tesis edilmesi mümkün değildir. Ancak kanun koyucu burada da iyi niyetli üçüncü kişiyi korumuştur¹⁴⁵. Güvenin korunması ilkesi için, TMK m. 988 taşınırın emin sıfatıyla zilyetten iyiniyetle kazanılmasının rehin bakımından TMK m. 939/2 hükmünde düzenlenmiş şekli denilebilir. Başka bir ifade ile emin sıfatıyla zilyetten iyi niyetli kişinin taşınır rehin kurması halinde bu hak korunur¹⁴⁶. Ancak rehin hakkı kazanan 3. kişinin iyi niyetli olması gerekmekte, buna göre hal ve koşulları bilmiyor ve bilebilecek durumda değildir. Üçüncü kişinin iyi niyetli olması rehin hakkı kurulması sırasında esastır. Neticede “*sonradan gelen kötü niyet zarar vermez.*”. Kişinin iyi niyetli olmaması halinde bu hükmü uygulamak mümkün değildir, ancak para ve hamiline senet bakımından iyiniyet aranmazken kıymetli evrakta güvenin korunması ilkesinin uygulanması mümkün değildir¹⁴⁷.

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da iyi niyetli üçüncü kişinin rehini emin sıfatı ile zilyetle kurması gerektiğidir. Nitekim literatürde de TMK m. 938/2 hükmü, TMK m. 988 emin sıfatıyla zilyetten edinme başlığının devamı niteliğinde değerlendirilmiştir. Rıza dışı elden çıkan taşınırlar üzerinde rehin kurulması halinde kanun koyucu iyi niyetli üçüncü kişiyi korumamıştır¹⁴⁸.

¹⁴⁵ AKINTÜRK, Turgut; s.841.

¹⁴⁶ GÜRSOY, Kemal T./ EREN, Fikret, CANSEL, Erol, s. 1094.

¹⁴⁷ SİRMEN, Lale, s. 650.

¹⁴⁸ KAYNAR, Reşat; s.125.

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİ, HÜKÜMLERİ VE SONA ERMESİ

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) hükümleri çerçevesinde asıl olan sözleşme serbestisi, irade özgürlüğüdür. Ancak kanun koyucu bazı sözleşmeler bakımından şekil şartı öngörmüştür. Şekil şartı olan bu sözleşmelerde şartın yerine getirilmemesi halinde sözleşmenin ne olacağına ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmektedir¹⁴⁹. Roma döneminde rehnin kurulması herhangi bir şarta bağlı değildi. Yazılı akitler sadece ispat bakımından önem taşımakta idi. Günümüzde olduğu gibi resmi bir makam önünde resmi yazılı şekil söz konusu değildi, adi yazılı şekil ise sadece ispat değeri taşımakta idi¹⁵⁰.

Özel hukuk sistemimizdeki ikili düzenlemeden dolayı kişiler arasındaki ilişkiler TBK ile, ticari ilişkilerde uygulanacak hükümler ise 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümleri ile düzenlenmiştir. TTK, TMK hükümlerinin ayrılmaz bir parçası olsa da, kişiler arası ilişkilerde ticari iş- adi iş ayrımı ortaya çıkmış, bu ayrım sonucunda ticari işlerde ticari hükümlerin uygulanması mutlak hale gelmiştir¹⁵¹.

Ancak bu başlıkta sözleşmenin niteliği değerlendirildiği için TBK kapsamında taahhüt işlemi ve tasarruf işlemi bakımından bir değerlendirme yapılacaktır. Taahhüt işlemi (borçlandırıcı işlem) ile beraber borçlunun aktifinde herhangi bir değişiklik meydana gelmezken pasifinde artma görülür¹⁵². Tasarruf işlemi ile taahhüt aşamasının konusu olan borçlandırıcı işlem gerçekleştirilir. Başka bir ifade ile tasarruf aşaması sonucunda borçlunun aktifinde bir azalma meydana gelir. Ticari işlemlerde taşınır rehni

¹⁴⁹ Görüşler için bkz. **EREN**, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 21. Baskı, Ankara, 2017, s. 309.

¹⁵⁰ **TAHİROĞLU**, Bülent; s. 183.

¹⁵¹ **AYHAN**, Rıza; "Ticari İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1- 2, (2013), s. 291- 314, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_1-2_10.pdf, ERIŞİM: 20.08.2017.

¹⁵² **NOMER**, Haluk Nami; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta, İstanbul, On beşinci Baskı, 2017, s. 38; **BİLGİLİ**, Fatih/ **DEMİRKAPI**, Ertan; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Dora, 11. Baskı, 2017, s. 33.

sözleşmesi ele alındığında rehin veren, sözleşmenin kurulması ile söz konusu taşınır lar üzerinde rehin hakkı kurma yükümlülüğü altına girmektedir. Tasarruf işlemi aşamasında alacaklı lehine rehin hakkı kurulacaktır. Başka bir ifade ile rehin sözleşmesinde yer alan taşınır lar üzerinde tescil ile birlikte tasarruf aşaması gerçekleşecek ve rehin hakkı kurulacaktır. Bu anlamda ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi taahhüt işlemi (borçlandırıcı işlem) olarak nitelendirilmektedir¹⁵³.

II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN KURULUŞU

Ticari İşlemlerde taşınır rehni sözleşmesi iki aşamada değerlendirilmiştir. İlki sözleşmenin kurulması aşaması, diğeri ise tescil aşamasıdır. Tescil aşamasından önce taraflar arasında bir ticari işletme rehni sözleşmesi bulunması gerekmekte ve sözleşmenin geçerliliği için tescil şart koşulmuştur.

A. SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ VE İÇERİĞİ

TRK m. 2/1-i hükmünde rehin sözleşmesi; “*Rehin hakkını tesis etmek amacıyla rehin veren ile alacaklı arasında imzalanan sözleşmeyi ifade eder.*” ifadesi ile tanımlanmıştır. Hükmün lafzını değerlendirecek olursak; rehin veren ve alacaklının sözleşmeyi rehin hakkı tesis etmek amacı ile kurmaları gerekmektedir. Kanun koyucu borçlu terimi yerine rehin veren kavramını kullanmıştır. Nitekim başkasının borcu için diğ er bir ifadeyle, üçüncü kişi lehine rehin kurulması da mümkündür.

1. SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ

TBK kapsamında sözleşmelerde kullanılan kalıp bakımından iki tür şekil öngörülmüştür; adi yazılı şekil ve resmi yazılı şekil¹⁵⁴. Adi yazılı sözleşmelerde herhangi bir resmi makamın sözleşmede bulunmasına gerek yoktur. Tarafların sözleşme metnini hazırlamaları ve kural olarak imzalamaları ile birlikte sözleşme kurulur¹⁵⁵. Bazı istisnai hallerde imza gerekmeyen durumlar saklı tutulmuştur. Resmi yazılı şekilde ise

¹⁵³ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 174.

¹⁵⁴ OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, 11. Bası, İstanbul, 2013, s. 143.

¹⁵⁵ HATEMİ, Hüseyin/ GÖKYAYLA, Emre; Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 47.

kanunda belirtilen usul doğrultusunda bir resmi memurun sözleşmeye resmiyet kazandırması ile kurulan sözleşmelerdir¹⁵⁶. EREN ise yapılış tarzına göre şeklin türlerini; yazılı şekil, nitelikli yazılı şekil, resmi şekil, resmi sicillere tescil, ilan ve sözlü şekil olmak üzere altı bölüme ayırmıştır¹⁵⁷.

TBK doğrultusunda kural olarak şekil serbestisi esastır. Ancak kanunun belli bir şekil öngördüğü sözleşmelerde şekle uyularak sözleşmenin yapılması gerekmektedir¹⁵⁸. TRK m. 4 Rehin Hakkının Kurulması başlığı ilk beş fıkrada rehnin kuruluşuna ilişkin şartlar belirtilmiştir. Buna göre *“Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilmesiyle kurulur. Rehin sözleşmesi elektronik ortamda ya da yazılı olarak düzenlenir. Elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için sözleşmenin güvenli elektronik imza ile onaylanması şarttır. Yazılı olarak düzenlenen rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için tarafların imzalarının noterce onaylanması veya sözleşmenin Sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması şarttır. Rehin hakkının kurulmasına ilişkin diğer usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.”* Bu hükümde bahsi geçen yazılı şeklin her ne kadar geçerlilik şekli olduğu açıkça ifade edilmese de, TBK m. 12/2 doğrultusunda değerlendirildiğinde geçerlilik şekli sonucuna varılır¹⁵⁹. Nitekim TBK m. 12/2 hükmünde; *“Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.”* ifadesi ile geçerlilik şekli açıkça belirtilmiştir.

a. Rehin Sözleşmesinin Elektronik Ortamda Düzenlenmesi

Rehin sözleşmesinin düzenlenmesi bakımından taraflara seçme hakkı tanınmış ve sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmesine imkan tanınmıştır. Bu imkanla birlikte sözleşmenin kuruluş şekli günümüz teknolojisi ile uyumlu hale gelmiştir. Uygulamada da sözleşmenin elektronik ortamda hazırlanıp güvenli elektronik imza¹⁶⁰ ile imzalanması taraflara büyük avantaj ve zamandan tasarruf sağlamaktadır. Ancak

¹⁵⁶ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/ HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona/ ARPACI, Abdülkadir; Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Filiz Kitabevi, 7. Bası, İstanbul, 2017, s. 304.

¹⁵⁷ EREN, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler; s. 287.

¹⁵⁸ KÖROĞLU ÖLMEZ, Belin; “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, Türkiye Barolar Biliği Dergisi, S. 129, (2017), s. 261- 286, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-129-1646>, ERIŞİM: 01.01.2018.

¹⁵⁹ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 183.

¹⁶⁰ EİK m. 4: *“Güvenli elektronik imza; a)münhasıran imza sahibine bağlı olan, b)sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan, c)Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan, d)imzalanmış elektronik veriden sonra herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan elektronik imzadır.”*

sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmesi halinde, güvenli elektronik imza ile onay şartı getirilmiştir.

5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu (EİK) m. 5/2 hükmünde güvenli elektronik imzanın uygulama alanı belirtilmiştir. Buna göre; *"Kanunların resmi şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemler ile banka teminat sözleşmeleri, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilmez."* ifadesi ile önemli bir yasak getirilmektedir. TRK m. 4 hükmü doğrultusunda ticari işlemlerde rehinli taşınır sözleşmesi tesisi için bir takım özel merasimler gerekmektedir. Aynı zamandan sözleşmenin resmi şekle tabii olmasından dolayı EİK m. 5 doğrultusunda getirilen yasak kapsamında bulunmasına karşın kanun koyucu tarafından bu hükmün istisnası olarak düzenleme yapılmıştır. Her ne kadar ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi resmi yazılı olsa ve özel merasimlere tabii tutulsa da TRK m. 4 kapsamında elektronik ortamda düzenlenmesi halinde güvenli elektronik imza şartı getirilmiştir. TRK m. 4 hükmü EİK m. 5 hükmünün istisnasıdır.

b. Rehin Sözleşmesinin Yazılı Şekilde Düzenlenmesi

Sözleşmenin elektronik ortamda düzenlenmeyip yazılı şekilde düzenlenmesi halinde ise iki durum söz konusudur. Birincisi yazılı olarak düzenlenen sözleşmenin imzalarının noterce onaylanması bir diğeri ise yazılı olarak düzenlenen sözleşmenin sicil memuru önünde imzalanmasıdır. Her iki halde de imzaların sıhhati bakımından getirilen şart; sözleşmenin geçerlilik şartı değil, tescil şartıdır¹⁶¹.

Böylece yazılı şekilde düzenlenen sözleşmelerin de imzalar bakımından sıhhati ya noterlikçe onaylanması ile ya da sicil memuru önünde imzaların atılması ile sağlanmaktadır. NOMER'e göre yalnızca imzaların resmi memur tarafından tasdik edilmesi (onaylama şeklinde düzenleme) resmi yazılı şekil olarak görülmemektedir¹⁶².

Eğer sözleşme yazılı ortamda yapılırsa ve imzaların noter tarafından onaylanması yolu tercih edilirse, noterin ticari işletmenin sicil çevresindeki noter olması şart değildir. Bu şekilde TİRK döneminde öngörülen, ticari işletmenin sicil çevresindeki noterlikçe düzenleme şeklinde rehin sözleşmesi yapılması şartına son verilmiştir. Ancak TİRK döneminde de rehin, sözleşmenin yapılması ile değil, sözleşmenin onaylanmasından itibaren on gün içerisinde sicile tescil ile birlikte kurulmakta idi¹⁶³.

¹⁶¹ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 184.

¹⁶² NOMER, Haluk Nami; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta, İstanbul, 2017, s. 123.

¹⁶³ BERZEK, Ayşe Nur; Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, Beta, 9. Baskı, İstanbul, 2008, s. 21.

Ancak 10 gün geçtikten sonra tescilin mümkün olup olmayacağı bir şekilde tescil edilmiş ise geçerli olup olmayacağı hakkında literatürde ve yargıtay kararlarında çeşitli görüşler bulunmakta idi. Yeni kanun ile birlikte tüm bu aksaklıklara ve tartışmalara son verilmiştir.

2. SÖZLEŞMENİN İÇERİĞİ

Sözleşmenin içeriği ise hem TRK m. 4 hem de Uygulama Yönetmeliği (Uyg. Yönt.) m. 8 hükümlerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Öncelikle öz itibarı ile içermesi gereken husus Uyg. Yönt. m. 8/4 hükmünde ayrıntılı olarak *“Kanuna ve bu Yönetmeliğe göre geçerli bir rehin sözleşmesinin hazırlanabilmesi için bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın sınırlı ayni hak tesis etme yönündeki karşılıklı irade beyanlarının rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekir.”* ifadeleri ile düzenlenmiştir. Bu çerçevede borcun ödenmesi ya da güvence altına alınması amacı ile teslimsiz bir şekilde taşınır varlık üzerinde sınırlı ayni hak tesisi doğrultusunda karşılıklı irade beyanı, geçerli bir rehin sözleşmesi için gerekli olan unsurlardır. TRK m. 4/6-7 ve 8. fıkraları ve Uyg. Yönt. m. 9 hükümleri ile sözleşmede şekil ve bilgi olarak yer alması gereken hususları düzenlemiştir. Kanun koyucu tarafından rehin sözleşmesinde yer alması gereken asgari unsurların belirlenmesiyle rehin sözleşmesi, nitelikli yazılı şekil haline gelmiştir¹⁶⁴.

Madde kapsamında borcun konusu belirli olmalıdır. TBK hükümlerince sözleşmenin konusunu edim oluşturmaktadır. Edim ise; bir kimsenin karşı tarafa gösterdiği davranışlarla onun yararına sonuçlar doğurmasıdır¹⁶⁵. Kanun koyucunun temel amacı finansmana erişimi kolaylaştırmak olsa da para borcu dışındaki borçlar bakımından da amacına uygun düşmesi koşulu ile taşınır rehni kurulması mümkündür¹⁶⁶. Belirlilik ilkesi birden fazla borç olması halinde ayrı bir önem teşkil eder. Nitekim hangi borç bakımından teminat gösterildiği belirli olmalıdır¹⁶⁷. Ancak borç miktarı her halükarda belirli değilse sözleşmede rehinin ne miktar için güvence teşkil ettiği belirtilmelidir (TRK m. 4/6-b ve Uyg. Yönt. m. 9/1-e). TİRK döneminde de

¹⁶⁴ **AYHAN**, Rıza/ **ÇAĞLAR**, Hayrettin; s. 184.

¹⁶⁵ **KOCAYUSUPFAŞAOĞLU**, Necip/ **HATEMİ**, Hüseyin/ **SEROZAN**, Rona/ **ARPACI**, Abdülkadir; Borçlar Hukukuna Giriş; s. 33.

¹⁶⁶ **AYHAN**, Rıza/ **ÇAĞLAR**, Hayrettin; s. 187.

¹⁶⁷ **ACAR**, Faruk; Rehin Hukuku Dersleri, s. 45.

borç miktarının belirli olmaması halinde kanun koyucu tarafından üst sınır ipoteğinin kurulabilmesine izin verilmişti¹⁶⁸.

Söz konusu maddelerde belirtilen bir diğer husus da rehin konusunun belirli veya belirlenebilir olmasıdır. Burada ise sözleşme aşamasında rehne konu varlığın belirlenebilir olması yeterli iken, tescil aşamasında belirli olması gerekmektedir¹⁶⁹.

TRK hükümleri doğrultusunda zorunlu unsurlar arasında; rehin sözleşmesinin tarafları, eğer taraflardan biri ticari işletme ise ticaret ünvanı, mersis no, temsile yetkili kişinin ad soyad ve imzası gerekir. Eğer gerçek kişi ya da esnaf ise T.C. kimlik no yine ad soyad ve imza, çiftçi ise bunların yanı sıra Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) numarası, üretici örgütü ise ek olarak üretici örgütü belge numarası gerekmektedir (TRK m. 4/6).

TRK hükümlerinde yer almamasına rağmen Uyg. Yönt. Hükümlerinde ek olarak; serbest meslek erbabı ise T.C. kimlik no, ad soyad, adres ve varsa temsile yetkili kişinin T.C. kimlik no, adı soyadı, adresi ve imzası gerekmektedir. Yine üçüncü kişinin borcu için kefil olunması durumu da TRK hükümleri ile düzenlenmek yerine Uyg. Yönt. Hükümleri ile düzenlenmiştir. Buna göre üçüncü kişi borçlu lehine taşınır varlığını rehin gösteriyorsa onun tc kimlik no, ad soyad, imza ve adresi, temsilcisi varsa bu kişinin T.C. kimlik no, ad soyad ve imzası bulunması gereken zorunlu unsurlar arasında belirtilmiştir (Uyg. Yönt. m. 9/4- 5)

TRK kapsamında sözleşmede bulunması gereken zorunlu unsurlar arasında ödenecek paranın cinsinden de bahsedilmiştir. Bu da yabancı para üzerinden rehin kurulmasının mümkün olduğu anlamına gelmektedir¹⁷⁰. TİRK döneminde, yabancı para üzerinden rehin kurulması hususu tartışmalı idi¹⁷¹. Yeni kanunla birlikte bu konuya netlik kazandırılmıştır.

Taşınır rehninde TMK kapsamında art ve alt rehin kavramlarına kanun koyucu yer vermiştir. Aynı şekilde ticari işlerde de art ve alt rehin kurulmasına imkan tanınmış ve bunu önlemeye yönelik yapılacak sözleşmeler kesin hükümsüz olarak nitelendirilmiştir¹⁷².

Sözleşme içeriğinde bulunması gereken bir diğer zorunlu unsur da masrafların kime ait olacağı hususudur. Kanun koyucu, belirtilmesi gereken zorunlu unsur olarak

¹⁶⁸ **KARABEL**, E. Gökçe; Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s. 111.

¹⁶⁹ **MAKARACI BAŞAK**, Aslı; s. 73.

¹⁷⁰ **ARKAN**, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, s. 54.

¹⁷¹ **BERZEK**, Ayşe Nur; s. 21.

¹⁷² **ACAR**, Faruk; Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, s. 48.

bahsetmiş ancak masrafların kime ait olacağını sözleşme serbestisi kapsamında taraf iradelerine bırakmıştır (TRK m. 4/8).

TRK m. 4 *Rehin Hakkının Kurulması* hükmünde rehin sistemi belirtilmesi gereken zorunlu unsur olarak sayılmamasına rağmen Uyg. Yönt. m. 9/1 hükmü ğ bendinde rehin sisteminden zorunlu unsur olarak bahsedilmiştir. Ancak TRK sisteminde kural, ilerleme sistemidir¹⁷³. Eğer taraflar sabit derece sistemini benimsemişse bunu sözleşmede açıkça belirtmek durumundadır. Asıl olanın ilerleme sistemi olması sebebi ile, rehin sistemine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmaması halinde ilerleme sistemi olduğu kabul edilir. Bu yüzden tarafların sabit dereceler sistemini kabul etmesi halinde buna ilişkin olarak derecenin itibari değeri ve rehin alacaklısının derece ve sırası belirtilmesi gereken zorunlu unsurlardır.

Taraflar sözleşme içeriğine, borcun ödenmemesi halinde taşınır malın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine ilişkin bir düzenleme yapmışlar ise, henüz borç muaccel olmadan böyle bir sözleşme yapıldığı için bu hüküm kesin olarak geçersiz sayılmaktadır¹⁷⁴.

B. REHİNLİ TAŞINIR SİCİLİ VE TESCİL

1. Rehimli Taşınır Sicili ve Özellikleri

Rehimli Taşınır Sicili Yönetmeliği 31.12.2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sicilin teşkilatını kurmak ise Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından gerçekleştirilecektir. Bakanlık ve Türkiye Noterler Birliği arasında bir protokol imzalanmıştır ve buna göre sicilin kurulması ve işlevlerini sicil merkezi sıfatı ile Türkiye Noterler Birliği yerine getirecektir¹⁷⁵. Rehimli taşınır sicili ise TRK ile düzenlenmek yerine Uyg. Yönt. hükümlerinde ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Rehimli Taşınır Sicili aleni nitelikte bir sicildir (TRK m. 8, Rehimli Taşınır Sicil Yönetmeliği (RTSY m. 26/1). Aleni olma durumu ise ilgisini ispat edenler bakımından geçerlidir. Ticaret Sicilinde olduğu gibi herkes bakımından bir aleniyet söz konusu değildir, yalnızca ilgisini ispat edenler inceleyerek onaylı belge talep edebilirler¹⁷⁶.

¹⁷³ ARKAN, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, s. 56.

¹⁷⁴ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 22; DERELİ, Zeliha, Lex Commissoria Yasağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, s. 28.

¹⁷⁵ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 23.

¹⁷⁶ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 24.

Aleni nitelikte olan bu sicile tescil, terkin gibi işlemler için başvurulması halinde sicil yetkilisinin, gerekli kanuni şartları resen incelemesi gerekir (RTSY m. 10). Rehinli Taşınır Sicili, ispat fonksiyonu bakımından TMK m. 7 hükmüne tabidir. Resmi sicil ve senetlerin aksi ispat edilene kadar doğruluğu karinesi bu sicil bakımından da geçerlidir¹⁷⁷.

Rehinli Taşınır Sicilinin bir diğer özelliği ise, diğer kanunlar kapsamında başka bir sicile tescil ile birlikte rehin hakkı kuruluyor ise esas olan diğer sicildir. Başka bir kanuna göre farklı bir sicilde rehin hakkı kurulması durumunda TRK kapsamında Rehinli Taşınır Siciline tescil yapılarak rehin kurulabilmesi mümkün değildir. Öncelik diğer kanunlarda ve sicillerdedir. Bu anlamda Rehinli Taşınır Sicilinin ikincil bir özellikte olduğunu söylememiz mümkündür (TRK m. 8/3).

TRK hükümleri ile birlikte getirilen bir diğer yenilik ise rehinin terkinine ilişkin idari para cezası yaptırımıdır. TİRK hükümlerinde bu konuya ilişkin bir düzenleme bulunmamakta idi. TMK hükümleri kapsamında taşınmazlara ilişkin rehinde ise, rehinin terkinini için dava açılması (ipoteğin fekki) gerekmektedir, bu da rehin borçlusunu bakımından ayrı bir maddi külfet oluşturmaktadır¹⁷⁸. Rehnin sona ermesi halinde terkinine ilişkin düzenleme de TRK hükümlerinden ziyade RTSY ile ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Rehin borcunun sona ermesi halinde 3 (üç) gün içinde haksız yere sicilden terkin ettirmeyen rehin alacaklısına, alacağın onda biri oranında idari para cezası uygulanacağı öngörülmüştür (TRK m. 15/1). Ayrıca rehin borçlusuna, rehin alacaklısının terkin ettirmemesi halinde sicilden kendisinin terkin edebilmesi imkanı getirilmiştir (TRK m. 15/3). Başka bir deyişle, rehin alacaklısının 3 günlük süre içerisinde terkin için sicile başvurmaması halinde, borcunu ödeyen rehin borçlusunu doğrudan doğruya bunu belgeleyerek sicilden rehnin terkinini talep edebilecektir. Ancak hangi belgelerle terkin işleminin yapılacağı kanun hükümlerinde belirtilmemiştir. Rehin borçlusunun terkin ettirebilmesinin şartları ayrıntılı şekilde RTSY ile düzenlenmiştir. Rehin alacaklısının borcun sona ermesi halinde mahkemeden aldığı tevsik kararı ile birlikte rehnin sicilden terkinini talep edebilecektir. Terkin talebini gerçekleştiren sicil memuru, daha sonra bunu alacaklıya bildirmekle yükümlüdür. (RTSY m. 29/4).

Yeni düzenleme ile birlikte idari para cezası yaptırımı alacaklıları rehnin son bulması halinde terkine zorlar niteliktedir. Bunun yanı sıra borçluya da terkin işlemini

¹⁷⁷ **AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin;** s. 195.

¹⁷⁸ **ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk;** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Aristo, 1. Bası, İstanbul, 2017, s. 3.

yaptırıp söz konusu menkul üzerinde yeniden rehin kurarak nakit temin edebilme imkanı doğmaktadır.

TRK ve Uyg. Yönt. hükümlerince Rehinli Taşınır Sicili bakımından iki sistem öngörülmüştür. Bunlardan biri sabit derece sistemi diğeri ise ilerleme sistemidir.

a. Sabit Derece Sistemi

TMK hükümlerine göre taşınır rehninde aleniyet zilyetlik ile korunmuştur. Ancak TRK hükümleri ile birlikte teslimsiz rehin kurulabilmesi olanağı istinai olarak getirilmiş ve aleniyet de rehinli taşınır siciliyle sağlanmıştır. TMK ile taşınmaz sicilinde benimsenen sistem sabit dereceler sistemidir¹⁷⁹. Bu sistemde rehnin tarihinin herhangi bir önemi yoktur. Bu sistemde rehin konusu farazi olarak değerlere bölünmüş ve bu değerler derece olarak ifade edilmiştir. Önemli olan rehnin derecesidir. Alacağın güvencesi de rehin derecesinin miktarı ile belirlenmiştir. Başka bir ifade ile sonraki tarihte kurulan bir rehinin, önceki tarihte kurulmuş bir rehinden ön sırada yer alması ve alacağını daha önce elde etmesi mümkündür. Yukarıdaki rehin hakkı alacağının bir şekilde sona ermesi halinde, sonraki tarihli rehin alacaklılarının boşalan dereceye doğrudan ilerlemesi şeklinde bir uygulama söz konusu değildir (Uyg. Yönt. m. 26/6). Ön sırada yer alan bir derecenin herhangi bir sebeple boşalması halinde kendiliğinden bir ilerleme olmaz, boşalan derece boş kalmaya devam eder. Sonraki tarihli olması herhangi bir önem teşkil etmeksizin, rehin veren daha sonra dilerse bu derece üzerinde rehin hakkı kurabilir.

Sabit dereceler sisteminde de tarafların anlaşması ile alt derecedeki bir rehin alacaklısına boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınabilir. Bu durum rehin sözleşmesinde açıkça belirtilmeli ya da rehin sözleşmesinden bağımsız yapılan sözleşme sicile tescil edilmelidir. (TRK m. 10/2). Sabit derece sisteminde tarafların anlaşması ile sonraki sırada bulunan rehin alacaklısına önceki sıraya ilerleme hakkı tanınabilmesi için, yerine ilerlenecek rehin alacaklısının alacağına tamamen kovuşması öngörülmüştür (TRK m.11/2).

¹⁷⁹ **AYAN**, Mehmet; Eşya Hukuku III- Sınırlı Ayni Haklar, Seçkin Hukuk, 8. Baskı, Ankara, 2017, s. 176.

b. İlerleme Sistemi

İlerleme sisteminde ise önemli olan rehnin kurulduğu tarihtir. Önceki tarihte kurulan rehin alacaklısı alacağını öncelikli olarak elde etme hakkına haizdir. Ayrıca rehnin tamamı alacağın tamamı için güvence oluşturur niteliktedir. Bu sistemde kurulan rehin hakları arasında boşluk bırakılması mümkün değildir, ard arda sıralanmışlardır. Eğer önceki rehin alacaklısından artan bir miktar var ise bunu takip eden rehin alacaklısı alacağını alabilir¹⁸⁰. Yukarıdaki rehin hakkı alacağının bir şekilde sona ererek sicilden terkin edilmesi durumunda sonraki tarihli rehin alacaklıları sıra ile boşalan dereceye ilerler (Uyg. Yönt. m. 25/5). Sonraki tarihli rehin alacaklısının önceki tarihli rehin alacaklısının rehin hakkının sona ermesi dışında, önüne geçmesi ancak önceki rehin alacaklısının rızası ile mümkündür. Önceki tarihli rehin alacaklısının vereceği rızanın, TRK kapsamında rehin sözleşmesi şekil şartına uygun olması ve geçerli olabilmesi için sicile tescili gerekmektedir (TMK m. 871/3, Uyg. Yönt. m. 25/7). Taşınır bakımından düzenlenmiş rehinli taşınır sicilinde kural olarak ilerleme sistemi benimsenmiştir¹⁸¹.

2. Tescil

Yukarıda ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin niteliği başlığınan, taşınır rehni sözleşmesinin hukuki niteliği ayrıntılı olarak tartışılmış ve sözleşmenin kuruluşunun taahhüt (borçlandırıcı) işlem olduğu sonucuna varılmıştır. Tasarruf işlemi ise; malvarlığının aktifini doğrudan doğruya etkileyen işlemlerdir¹⁸². Aynı zamanda TRK m. 4/1 fıkrasında tescilin kurucu unsur olduğu açıkça ifade edilerek tasarruf işlemi olduğu ifade edilmiştir¹⁸³.

Ancak rehin hakkının kurulması için sadece sözleşmenin düzenlenmesi yeterli değildir, tescil ile birlikte rehin kurulur. Bu sebeple tescil işlemi bildirici değil, kurucu nitelikte hukuki işlemidir. TİRK döneminde de rehnin kurulabilmesi için tescil işlemi şart idi¹⁸⁴. Tescil işlemi ile birlikte üçüncü kişiler rahatlıkla bilgi sahibi olabilir, ispat

¹⁸⁰ AKINTÜRK, Turgut; s. 769.

¹⁸¹ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 104- 105.

¹⁸² KILIÇOĞLU, Ahmet; s. 48.

¹⁸³ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 201.

¹⁸⁴ ASLAN, İ. Yılmaz; Ticaret Hukuku Dersleri, Ekin, İstanbul, 2012, s. 19.

bakımından da büyük önem taşımaktadır¹⁸⁵. Rehin sözleşmesinin tescil edileceği sicil ise Rehinli Taşınır Sicilidir. TİRK döneminde ise rehin sözleşmesinin tescilinin yapılacağı sicil, ticari işletmenin kayıtlı olduğu ticaret veya esnaf ve sanatkarlar sicili idi¹⁸⁶. Yeni düzenleme ile birlikte kanun koyucu rehine ayrı bir önem atfederek bu özel sicilde düzenlemeyi tercih etmiştir.

Rehinli Taşınır Sicil Yönetmeliği (RTSY) hükümleri kapsamında tescil işleminin gerçekleştirilmesi için her iki tarafın da sicil memurundan tescil talebinde bulunması gerekmektedir (RTSY m. 22/1). Ancak bu kuralın istisnasını, rehin hakkının devredilmesi hali oluşturmaktadır. Buna göre rehin hakkının devri halinde, devre ilişkin tescil talebinin yalnızca devreden tarafından yapılması yeterlidir¹⁸⁷. Tescilin süresine ilişkin kanunda ya da yönetmeliklerde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu da TİRK dönemindeki sözleşme kurulduktan sonraki on gün içerisinde tescil yapılması şartına rağmen, tescil yapılmaması halinde ne olacağı tartışmalarını¹⁸⁸ ortadan kaldırmıştır.

Yapılan tescil talebinin kanuni şartları taşıyıp taşımadığı sicil memuru tarafından değerlendirilecektir (RTSY m. 10). Yönetmelikte tahdidi olarak sayılan *"taraf imzaları eksikliği, zorunlu hususların yer almaması, tescil şartlarının bulunmaması, talep edilen bilgi ve belgelerde eksiklik, tescil edilecek hususların tam ve gerçek olmayışı, ilerleme sisteminde diğer alacaklıların rızası olmaksızın arttırılması,"* hallerde sicil memuru tescil talebini reddeder ve ret sebebini açıkça belirtir (RTSY m. 27).

TRK hükümlerinde rehin alan/ rehin veren tarafından gerçeğe aykırı tescil yapılması ve üçüncü kişilerin zarara uğraması halinde hukuki sorumluluğuna ilişkin düzenleme yapılmamıştır. Aynı şekilde devletin tazmin sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁸⁹. Ancak TRK m. 16 hükmünde rehin alan/ rehin veren bakımından cezai sorumluluk düzenlenmiştir¹⁹⁰.

¹⁸⁵ ÖZSUNGUR, Fahri; "Ticaret Siciline Tescilin Evreleri ve Türleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1 (2014), s. 269- 293, <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz-16-1/fahriozsungur.pdf>, ERIŞİM: 09.09.2017.

¹⁸⁶ MUTLUER, M. Kamil/ UÇARYILMAZ, Talya Şans; İşletme Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 143.

¹⁸⁷ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 197.

¹⁸⁸ ÜLGİN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, N. Fusun; Ticari İşletme Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 242- 243.

¹⁸⁹ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 198.

¹⁹⁰ "TRK m. 16: Rehin veren veya taşınır rehin yükü olarak devralan; a) Rehinli varlığı bu Kanunun hilafına kullanması, b) Borcu ödememesi hâlinde rehinli varlığın mülkiyetini devretmemesi, c) Rehinli varlığı alacaklıya zarar vermek kastıyla tahrip veya inha etmesi, ç) Rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini Sicile tescil ettirmemesi, d) Sicili yanıltmaya yönelik fiillerde bulunması, hâllerinde alacağını tamamen veya kısmen tahsil edemeyen rehin

III. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN KONUSU VE KAPSAMI

A. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KONUSU

Ticari işletme rehninin konusunu, işletmedeki münferit taşınır varlıkların yanı sıra ticari işletmenin ya da esnaf işletmesinin tamamı oluşturabilmektedir. Ticari işletme ya da esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde ise TRK m. 5 hükmünde sayılan taşınır varlıklar da rehin konusu olarak yer alır. Ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde işletme tesisatının (taşınmazın) rehin konusu olması literatürde eleştirilmiştir. ARKAN, TRK hükümlerinin amacı ile uyuşmayacağı için taşınmazın rehnin konusu olmayacağı görüşünü savunmuştur¹⁹¹. Ancak Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 17/1 hükmüne göre *“Ticari İşletme ve Esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır ve taşınmaz varlıklar rehnedilmiş sayılır.”* işletme üzerinde tamamen rehin kurulması halinde taşınmaz varlıkların da rehnin konusunu oluşturduğu belirtilmiştir. ŞİT İMAMOĞLU ise TRK hükümlerine gerek kalmaksızın, TMK kapsamında tacirin işletmesinin taşınmazını rehin konusu yaparak kredi sağlayabileceğini belirtmiştir¹⁹². Taşınmazlar bakımından rehin tesis edilmesi TMK m. 881 vd. hükümleri ile düzenlenmiştir. Buna göre geçerli bir ipotek sözleşmesinin tapu siciline tescili ile taşınmazlar üzerinde rehin hakkı kurulur. TRK m. 8/3 hükmünde; başka kanunlar kapsamında farklı bir sicile tescille, rehin hakkı kurulabilmesi halinde TRK kapsamında rehin hakkı tesis edilemeyeceği belirtilmiştir. Ancak Uyg Yönt. m. 17/1 fıkrasında işletme taşınmaz tesisatının da rehin kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. İşletme taşınmaz tesisatı üzerinde, istisnai olarak TRK kapsamında rehin hakkı kurulması düşünülenecek olsa dahi bunun TRK hükümleri ile tereddüte yer bırakmayacak şekilde düzenlenmesi gerekirdi. Uyg. Yönt. m. 17/1 fıkrasında tek kelime ile açık olmayacak bir şekilde yapılan bu düzenleme yerinde olmamıştır.

TİRK hükümlerindeyse Ticari İşletme Rehninin konusunu; ticaret ünvanı ve işletme adı, rehnin kurulması anında varolan ve işletme faaliyetinde kullanılan münferit

alacaklılarının şikayeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası uygulanır.”

¹⁹¹ ARKAN, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, s. 59.

¹⁹² ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 26.

unsurlar (makinalar, araç gereçler), lisanslar ve sınai haklar oluşturmakta idi¹⁹³. Bunlar mülga TİRK m. 3 hükmünde tahdidi olarak sayılmış idi. Görüldüğü üzere yeni kanunla birlikte rehnin konusu ve kapsamı oldukça genişletilmiş, kanunun amacı doğrultusunda küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansmana erişimi kolaylaştırılmıştır.

Bir görüşe göre rehnin konusunu oluşturacak sözleşme ise, kredi borcu ya da karz niteliğinde bir borç olmalıdır. Haksız fiilden kaynaklanan borçlar için TRK kapsamında rehin hakkı kurulması mümkün değildir¹⁹⁴. Diğer bir görüşe göre, haksız fiilden kaynaklı borçlar için de rehin hakkı kurulabilir¹⁹⁵. Ancak TRK m. 5/5 fıkrası açıkça *"her türlü sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacaklar rehne konu edilebilir."* rehin konusunun kapsamını tartışmaya yer bırakmayacak şekilde sözleşmeler doğrultusunda belirlemiştir.

Tapu kütüğüne bir şekilde tescil edilmiş taşınırın rehnin konusu olabilmesi ise mümkün değildir¹⁹⁶. Başka bir ifade ile ticari işletmenin taşınmazı üzerinde rehin kurulurken bir şekilde taşınır da (menkul işletme tesisatı vs.) beyanlar hanesinde gösterilmişse TRK kapsamında rehin kurulamaz. Ancak taşınır beyanlar hanesinde yer almadıkça TRK kapsamında rehin kurulabilir¹⁹⁷.

Diğer kanunlar kapsamında başka bir sicile tescil ile birlikte rehin hakkı kurulabilen taşınır bakımından TRK kapsamında rehin hakkı kurulması mümkün değildir, öncelik diğer kanunlarda ve sicillerdedir. Bu taşınırın, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin konusunu oluşturması mümkün değildir (TRK m. 8/3). Dolayısıyla motorlu taşıtların, gemi ve uçakların TRK kapsamında rehin konusu olması söz konusu değildir. Bunlar üzerinde ayrıca rehin kurularak kendi sicillerine tescili gerekmektedir. Ancak yapılan bu rehinlerin de siciller arası iletişim kurulması amacı ile Rehinli Taşınır Siciline bildirilmesi gerekmektedir (RTSY m. 13/4).

Ancak RTSY hükümlerinde marka, patent gibi sınai haklar bakımından farklı kurallar benimsenmiştir. Bunların ayrı sicili olmasına karşın TRK hükümleri kapsamında rehin kurulmasına olanak sağlanmış ve kurulan bu rehnin ilgili sicile bildirilmesi öngörülmüştür¹⁹⁸.

¹⁹³ BERZEK, Ayşe Nur; s. 19.

¹⁹⁴ POROY, Reha/ YASAMAN, Hamdi; Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, 16. Bası, İstanbul, 2017, s. 50.

¹⁹⁵ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 12, 13.

¹⁹⁶ BOZKURT, Tamer; Ticari İşletme Hukuku, Legem Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 96.

¹⁹⁷ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 94.

¹⁹⁸ ARKAN, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, s. 59.

B. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN KAPSAMI

TRK hükümleri ile birlikte rehinin kapsamı da genişletilmiş yeni bir boyut kazandırılmıştır. TRK m. 5 hükmünde rehin konusu olabilecek münferit varlıklar tek tek sayılmıştır, bu varlıklar aşağıda tek tek incelenecektir. Bunun yanı sıra işletmenin tamamının rehin konusu olması hali de ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ancak işletmenin tamamının rehin konusu olabilmesine ilişkin yasak getirilmesi TRK hükümleri yerine ayrıntılı bir şekilde yönetmelik hükümleri ile düzenlenmiştir. Münferit taşınır varlıkların, borcun beşte birinden fazlasını karşılaması halinde işletmenin tamamı üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi yasaklanmıştır(Uyg. Yönt. m. 11/2). Ancak bu önemli kısıtlamanın Uyg. Yönt. hükümleri yerine, kanun hükümleri ile düzenlenmesi gerekirdi.

Rehin konusu ve kapsamının genişlemesi TRK hükümlerinin amacıyla uyumlu bir hal almıştır.

1. MÜNFERİT TAŞINIR VARLIKLAR

TRK m. 5/1 hükmünde “*Rehin hakkı, aşağıda verilen taşınır varlıklar üzerinde kurulabilir.*” denilmek suretiyle rehin hakkının taşınır varlıklar üzerinde kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Zilyetliğe uygun taşınır varlıklar; çok yıllık ürün veren ağaçlar, hammadde, hayvan, menkul işletme tesisatı, sarf malzemesi, stoklar, tarımsal ürün, vagon şeklinde sayılmıştır. Bunlar zilyetliğe uygun olmasına rağmen, rehin zilyetliğin devri ile değil sicile tescil ile kurulur. Ancak zilyetliğe uygun olması temerrüt halinde TRK m. 14 “*Temerrüt Sonrası Haklar*”ın uygulanması bakımından önem taşımaktadır. Zilyetliğe uygun olmayanlar ise; alacaklar, fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, her türlü kazanç ve iratlar, kira gelirleri, kiracılık hakkı, ticaret ünvanı ve/veya işletme adı, ticari işletme veya esnaf işletmesi, ticari plaka ve ticari hat, ticari proje şeklinde sayılmıştır¹⁹⁹.

Münferit taşınır varlıkların, üçüncü kişiye ait olması rehin konusu olmalarına engel değildir. İşletmede kullanılan münferit taşınır varlıklar (makinalar vb.) üçüncü bir kişiye ait olsa dahi rehin alacaklısının iyiniyetli olması halinde rehin kurulur²⁰⁰. Ancak makinaların finansal kiralama yolu ile alınmış olması halinde bu kural geçerli değildir. Çünkü finansal kiralama sözleşmeleri noterler tarafından özel bir sicilde tutulmaktadır.

¹⁹⁹ ANTALYA, Gökhan / ACAR, Faruk; s. 66.

²⁰⁰ ARKAN, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, s. 58.

Bu da rehin alacaklısının iyiniyetini ortadan kaldırmaktadır. Bu uygulama eski TİRK hükümlerinde de aynı şekilde idi.

a. Alacaklar

Sözleşme ilişkisi sonucu ortaya çıkan alacak hakları sınırlı sayıda olmamakla birlikte nisbi nitelikteki haklardır. Başka bir deyişle, sözleşme sonucu ortaya çıkan alacak hakkı herkese karşı değil, ilgisine ileri sürülmektedir. Oysa aynı haklar herkese karşı ileri sürülebilen nitelikteki haklardır²⁰¹.

Sözleşme ilişkisi sonucu ortaya çıkan her türlü alacak hakkı ticari işlemlerde taşınır rehni konusu olabilirler. Alacak hakkı mevcut ya da müstakbel bir alacak olabilir (TRK m. 5/5)²⁰². Müstakbel alacaklar bakımından belirli bir iş ya da konu itibari ile sınırlama yapmak gerekmektedir. Müstakbel alacak olması itibari ile, sözleşmede açık ve net bir şekilde yer alması mümkün değildir. Ancak herhangi bir sınırlama yapmaksızın bütün müstakbel alacaklar bakımından rehin kurulması olanaksızdır. (Uyg. Yönt. m. 16/2).

Haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme kaynaklı alacakların ise rehin kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Çünkü TRK m. 5 hükmünde “*her türlü sözleşme*” kavramı kullanılmış, bu da otomatik olarak haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme kaynaklı borçları kapsam dışında bırakmaktadır²⁰³.

Şayet alacak senede bağlanmış ise rehin hakkı, TMK m. 956 vd. hükümlerince kurulur. Buna göre senedin zilyetliğinin devri gerekir. Hamiline senetlerde zilyetliğin devri ile birlikte rehin kurulurken, emre yazılı senetler bakımından ciro ve teslim gerekmektedir²⁰⁴. Nama yazılı senetler bakımından da rehin hakkının kurulabilmesi için temlik beyanı yanı sıra zilyetliğin devri de şarttır. Senede bağlanmamış alacaklar bakımından ise TMK m. 955/1 kapsamında yazılı sözleşme yapılması rehin hakkının kurulması için yeterlidir. Başka bir deyişle, bu sözleşme hem taahhüt hem de tasarruf işlemi niteliğindedir²⁰⁵. Senede bağlanmamış alacaklar bakımından TRK kapsamında

²⁰¹ KILIÇOĞLU, Ahmet M.; s. 23.

²⁰² “Ancak 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri saklıdır.”

²⁰³ Tartışmalar için bkz. ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 72.

²⁰⁴ KUBİLAY, Huriye; “Kambiyo Senetlerinin Rehni”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 497- 513, <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/ilk/ayiter/ayiter/kubilay12.pdf>, ERIŞİM: 08.08.2017.

²⁰⁵ ACAR, Faruk; Rehin Hukuku Dersleri, s. 190.

rehin kurulamaz. Çünkü yazılı sözleşme ve bunun sicile tescil edilmesi ile aleniyet sağlanır²⁰⁶.

b. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar

TRK m. 5/1 hükmüne göre çok yıllık ürün veren ağaçlar da rehin kapsamında değerlendirilmiştir. Kanun koyucu çok yıllık ürün veren ağaçlar ile meyve ağacını ifade etmektedir. Kereste gibi meyve vermeyen ağaçların rehin kapsamında değerlendirilmesi söz konusu değildir. Ayrıca sebzelerin de çok yıllık kategorisi içine girmemesi sebebi ile taşınmazdan bağımsız olarak rehnedilmesi mümkün değildir²⁰⁷. Nitekim sebzeler her sene yeniden ekilmektedir, bu özellikleri onları çok yıllık değil mevsimlik yapmaktadır. Ağaç kavramının neleri kapsadığı kanunda ve yönetmelikte açıkça ifade edilmediği gibi çok yıllık kavramı da bulunmamaktadır. Asgari olarak kaç yıllık ağaçların çok yıllık kavramını karşılayacağı belirtilmemiştir. Ancak basit bir tanımla; her yıl ürün veren ağaçların çok yıllık olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Bu rehin türünde ağaçlar bağlı bulunduğu taşınmazdan ayrı olarak değerlendirilmekte ve rehnedilmektedir²⁰⁸. Böylece borç miktarından çok daha kıymetli ve bedeli yüksek olan taşınmazın rehnine gerek kalmamaktadır. Bazen de aksi durumlar söz konusu olabilmektedir. Örneğin; çok kıymetli meyve ağaçlarının getirisi taşınmazdan daha fazla olabilmektedir, böyle durumlarda da çok yıllık ürün veren ağaçların rehin konusu olabilmesi, sağlanacak finansmanın miktarını yükseltebilmektedir.

c. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar

Fikri ve Sınai Mülkiyete konu hakların, ticari işlemlerde rehin kapsamında değerlendirilmesi de TRK hükümleri ile getirilen yeniliklerdendir. Ancak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) m. 62/4 hükmünde “*Eser sahibinin mali haklara dair hukuki muamelelerden doğan para alacakları; kanuni veya akdi bir rehin hakkının cebri icranın yahut hapis hakkının konusunu teşkil edebilir.*” şeklinde ifade edilmiştir. FSEK m. 62 doğrultusunda, alenileşmiş eserlerin kendisi ya da kopyaları, yayımlanmamış eserlerin çoğaltılmış örnekleri, şayet eser alenileşmiş ise buna ilişkin

²⁰⁶ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 73.

²⁰⁷ OĞUZ, Sefer; “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni”, Bankacılar Dergisi, S. 100, (2017), s. 3-32.

²⁰⁸ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 32.

mali haklar ya da mali hakların karşılığına tekabül eden alacakların haczi mümkün olduğu için rehni de mümkündür²⁰⁹. Rehin kurulması ise eserin somutlaştığı maddi malın rehni bakımından ya malın ya da ruhsatın rehni öngörülmüş ve TMK m. 939 vd. teslimine bağlı rehin hükümlerine tabii tutulmuştur²¹⁰. Bu şekilde somutlaşmış maddi malın ya da ruhsatın rehni TMK kapsamında düzenlenmiş ise TRK kapsamında rehlin hangi şartlar altında kurulacağı soru işaretidir. Henüz somutlaşmamış müstakbel eserler bakımından rehin kurulması TRK kapsamında kanun koyucu tarafından düşünülmüş olması mümkündür.

Eser üzerindeki mali hakların rehni için, TMK kapsamında alacak üzerindeki rehin hakkına ilişkin hükümlerin uygulanması öngörülmüştür. FSEK hükümlerinde bu durum açıkça belirtilmese de lisansların rehin konusu yapılması mümkündür²¹¹. Mali hakların rehninde de aynı soru işaretleri ortaya çıkmaktadır. Eser üzerindeki mali haklarda rehin kurulması TMK hükümleri kapsamında gerçekleşecek ise, TRK hükümlerinin nerede uygulanacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Markaların da Marka Sicili'ne kaydedilmesi farklı görüşler ortaya çıkarmıştır. Bir görüşe göre farklı bir sicile kayıt yapılması TRK m. 8/3 hükmü doğrultusunda Rehinli Taşınır Sicili'ne kayıt ile rehin kurulamayacağını ileri sürmüştür²¹². Bir diğer görüşe göre; markaların Marka Sicili'ne tescili kurucu değil, üçüncü kişilerin iyi niyetini ortadan kaldırıci nitelikte olması sebebiyle TRK kapsamında rehin kurulması mümkündür²¹³. RTSY m. 13/3 fıkrasında; telif hakkı, marka, patent, faydalı model gibi haklar üzerinde TRK kapsamında rehin kurulması halinde söz konusu taşınırın kayıtlı bulunduğu ilgili sicillere bildirimlerin yapılacağı düzenlenmiştir. Oysa ki özel sicilleri bulanan ve farklı kanunlarla rehin hakkı düzenlenen taşınırlar bakımından diğer sicillerde kurulan rehin hakkının rehinli taşınır siciline bildirilmesi gerekmektedir (RTSY m. 13/4). Kural olarak farklı sicillere tescil ile rehin hakkı kurulması halinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulması mümkün değildir. Ancak marka, patent, faydalı model gibi sınai haklar bakımından RTSY m. 13/3 fıkrasında açıkça TRK kapsamında

²⁰⁹ **HAZIROĞLU**, Elif Cemre; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S. 2 (Haziran 2017), s. 177- 204, http://bthae.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/94/2014/11/Batider.2017.cilt_33-sayı.2.icindekiler.pdf, ERIŞİM: 02.09.2017.

²¹⁰ **TEKİNALP**, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku, Beta, İstanbul, 1999, s. 228.

²¹¹ **BOZBEL**, Savaş; Fikri Mülkiyet Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 227.

²¹² **ŞİT İMAMOĞLU**, Başak; s. 25.

²¹³ **ANTALYA**, Gökhan/ **ACAR**, Faruk; s. 72.

rehin hakkı kurulmasından bahsedilmiştir. Yapılan bu istisnai düzenlemenin yönetmelik hükümleri yerine kanunda açık bir şekilde ifade edilmesi gerekirdi.

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) m. 148/1 hükmünde ise “*Sınai mülkiyet hakkı devredilebilir, miras yolu ile intikal edebilir, lisans konusu olabilir, rehin verilebilir...*” şeklinde, rehin konusu olabileceği açıkça ifade edilmiştir. SMK m. 148 hükmü rehin, devir gibi hukuki işlemlerin yazılı şekilde yapılmasını geçerlilik koşulu olarak öngörmüştür.

SMK m. 34 hükmünde coğrafi işaretin tanımı; “*belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş ürünü gösteren işarettir.*” ifadeleriyle yapılmıştır. Ancak coğrafi işaretlerin rehin kapsamında değerlendirilmesi SMK m. 148/1 hükmü ile yasaklanmıştır.

d. Hammadde

Mülga TİRK döneminde duran malvarlığı rehin kapsamında yer alırken dönen malvarlığı rehin kapsamında bulunmamaktaydı. Yeni TRK ile birlikte rehnin kapsamının genişletilmesi sonucu yapılan bir diğer yenilik de işletmenin dönen malvarlığı değerlerinin de rehin kapsamına alınmasıdır. Ancak hammadde üzerinde rehin kurulabilmesi için ayrıntılı tespitler yapılması gerekmektedir. Sonuçta hammadde nitelik itibari ile rehnin kurulma anındaki şekli ile kalmayacak, başka maddelerle karışıp üretilen yeni malzeme içerisinde yer alacaktır. Bu tespit ise Değer Tespiti Yönt. hükümlerince, birleşen ve karışan varlıklara ilişkin düzenleme kapsamında yapılacaktır²¹⁴. Eski kanun döneminde dönen mal varlığı üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi yasaktı. Yeni kanunla birlikte kanun koyucu rehin kapsamını genişleterek finansmana erişim noktasında kolaylık sağlamayı amaçlamıştır. Ancak işletmelerde olduğu gibi kalmayan ve üretim sonucu yeni bir madde meydana getiren bu varlıklar bakımından yapılacak değer tespiti büyük önem arz etmektedir. Örneğin; bir ekmek fabrikası düşünüldüğünde işletmede hammadde olarak bulunan un, olduğu gibi kalmayacak ekmeği oluşturacaktır. Oluşan bu yeni ürün üzerinde birleşen ve karışan varlıklara ilişkin değer tespiti kuralları uygulanacak ve belirlenen rehin sistemine göre tespit yapılacaktır.

²¹⁴ Birleşen ve karışan varlıkların değer tespitine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz s. 54.

Kanunun düzenleniş amacında rehin konusunun büyük ölçüde genişletilmesiyle finansmana erişim kolaylığı amaçlanmıştır. Ancak dönen mal varlığının rehnedilmesi uygulamada sorunlara yol açabilecek nitelikte bir düzenleme olmuştur.

e. Hayvan

Hayvan rehni asıl olarak TMK m. 940 hükmü ile düzenlenmiş ve birinci bölümde TMK kapsamında hayvan rehninin nasıl kurulabileceği ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Yeni TRK ile birlikte hayvanlar da rehin kapsamına dahil edilmiştir. Ancak TRK m. 8/3 hükmü doğrultusunda; başka kanunlar kapsamında farklı bir sicile kayıtlı birlikte rehin kurulan hükümler saklı tutulmuş ve bunlara öncelik verilmiştir. Bu doğrultuda çiftlik ve sürü hayvanları üzerinde rehin kurulmak istenirse, TMK m. 940 hükmü doğrultusunda hayvan siciline tescil ile birlikte rehin kurulur. Ancak çiftlik ve sürü hayvanı dışındaki hayvanlar üzerinde (kedi, köpek, tavuk gibi) rehin kurulmak istenirse TRK kapsamında rehin kurulması mümkündür. Nitekim TMK sadece çiftlik ve sürü hayvanları üzerinde teslimsiz taşınır rehnini düzenlemiştir. Değeri ne kadar yüksek olursa olsun kedi, köpek gibi evcil hayvanlar üzerinde TMK hükümleri kapsamında teslimsiz taşınır rehni kurulması mümkün değildir. Bu noktada TRK düzenlemesi devreye girmekte ve değeri yüksek olabilecek bu hayvanlar üzerinde rehin kurulmasını mümkün kılmaktadır. Yapılan bu düzenlemeye göre örneğin; tavuk çiftliği bulunan bir KOBİ üreticisi bu hayvanları TMK kapsamında rehin konusu yaparak finansman sağlayabilecektir. Çünkü çiftlik ve sürü hayvanlarının TRK kapsamında rehnedilmesi mümkün değildir. Bu durum kanunun amacı ile çelişkilidir. Finansmana ihtiyaç duyan ve tavuk çiftliği bulunan KOBİ üreticisi, bu düzenleme sebebiyle TRK kapsamında sağlayamayacaktır.

f. Her Türlü Kazanç ve İratlar

Kanun koyucu her türlü kazanç ve irat demek sureti ile TRK hükümleri doğrultusunda rehin konusunu oldukça genişletmiştir. Gelir Vergisi Kanunu (GVK) m. 2 “*Gelirin Unsurları*” başlığında “...*Ticari kazançlar, zırai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları, diğer kazanç ve iratlar...*” şeklinde gelir ve kazançları yedi başlık halinde sıralamıştır. Bu noktada

rehin konusu olarak gösterilebilecek unsurlar genişletilmiş finansmana ulaşım kanunun amacı doğrultusunda kolaylaştırılmak istenmiştir.

GVK m. 70 vd. hükümlerinde gayrimenkul iradı, GVK m. 75 vd. hükümlerinde ise menkul iradı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. GVK m. 70 hükmü; *“Aşağıda yazılı mal ve hakların sahipleri, mutasarrıfları, zilyedleri, irtifak veya intifa hakkı sahipleri veya kiracıları tarafından kiraya verilmesinden elde edilen iratlar gayrimenkul sermaye iradıdır.”* şeklinde gayrimenkul iradını açıklamıştır. Gayrimenkul iradına GVK m. 70 hükmünden; *“arazi, bina, taş ocağı, maden, dalyanlar, telif hakları, gemi ve gemi payları, ...”* örnek olarak gösterilebilir.

GVK m. 75 hükmü ise *“Sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradıdır.”* ifadesi ile menkul sermaye iradına açıklık getirmiştir. GVK m. 75 hükmünden; *“Her nevi hisse senetlerinin kar payları, iştirak hisselerinden doğan kazançlar...”* menkul iradına örnek olarak gösterilebilir.

g. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans ve Ruhsatlar

Ne kanunda ne Uyg. Yönt. hükümlerinde ne de literatürde bu terime açıklık getirilmiştir. Ancak tescilli öngörülmeyen marka ya da lisans hakları bu kapsamda değerlendirilebilir. Nitekim kanun koyucu tarafından bu şekilde rehnin kapsamını genişletmek istenmiştir.

h. Kiracılık Hakkı ve Kira Gelirleri

Kiracılık hakkı esas olarak Türk Borçlar Kanunu (TBK) hükümleri kapsamında düzenlenmiştir. Yeni TRK ile birlikte taşınmaz üzerindeki kiracılık hakkı da rehin kapsamında değerlendirilebilecektir. TBK m. 322 *“alt kira ve kullanım hakkı”*nı düzenlemiştir. Buna göre kiralayana zarar vermemek şartı ile kiracının alt kiraya vermesi ya da kullanım hakkını tamamen ya da kısmen devretmesi mümkündür (TBK m. 322/1). Kiracılık hakkının kullanımının devrini TBK Md. 188 hükmü

kapsamında alacağın devri olarak değerlendiren yazarlar bulunmaktadır²¹⁵. Nitekim bu hakkı devralan kiracı, devreden kiracının haklarına vakıf olması sebebi ile TBK m. 322/1 hükmünde geçen kiralayana zarar vermeme şartını sağlamaktadır²¹⁶. Ancak konut ve çatılı iş yerleri bakımından kiralamanın yazılı rızası aranmaktadır (TBK m. 322/2). Bu bakımından sözleşmede kiracılık hakkının devrinin mümkün görülmemesi halinde TRK kapsamında rehin kurulması söz konusu değildir²¹⁷.

6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununa göre finansal kiralamaya konu olan taşınırın rehnedilmesi olanaklı değildir²¹⁸.

Kira gelirleri de yeni TRK ile birlikte rehin kapsamında değerlendirilmektedir. Aslında kazanç ve iratlar içerisinde, gayrimenkul iratları kapsamında kira gelirleri de değerlendirilebilirdi, ancak kanun koyucu ayrıca ve açıkça belirtmeyi tercih etmiştir. Nitekim kiracılık hakkının rehnedilebilmesinden açıkça bahsettikten sonra kira gelirlerine de değinmek kategorize açısından daha yerinde olmuştur.

i. Makine ve Teçhizat, Araç, Ekipman, Alet, İş Makinaları, Elektronik Haberleşme Cihazları Şeklindeki Menkul İşletme Tesisatı

Menkul işletme tesisatı TİRK döneminde de rehin kapsamında sayılmakta idi. TİRK döneminde menkul işletme tesisatı; “*Rehnin tescil anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan makine, araç, alet ve motorlu nakil araçlarıdır.*” şeklinde tanımlanmış idi²¹⁹. TİRK m. 3/1-b hükmüne göre menkul işletme tesisatı ticari işletme rehninde, rehnedilmesi gereken zorunlu unsurlar arasında bulunmakta idi. Ancak bu dönemde kural olarak, “*tescil anında mevcut menkul işletme*

²¹⁵ ANTMEN, Alpay; Ticari İşletme Rehni, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, s. 56; ANTALYA, Gökhan / ACAR, Faruk; s. 76,

²¹⁶ ŞAHİNİZ, Salih C.; “Alacağın Temlikinde Sözleşme ile Kararlaştırılan Temlik Sınırlama (Kısıtlama) ve Yasakları”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3-4 (2006), s. 495- 520, http://hukukdergi.erkincan.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2006_X_2_19.pdf, ERIŞİM: 10.09.2017; ARSEBÜK, Esat; “Merhum Ord. Prof. Esat Arsebük’ün Son Dersi Alacağın Temliki ve Borcun Nakli”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, (1969), s. 4- 14, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/326/3249.pdf>, ERIŞİM: 08.10.2017; ANTALYA, Gökhan / ACAR, Faruk; s. 76.

²¹⁷ ANTALYA, Gökhan / ACAR, Faruk; s. 76.

²¹⁸ REİSOĞLU, Seza; “Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları”, Bankacılar Dergisi, S. 48 (2004), s. 47-65; ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 31.

²¹⁹ TOPÇUOĞLU, Metin/ ÇON, Ömer; “Ticari İşletme Rehninde Rehin Alacaklısının Korunması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (2011), s. 174- 214. <http://tbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-93-692> ERIŞİM: 13.09.2017

tesisatı” rehin konusu olabilmekte idi. Tarafların aksini kararlaştırmaları durumunda, rehin kurulmasından sonra yeni bir menkul eklemek istenirse rehin sözleşmesine bunların da noter tarafından eklenmesi gerekiyordu²²⁰.

TRK ile birlikte rehnin sınırları oldukça genişletilmiştir. Menkul işletme tesisatı TİRK döneminde “*makine, araç, alet ve motorları nakil araçları*” şeklinde dört kalem halinde sayılmışken, TRK m. 5/1-h hükmünde “*makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makinaları, elektronik haberleşme cihazları dahil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı*” oldukça kapsamlı bir şekilde ifade edilmiştir. Yeni kanunla beraber elektronik cihazlar da rehnedilebileceklerdir. Maddede rehin konusu olabilecek unsurlar aslında tahdidi olarak sayılmamıştır, bu kanıya “*gibi*” ifadesinden ulaşılmaktadır. Bu ifade ile birlikte maddede sayılan unsurlarla sınırlı tutulmamıştır. Niteliği gereği uygun düşecek unsurlar da rehin kapsamında değerlendirilebilir²²¹.

Bu başlık altında değinilmesi gereken husus iş makinaları kavramıdır. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu (KTK) m. 3 hükmünde iş makinaları; “*Yol, inşaat makineleri ile benzeri tarım, sanayi, bayındırlık, milli savunma ile çeşitli kuruluşların iş ve hizmetlerinde kullanılan; iş amacına göre üzerine çeşitli ekipmanlar monte edilmiş; karayolunda insan, hayvan, yük taşımada kullanılamayan motorlu araçlardır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre iş makinaları motorlu taşıt kavramını da kapsayan bir üst kavram içerisinde motorlu araç olarak değerlendirilmiştir. Buna karşın motorlu taşıtların sahip olduğu tüm özellikleri barındırmaları sebebiyle bu kapsamda değerlendirilmektedirler. Ayrıca motorlu taşıt rehni uygun düştüğü ölçüde iş makinaları hakkında da uygulanabilecektir. Motorlu taşıtın kayıtlı olduğu trafik siciline tescil ile teslimsiz rehin hakkı tesis edilir²²². Bu düzenleme değerlendirildiğinde TRK m. 8/3 hükmünün istisnası olduğu görülmektedir. Kural olarak başka kanunlar kapsamında farklı sicil tescil ile rehin hakkı kurulabilmesi halinde TRK kapsamında rehin hakkı kurulması mümkün değildir. Kanun koyucu iş makinalarını menkul işletme tesisatı ile rehin kapsamında değerlendirerek bu kuralın istisnasını açıkça oluşturmuştur. İş makinasının ayrı bir kalemde özellikle belirtilmesi istisnai olarak düzenlendiğini açıkça göstermektedir.

²²⁰ ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, N. Füsün; Ticari İşletme Hukuku, s. 239.

²²¹ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 70.

²²² UYUMAZ, Alper; Motorlu Taşıt Rehni, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya, 2011, s. 151, 256.

Değinilmesi gereken bir diğer önemli nokta müstakbel taşınır varlıkların da rehin konusu olabileceğidir. Müstakbel taşınır varlık TRK m. 2/1-f bendinde; “*mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin akdedildiği anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayan bu Kanunun 5’inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen varlıkları ifade eder.*” biçiminde tanımlanmıştır. TRK m. 5/3 ve Uyg. Yönt. m. 12 hükümlerinde müstakbel taşınır varlıkların rehin konusu yapılabileceği belirtilmiştir. Ancak rehlin paraya çevrilmesi aşamasında müstakbel taşınır varlığın rehin verenin mülkiyetinde olması gerekir. Üçüncü kişinin başkası lehine rehin vermesi hali bu durumun istisnasını oluşturmaktadır²²³.

j. Sarf Malzemesi

Sarf malzemesi; işletmeye girdiği şekilde kalmayan, farklı bir madde ile karıştırılarak yeni bir ürün ortaya çıkmasını sağlayan, üretim aşamasında kullanılan malzemedir²²⁴. Bu özelliği itibari ile sarf malzemesi ilk haliyle olduğu gibi işletmede kalmaz şekil değiştirip yeni mamüle dönüşür. Bu bakımdan hammadde gibi düşünülse de, üretim sonucu ortaya çıkan maddenin temel kaynağını oluşturmamaktadır. Ancak dönen mal varlıkları arasında sayılması bakımından hammadde ile benzerlik göstermektedir.

Sarf malzemesi de yeni TRK kapsamında getirilen yenilikler arasında yer almaktadır. Ancak bunun da rehnedilebilmesi için hammaddede olduğu gibi ayrıntılı tespitler yapılması gerekmektedir. Bu tespitler hammaddede olduğu gibi Değer Tespiti Yönt. hükümlerince, birleşen ve karışan varlıklara ilişkin düzenleme kapsamında yapılacaktır²²⁵. İşletmeye girdikleri şekilde kalmayan ve yeni varlık meydana getiren dönen malvarlıklarının, rehin kapsamına alınması ile uygulamada bazı aksaklıklar ortaya çıkabilecektir.

k. Stoklar

TRK m. 2/1-g hükmünde kanun koyucu açık bir şekilde stokun tanımını yapmıştır: “*Stok: Rehin verenin satmak, kullanmak veya kiralamak amaçlarıyla*

²²³ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 67, 71.

²²⁴ OĞUZ, Sefer; “Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni”, Bankacılar Dergisi, S. 100, (2017), 3-32.

²²⁵ Birleşen ve karışan varlıkların değer tespitine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz s. 54.

mülkiyetinde bulunan hammadde, yarı mamul veya mamul varlıkları, ifade eder.” Yeni TRK ile birlikte stoklar da rehin kapsamına dahil edilmiştir. Stoklar bakımından da hammadde ve sarf malzemesi rehni doğrultusunda rehin işlemi gerçekleştirilecektir.

I. Tarımsal Ürün

Tarımsal ürünlerin rehnedilebilmesi de getirilen yeniliklerden biridir. Tarımsal ürün kavramı içerisine; tahıllar (buğday, arpa, çavdar vb.), baklagiller (bakla, fasulye, nohut vb.), endüstri bitkileri (tütün, pancar, pamuk vb.), yağlı tohumlar (susam, ayçiçeği, soya vb.), yumru bitkileri (kuru soğan, patates vb.) girmektedir²²⁶. Görüldüğü üzere yeni kanunla beraber rehinin kapsamı oldukça genişlemiştir, bu şekilde çiftçilerin de finansmana ulaşmaları kolaylaşmıştır.

Tarımsal ürünlerin rehin konusu olabilmeleri için hasat edilip, hali hazırda olmaları gerekmemektedir. Bunların da TRK m. 5/3 ve Uyg. Yönt. m. 12 kapsamında müstakbel taşınır varlık olarak değerlendirilmeleri mümkündür. Böylece tarlasını henüz ekmiş ya da ürünlerini hasat etmemiş çiftçinin, finansmana ihtiyaç duyması halinde ürünlerini rehin olarak gösterip finansman sağlaması mümkündür. Ancak burada da rehnin paraya çevrilmesi aşamasında (en son aşamada), tarımsal ürünün rehin verenin mülkiyetinde bulunması gerekmektedir. Yine üçüncü kişinin başkası lehine rehin vermesi hali bu durumun istisnasını oluşturmaktadır²²⁷.

m. Ticaret Ünvanı ve/veya İşletme Adı

Ticaret ünvanı; her tacirin ticari işletmesine ilişkin işlemlerde kullandığı isimdir, bu ismi yalnız tacirler kullanır esnaflar ticaret ünvanı kullanmaz²²⁸. İşletme adı ise; işletme sahibi ile bağlantılı olmaksızın işletmeyi belirlemek ve emsallerinden farklı kılmak için kullanılan isimdir. Hem tacirler hem de esnaflar işletme adı kullanabilirler²²⁹. Tacirler bakımından ticaret ünvanı kullanmak zorunlu iken, işletme adı kullanmak zorunlu unsur değildir²³⁰.

²²⁶ KOÇ, Ali; “Türkiye’de Tarımsal Ürün ve Girdi Piyasaları”, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Türkiye’de Tarım, (Aralık 2005), s. 130- 159. https://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf, ERIŞİM:14.09.2017.

²²⁷ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 71.

²²⁸ ASLAN, İ. Yılmaz; s. 54.

²²⁹ BAHTİYAR, Mehmet; Ticari İşletme Hukuku, Beta, İstanbul, 2014, s. 112.

²³⁰ BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan; Ticaret Hukuku Bilgisi, Dora, Bursa, 2018, s 119.

TİRK döneminde de ticaret ünvanı ve işletme adı rehin kapsamında bulunmakta idi, hatta rehnedilmesi gereken zorunlu unsurlar arasında sayılmaktaydı (TİRK m. 2/2).

TRK ile beraber rehnedilebilecek münferit unsurlar arasında ticaret ünvanı ve işletme adı da sayılmıştır. Ancak bu durumda eleştiri konusu olmuştur²³¹. Çünkü ticaret ünvanı işletmeden bağımsız olarak devir konusu yapılamazken, işletme adının işletmeden bağımsız ve ayrı bir şekilde devredilmesi mümkündür. TTK m. 49/1 hükmü *“Ticaret ünvanı işletmeden ayrı olarak başkasına devredilemez.”* ifadesi ile ticaret ünvanının işletmeden bağımsız olarak devrini açıkça yasaklamıştır. Yine TTK m. 11/3-c hükmü *“Aksi öngörülmemişse devir sözleşmesinin ... ticaret ünvanı ile diğer ... malvarlığı unsurlarını içerdiği kabul olunur.”* şeklinde ticari işletmenin devri durumunda devir işleminin ticaret ünvanını da kapsadığını açıkça ifade edilmiştir. Ticari işletmenin devrinde eğer devir alınan unsurlarla işletmenin devamlılığı sağlanıyorsa bazı unsurlar ticari işletmenin devri dışında tutulabilir. Ticaret ünvanının da bu şartla devirin kapsamı dışında bırakılması mümkündür. Ancak ticaret ünvanının bağımsız bir şekilde tek başına devri mümkün değildir²³². Nitekim rehin hukukunda ana kural bağımsız olarak devredilip paraya çevrilinebilecek hakların rehnedilmesidir²³³. Ticaret ünvanının tek başına, işletmeden bağımsız olarak rehnedilmesi, temerrüt halinde mülkiyetin devredilmesi sonucunu doğurabilir. Bu da dolaylı olarak ticaret ünvanının işletmeden ayrı ve bağımsız bir şekilde devri anlamına gelmektedir²³⁴. Bu noktada ticaret ünvanının rehnine ilişkin yapılan eleştirilere katılmaktayız.

İşletme adının tek başına devri mümkündür. Bu yüzden yukarda ticaret ünvanı bakımından bahsedilen sorunlar işletme adında ortaya çıkmamaktadır. İşletme adı, devir kapsamı dışında tutulabildiği gibi işletmeden ayrı ve bağımsız olarak da devredilebilmesi sebebi ile rehin konusu yapılması da olağandır.

²³¹ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 77.

²³² AYDIN, Sema/ KAPLAN, Hasan Ali/ ŞEN KALYON, Arzu; "Ticari İşletme Devri ve Devrin Hukuki Sonuçları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2 (2013), s. 229- 258, http://www.webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_1-2_8.pdf, ERIŞİM: 20.08.2017; ERDEM, Ercüment; "Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Ticari İşletmenin Devri", Journal Yaşar e- dergi, (2014), s. 987- 1015, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/28-Ercüment-ERDEM.pdf>, ERIŞİM: 20.08.2017.

²³³ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. ACAR, Faruk; Rehin Hukuku Dersleri, s. 93.

²³⁴ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 77.

n. Ticari Plaka veya Ticari Hat

Ticari plaka verilmesine ilişkin usul ve esaslar 86/10553 sayılı Ticari Plakaların Verilmesinde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Bakanlar Kurulu kararı²³⁵ ile düzenlenmiştir. Bu kararın m. 3 hükmünde ticari plaka verilebilecek kişiler²³⁶ düzenlenmiştir. Ticari plakaya sahip olan kişiler bu plakaları taşıtla beraber ya da bağımsız olarak sadece anılan hükümde geçen kişilere devrebilecekler, maddede sayılan özellikleri taşımayan kişilere devir yapılması söz konusu değildir.

18.09.2003 tarihinde Bakanlar Kurulunun 2003/6259 sayılı kararı ile 86/10553 sayılı kararın m. 3/1 hükmü birinci ve ikinci bentlerinde değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe göre; taksi dolmuş ve minibüs şoförlüğü yapabilmek için bu meslekleri daima geçim kaynağı olarak benimseyen kişilerin bunu meslek odalarına, meslek odası yok ise şoförler odasına bildirmesi gerekmektedir. Servis araçları bakımından ise yine meslek odaları, yok ise şoförler odasına ya da ticaret odalarına kayıtlı şirketler tarafından bu işin yürütülmesi gerekmektedir. TRK hükümleri ile beraber ticari plakaya sahip olan kişiler de finansmana ihtiyaç duymaları halinde ticari plakayı rehin konusu yapabileceklerdir. Ticari hayatta büyük öneme sahip böyle bir unsurun rehin kapsamına alınması oldukça olumlu bir düzenlemedir.

Bakanlar kurulu kararları ile ticari plaka ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Ticari plaka ve hattın, motorlu aracın ötesinde bir ekonomik değeri vardır. Ticari hayatta motorlu aracın kendisinden kat kat büyük bir ekonomik değere sahip olan hat ve plakanın değeri önemlidir. Ancak ticari hattın plakadan bağımsız olarak haczinin mümkün olmadığı Yargıtay 12. Hukuk Dairesi tarafından belirtilmiştir ve minübüs hatları ticari plakanın mütemmim cüzü olarak değerlendirilmiştir. TRK hükümleri de bu kararı gözeterek ticari hat ve plakayı birlikte değerlendirmiştir²³⁷.

²³⁵ 03.05.1986 tarihli, 19096 sayılı Resmi Gazete <https://tuhim.ibb.gov.tr/dosyalar/86-10553%20Sayılı%20Ticari%20Plakaların%20Verilmesinde%20Uyulacak%20Usul%20ve%20Esaslar.pdf> ERİŞİM: 15.09.2017

²³⁶ Ticari Plakaların Verilmesinde Uygulanacak Usul ve Esas hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı m. 3: *“Ticari plaka verilebilmesi için; a)Şoförlük mesleğini geçim kaynağı olarak seçmiş olduğunu ve sürekli olarak icra ettiğini beyan etmiş olmak,b)En az iki yıldan beri o ilde ikamet etmek,c)Şoförler derneğine üye olmak, şarttır.”* <https://tuhim.ibb.gov.tr/dosyalar/8610553%20Sayılı%20Ticari%20Plakaların%20Verilmesinde%20Uyulacak%20Usul%20ve%20Esaslar.pdf> ERİŞİM: 15.09.2017.

²³⁷ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 79.

o. Ticari Proje

ANTALYA ve ACAR ticari projeyi “*Değişik konu ve alanlarda belli bir ticari faaliyetin sistematik planını ifade eder.*” şeklinde tanımlamışlardır. Örneğin; güvenlik sistemleri projesi. Sahip olduğu ekonomik önemden dolayı TRK hükümlerince rehin kapsamında değerlendirilmiştir²³⁸.

p. Vagon

“*Demiryolu teknik standartlarına göre üretilen ve bakım onarımı yapılan, yolcu ve yük taşımaya yarayan çekilen araçlara **vagon** denir*”²³⁹. Vagon türleri; kapalı vagon, yüksek kenarlı vagon, platform vagon, çok amaçlı vagon, özel tip vagon, sarnıçlı vagon, ağır yük vagonu şeklinde sınıflandırılmaktadır²⁴⁰. Yeni kanunla beraber vagonlar da rehin kapsamına alınmıştır. Ancak kanunda hangi tür vagonların rehin kapsamında değerlendirildiği belirtilmemiştir.

r. Bütünleyici Parça ve Eklentiler Meselesi

TMK m. 947/1 hükmüne göre bütünleyici parça ve eklentiler taşınır rehninde rehin kapsamında değerlendirilir. TMK m. 947/1 hükmünde açıkça bütünleyici parçadan bahsedilmese de taşınmazlara ilişkin TMK m. 862/1 hükmünün kıyasen taşınır bakımından da uygulanması söz konusudur. Örneğin; bir otomobil üzerinde rehin kurulması halinde bu rehin kapsamına bütünleyici parçaların da girmesi (radyo v.b.) hayatın olağan akışına uygundur. Bütünleyici parçanın asıl eşyadan ayrılarak rehin konusu yapılması ancak asıl eşyadan ayrıldıktan sonra kendiliğinden rehin kapsamı dışında kalması durumunda mümkündür. Aksi kararlaştırılmamışsa eklenti üzerinde de bağımsız rehin hakkı kurulması mümkün değildir²⁴¹.

²³⁸ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 79.

²³⁹ KALINBACAK, İrfan; “Vagon Bilgisi Ders notu”, Anadolu Üniversitesi Ulaştırma Meslek Yüksekokulu Raylı Sistemler Makine Teknolojisi/ Makinistlik Programı, (Şubat 2011) s. 1- 41. http://home.anadolu.edu.tr/~omurakbayir/Vag_Bil.pdf, ERIŞİM: 19.09.2017

²⁴⁰ Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü Yük Dairesi Başkanlığı Yük Vagon Rehberi, <http://www.tcdd.gov.tr/Upload/Files/ContentFiles/2010/vagonlar/vagonrehberi.pdf> ERIŞİM: 19.09.2017.

²⁴¹ SİRMEN, Lale, s. 490.

TRK m. 6 hükmü ile bütünleyici parça ve eklentiler düzenlenmiştir. Bütünleyici parçalar bakımından TMK ile uyumlu bir düzenleme getirilmiştir. Bu şekilde kurulan rehin hakkı taşınır varlığın bütünleyici parçasını da kendiliğinden kapsayacaktır.

Eklentiler bakımından TMK hükümleri aksine bir düzenleme kabul edilmiştir. TRK m. 6/2 hükmüne göre; *“Taraflar, taşınır varlığın mevcut veya sonradan ilave edilen eklentilerinin rehin kapsamına alınmasını ayrıca kararlaştırabilir.”* eklentiler rehin kapsamına resen dahil edilmemiştir. Maddenin lafzından anlaşılabacağı üzere; tarafların eklentileri rehin kapsamına almaları hususunda anlaşılırsa yine kendilerinin bunu açıkça belirtmesi gerekecektir. Eğer sözleşmede eklentileri rehin kapsamında değerlendirdikleri belirtmezlerse, eklentilerin kendiliğinden rehin kapsamında kabul edilmesi söz konusu değildir²⁴². Bu durum maddede belirtildiği üzere *“mevcut ya da sonradan ilave edilen eklentiler”* bakımından fark yaratmamaktadır. Bu husus kanun metninde açıkça belirtilmemesine rağmen Uyg. Yönt. m. 14/2 hükmünde; *“Aksi kararlaştırılmadıkça ... eklentiler ile ... sonra ilave edilen eklentiler rehin kapsamında değildirler.”* tartışmaya yer bırakmayacak şekilde açıkça ifade edilmiştir.

s. Birleşen veya Karışan Taşınırın Rehnedilmesi

Birleşen ya da karışan varlıkların durumu TRK m. 7 hükmü, Uyg. Yönt. m. 15 ve Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik (Değer Tespiti Yönt.) m. 5 vd. hükümlerinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Kanun koyucu tarafından teşkil ettiği önemden dolayı ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Özellikle hammadde ya da sarf malzemesi bakımından üzerinde rehin kurulan taşınırın yeni bir taşınır ile birleşip karışması mümkündür. Örneğin; hammaddenin rehin kurulduktan sonra başka bir malzemeyle karışıp ortaya bambaşka yeni bir taşınır çıkması durumunda çözüm ne şekilde olacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Taşınır varlıkların birleşmesi ya da karışması rehin hakkının kurulması için engel oluşturmamaktadır (TRK m. 7/1). Bir taşınır başka bir taşınır varlıkla onun bütünleyici parçası haline gelecek şekilde birleşir veya karışırsa rehin hakkı söz konusu taşınır varlığın tamamı üzerinde kurulur (TRK m. 7/2). Birleşen ya da karışan varlıklar üzerinde rehin hakkının nasıl tesis edileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada taşınırın birleşme anındaki değeri önemlidir, çünkü bu değer birleşerek oluşturdukları

²⁴² ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 32.

ürünün değerine oranlanarak rehin miktarı bulunur (TRK m. 7/3). Birleşme ya da karışma sonucu oluşan yeni taşınır üzerinde tarafların kurduğu rehin, karışma ya da birleşme anındaki değerleri oranınca paylı mülkiyettir (TRK m. 7/4).

Rehinli taşınır varlığın başka bir taşınır ile bütünleyici parçası olacak şekilde karışması ya da birleşmesi halinde Değer Tespiti Yönt. hükümlerince tespit edilen değer yeni varlığın değerine oranı ile paylı mülkiyet şeklinde devam eder (Uyg. Yönt. m. 15/3). Burada önemli olan varlıkların birleşme ya da karışma anlarındaki değeridir.

Rehinli taşınır varlığın başka bir taşınır ile bütünleyici parça olmayacak şekilde karışması halinde ise karışma oranı kadar oluşan varlık değeri üzerinden devam eder (Uyg. Yönt. m. 15/4).

Rehinli taşınır varlığın işlenmesi ya da şekil değiştirmesi halinde emek taşınırın değerinden fazla olsa bile rehin hakkı yine oran üzerinden paylı şekilde devam eder (Uyg. Yönt. m. 15/2). Başka bir ifade ile, rehinli taşınırın değerinden emek fazla olsa dahi, taşınır üzerindeki rehin ortadan kalkmaz, paylı olarak devam eder. Uyg. Yönt. m. 15/5 hükmü rehinli taşınırın birleştiği taşınırın değerinden az olması halini; *“Bir rehinli taşınırın başka bir taşınır ile birleşmesi halinde rehin alacaklısı taşınırın değerinin diğer taşınırın değerinden daha az olması halinde o taşınırı ayırabilir.”* şeklinde düzenlemiştir. Buna göre kanun koyucu rehinli taşınır değeri düşük olan alacaklıya, diğer taşınırdan ayırabilme hakkı tanımıştır. Sonuç olarak yeni oluşan taşınır üzerinde rehin hakkı, Değer Tespiti Yönt. hükümlerine göre paylı olarak devam edecektir²⁴³. Rehlinli taşınırın değerinin daha düşük olması alacaklıya maddi olarak olumsuz etkileyecektir.

Kanun koyucu rehinli taşınırın değerinin daha yüksek olması halini de düzenlemiştir. Buna göre eğer rehinli taşınırın değeri, birleştiği ya da karıştığı taşınırın değerinden daha yüksek ise rehin alacaklısı diğer taşınır varlığın bedelini ödeyerek mülkiyetine sahip olabilir (Uyg. Yönt. m. 15/6). Eğer birleşmiş ya da karışmış haldeki taşınır varlıklar üzerinde yeni bir rehin hakkı kurulmak istenirse bu durumda yeni kurulacak rehin hakkı mevcut rehinlerden sonraki sırada yer alır (Uyg. Yönt. m. 15/7). Maddede açıkça karışan ya da birleşen maddeler üzerinde yeni bir rehin hakkı kurulması halinde bunun sonraki sırada yer alacağı belirtilmiştir.

²⁴³ GÜRPINAR, Damla; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehlinin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, (2017), s. 111- 159, <http://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/3-DAMLA-GURPINAR.pdf>, ERIŞİM: 11. 12. 2017.

Birleşen ya da karışan varlıkların birleşme anındaki ve birleşme ya da karışma oranlarının değer tespiti, Değer Tespit Yönt. hükümlerine göre tespit ettirilir (Uyg. Yönt. m. 15/1). Birleşen veya karışan rehin konusu taşınır varlıkların değer tespiti için sadece rehin alacaklısı yetkili mahkemeden değer tespiti talebinde bulunabilir (Değer Tespiti Yönt. m. 5/2). Yetkili mahkeme ise Değer Tespiti Yönt. m. 13 hükmüne göre rehin verenin yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesidir.

Birleşen ya da karışan varlıklar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi bu bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Açıklamalar doğrultusunda yapılan tespit sonucu en son aşamada rehin sistemine göre belirlenecektir. İlerleme sistemi kabul edilmesi halinde rehnin kuruluş anına göre, sabit derece sisteminin benimsenmesi durumunda ise derece ve sıraya göre rehin hakkı tesis edilecektir.

2. TİCARİ VEYA ESNAF İŞLETMESİ BÜTÜNÜ

TRK hükümleri çerçevesinde işletmenin bütünüün rehnedilmesi ancak münferit varlıkların borcu karşılamaması durumu için düzenlenmiştir (TRK m. 5/2). Şartların sağlanması halinde ticari işletmenin bir bütün olarak teslimsiz rehni düzenlenmiştir²⁴⁴. TİRK döneminde ise m. 3 hükmünde rehnin kapsamına da nelerin dahil olacağı, zorunlu unsurlar ve zorunlu unsurlar dışındakilerin rehin kapsamı dışında bırakılabileceği belirtilmiş idi (TİRK m. 3). Ancak Uyg Yönt. m. 17/3 hükmü; *“Borç miktarının belli olması halinde 11’inci maddede yer alan diğer taşınır varlıkların bir veya birden fazlasının borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması halinde işletmelerin tümü üzerinde rehin kurulamaz.”* ifadesi ile borç miktarının belirli olması durumu ayrıca değerlendirilmiştir. Buna göre eğer borç belirli ise asıl borcun tamamına ek olarak, münferit taşınır varlıklar borcun beşte birinden fazlasını karşılıyorsa işletmenin tümü üzerinde rehin kurulması Uyg Yönt. ile yasaklanmıştır. Uyg. Yönt. m. 11/2 hükmü; *“Borç miktarının belirli olması halinde birinci fıkrafta sayılan varlıklardan ancak boş miktarının tamamına ek olarak azami beşte bir oranına yetecek kadarı üzerinde rehin kurulabilir.”* ifadesi ile yine borcun belirli olması haline ilişkin bir kural getirmektedir. Buna göre borç miktarı belirli ise buna ek olarak en fazla beşte biri oranında, münferit taşınır varlıklar üzerinde rehin kurulabilir. Hükmün lafzi

²⁴⁴ KARAKILIÇ, Hasan; "İşletmelerin Finansman Sağlama Aracı Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme", Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, S. 16. UİK Özel Sayısı, (2017), s. 37- 50.

yorumu doğrultusunda maddede geçen şartlar altında işletmenin tamamının rehnedilmesi mümkün değildir. Kanunda işletmenin tümünün rehnine ilişkin herhangi bir kısıtlama getirilmemişken, Uyg. Yönt. m. 11/2 ve m. 17/3 hükümlerinde bu husus düzenlenmiştir. Kanun ile düzenlenmesi gereken bir konunun yönetmelik hükümlerinde düzenlenmesi büyük ve haklı eleştirilere sebep olmuştur. Bazı yazarlar bu düzenlemenin geçersiz olduğunu ileri sürmüştür²⁴⁵. Kimi yazarlar da kanun hükümlerinin yönetmelik hükümleri ile esnetildiğini, bu yüzden yönetmelik hükmünün uygulanmaması ve değiştirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir²⁴⁶. Düzenlemeyi geçersiz saymak uygulamada bir boşluk oluşturabilir. Bu yüzden yönetmelik hükümleriyle getirilen bu düzenlemenin kanun hükümlerine taşınması ve yönetmelik hükümlerinin yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır.

TRK m. 4/6 hükmüne göre rehnedilecek varlıkların ayırt edilecek özellikleriyle birlikte sözleşmede belirtilmesi gerekmektedir. Bu kuralın sadece münferit taşınır varlıkların rehni için mi geçerli olacağı, yoksa ticari işletmenin tamamının rehnedilmesinde de *“işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş”* tüm varlıkların ayırt edici özellikleriyle beraber sözleşmede belirtilip belirtilmeyeceği hususu açıkça ifade edilmemiştir. ANTALYA/ ACAR ise TRK m. 5/2 hükmünü kanuni bir karine olarak yorumlamışlardır. Buna göre işletmenin tümü üzerinde rehin kurulması anında işletmenin faaliyetinde bulunan taşınır varlıklar kendiliğinden rehin kapsamında değerlendirilir, rehin sözleşmesinde her birinin tek tek ayırt edici özellikleri ile belirtilmesine gerek yoktur²⁴⁷. Bu yorumu da TRK m. 5/2 hükmündeki *“Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde, rehlin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır.”* cümlesine dayandırmaktadırlar.

Ticari işletmenin bütününün rehnedilmesi halinde taşınmaz tesisatın rehin kapsamında olup olmadığı bir başka soru işaretidir. Ancak bu konuda Uyg. Yönt. m. 17/1 *“...rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır ve taşınmaz varlıklar rehnedilmiş sayılır.”* ifadesi ile açıklık getirilmiştir. TRK m. 5/2 hükmünde de *“işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık”* ifadesi hem taşınır hem de taşınmazları kapsar nitelikte olmasına karşın, doğrudan doğruya taşınmazlar

²⁴⁵ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 33.

²⁴⁶ GÖLE, Celal/ AYDOĞAN, Gökhan; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S. 1, (Mart 2017), s. 5- 51.

²⁴⁷ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 89.

belirtilmemiştir. Nitekim kanun koyucu tarafından sadece taşınır belirmek istenilse “her türlü varlık” ifadesi yerine “taşınır” kelimesini kullanılabılırdı. Ancak taşınmazlar bakımından rehin tesis edilmesi TMK m. 881 vd. hükümleri ile düzenlenmiştir. Buna göre geçerli bir ipotek sözleşmesinin tapu siciline tescili ile taşınmazlar üzerinde rehin hakkı kurulur. TRK m. 8/3 hükmünde; başka kanunlar kapsamında farklı bir sicile tescille, rehin hakkı kurulabilmesi halinde TRK kapsamında rehin hakkı tesis edilemeyeceği belirtilmiştir. İşletme taşınmaz tesisatı üzerinde, istisnai olarak TRK kapsamında rehin hakkı kurulması düzenlenecek olsa dahi bunun TRK hükümleri ile tereddüte yer bırakmayacak şekilde düzenlenmesi gerekirdi. Uyg. Yönt. m. 17/1 fıkrasında tek kelime ile açık olmayacak bir şekilde yapılan bu düzenleme yerinde olmamıştır.

TRK hükümlerinde bahsedilen işletmeye tahsis edilmiş her türlü varlık iyi niyetli üçüncü kişiye ait ise durumun ne olacağı hususu bir başka soru işaretidir. ANTALYA/ ACAR bu konuda genel hükümlerden ayrılınmaması gerektiğini belirterek TMK hükümlerine atıf yapmaktadırlar²⁴⁸.

IV. REHİN SÖZLEŞMESİNE KONU TAŞINIRIN DEĞER TESPİTİ MESELESİ

Değer tespiti meselesi iki şekilde değerlendirilebilir. İlki; rehin sözleşmesi kurulmadan önce tarafların rehinli taşınırın değerinin tespitini talep etmesidir. Diğer ise; birleşme, karışma ya da temerrüte düşülmesi halinde rehinli taşınırın değer tespitinin talep edilmesi halidir. İlk durumda taraflar rehin konusunun değerini sözleşmede belirtmek isteyebilirler. Bu belirlemeyi eksperler aracılığıyla, mahkemeye başvurmadan da yapabilirler. Bir uyuşmazlık çıkması halinde, ya da her halükarda mahkeme kanalı ile değer tespitini talep edebilirler. İkinci halde ise, rehinli taşınır varlığın (özellikle dönen mal varlıklarının; hammadde, sarf malzemesi gibi), birleşmesi ya da karışması halinde değer tespitine ihtiyaç duyulabilir. Birleşme ve karışma durumu yanı sıra temerrüt halinde de rehinli taşınırın değer tespiti gerekmektedir.

Değer tespiti meselesi TRK m. 13 hükmünde açıkça ve yukarıda “Birleşen veya Karışan Taşınırın Rehnedilmesi” başlığında da bahsedildiği üzere Değer Tespiti Yönt. ile ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. TRK m. 13/1; “Taraflar, rehin hakkının

²⁴⁸ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 92.

kurulması öncesinde rehne konu taşınırın değerinin tespiti amacıyla ikinci fıkrafta belirtilen usulle değer tespiti yaptırabilir.” ifadesi ile tarafların dilerlerse taşınır üzerinde rehin kurulmadan önce de değerinin tespit edilebileceği belirtilmiş ancak şart koşulmamıştır. Buna rağmen tarafların, ikinci fıkrafta belirtilen usule göre değer tespiti yapabilecekleri belirtilmiştir. İkinci fıkrafta rehinli taşınırın birleşmesi, karışması ya da temerrüt sonrası haklara ilişkin alacaklının sulh hukuk mahkemesine başvurarak değer tespiti talebine ilişkin kurallar getirilmektedir (TRK m. 13/2).

Burada tartışılan mesele ise birleşme veya karışma ya da temerrüt sonrası haklara ilişkin değer tespiti meselesi yerine, tarafların taşınır varlık üzerinde rehin kurmadan önce kendi iradeleri ile değer tespiti yaptırmaları halidir. Nitekim bir çok banka finansman sağlarken bunu tüm feri haklarıyla beraber güvence altına almak ister²⁴⁹.

Buna göre tarafların taşınır üzerinde rehin kurulmadan önce, serbestçe değer tespiti yapmaları ya da özel bir hizmet almaları mümkündür. Bu hususta uyuşmazlık ortaya çıkarsa rehin verenin yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesinden değer tespiti talebinde bulunulabilir (Değer Tespiti Yönt. m. 9/1). Sulh hukuk mahkemesinden değer tespiti talep edilebilmesi için muhakkak bir uyuşmazlığın meydana gelmesine gerek yoktur. Değer tespiti rehin kurulmadan önce de doğrudan rehin verenin yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesinden talep edilebilir (Değer Tespiti Yönt. m. 5/1). Değer tespitininin rehin kurulmadan önce mahkemeden talep edebilecek kişiler “*rehin veren, lehine rehin verilen veya rehin alacaklısı ile bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri*” şeklinde tahdidi olarak Değer Tespiti Yönt. m. 5/1 hükmünde sayılmıştır. Rehinli taşınır varlığın birleşmesi, karışması veya temerrüt sonrasında değer tespitini düzenleyen TRK m. 5/2 hükmünde ise mahkemeden değer tespiti talep edebilecek tek kişi “*rehin alacaklısı*” olarak belirtilmiştir.

Yukarıda sayılan hallerden biri ile yetkili sulh hukuk mahkemesinden değer tespiti talep edilmesi halinde eksperlerce belirlenen değere üç gün içerisinde itiraz edilebilir (Değer Tespiti Yönt. m. 10/1). Bunun üzerine mahkeme başka bir eksper görevlendirir, yapılan bu değer tespiti ise kesindir (Değer Tespiti Yönt. m. 10/2). Ayrıca değer tespitinden itibaren bir yıl içerisinde, aynı taraflarca açıkça itiraz edilmemesine karşın, tekrar değer tespiti talep edilmesi de itiraz hükmündedir. Bu tespitin yapıldığı

²⁴⁹ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 117.

tarihten itibaren iki yıl geçmedikçe aynı taraflarca yeniden değer tespiti talep edilemez.

250.

V. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ

A. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNİN TARAFLARI

Hem TRK hem de Uyg. Yönt. ile düzenlenen rehnin tarafları en çok eleştirilen madde olmuştur²⁵¹. TİRK döneminde rehnin tarafları tahdidi bir şekilde sayılıp soru işaretine yer verilmeyecek şekilde düzenlenmiş idi. TRK'nın rehnin taraflarına ilişkin düzenlemesinde tahdidi bir şekilde tarafların sayılmasına karşın yeterince açık ifade edilmemiştir. Kanun koyucu yasanın maddelerinde açıklık getirmek yerine Uyg. Yönt. ile açıklığa kavuşturmayı tercih etmiştir.

1. REHİN ALACAKLISI

Rehin sözleşmesinin tarafları TRK m. 3 hükmünde düzenlenmiştir. Oldukça karmaşık şekilde düzenlenen bu hükme göre rehin alacaklısı; kredi kuruluşları, tacir, esnaf şeklinde düzenlenmiştir. Uyg. Yönt. m. 10 ile kanun hükmü açıklık kazanmaktadır. Buna göre rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması halinde rehin borçlusu; tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı olabilir. Ancak rehin alacaklısının tacir ya da esnaf olması halinde, rehin borçlusu da sadece esnaf ya da tacir olabilirken, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı rehin veren taraf olamaz. Şöyle ki, tacirin rehin alacaklısı olması halinde rehin borçlusu yine tacir ya da esnaf olur. Aynı şekilde rehin alacaklısının esnaf olması durumunda da rehin borçlusu esnaf ya da tacir olabilir²⁵². Çiftçi üretici örgütü ya da serbest meslek erbabı sıfatına sıfatına sahip olan kişiler, tacir ya da esnaf sıfatına da haiz değillerse rehin alacaklısı olamazlar²⁵³.

Görüldüğü üzere rehnin tarafları oldukça genişletilmiş mülga TİRK m. 2 hükmüne göre rehin alacaklısı; tüzel kişiliğe haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş

²⁵⁰ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 192.

²⁵¹ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 174; ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 117; ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 11; ARKAN, Sabih; s. 53.

²⁵² AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 176- 177.

²⁵³ GÖLE, Celal/ AYDOĞAN, Gökhan; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S. 1, (Mart 2017), s. 5- 51.

kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiler, kooperatifler olarak sayılmış idi. Rehin borçlusu ise yalnızca esnaf işletmesine kayıtlı işletmelerin ya da ticaret siciline kayıtlı ticari işletmelerin malikleri idi²⁵⁴. Yeni kanunla rehinin tarafları genişletilmiş; çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbapları da rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması şartı ile rehin borçlusu olabileceklerdir. Böylece küçük ölçekli işletmelerin de finansmana erişimi kolaylaşmıştır²⁵⁵.

a. Kredi Kuruluşları

Rehin alacaklısı başlığı altında incelenebilecek en geniş alt başlığı kredi kuruluşları oluşturmaktadır²⁵⁶. Literatürde bulunduğu kanuna göre farklı tanımlar olsa da bizim esas alacağımız nokta TRK hükümleridir. TRK m. 2/1-e hükmüne göre; kredi kuruluşu; “5411 sayılı Bankacılık Kanunu (Bank. K.) uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar” şeklinde sayılmıştır.

aa. Bankacılık Kanununa Göre Faaliyet Gösteren Bankalar ve Finansal Kuruluşlar

Bank. K. m. 3/1 hükmüne göre; “banka, Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır. Bir bankanın mevduat bankası olabilmesi için; Bank. K. kapsamında kendisi ad ve hesabına mevduat alabilmeli, kredi kullandırabilmelidir, ayrıca bu amaçla kurulan yurt dışındaki bankaların Türkiye’deki şubeleri de mevduat bankasıdır (Bank. K. m. 3/1). Katılım bankası; Bank. K. kapsamında cari ya da katılma hesapları ile fon oluşturan, kredi sağlayan yine bu amaçla yurt dışında merkezleri olan bankanın Türkiye’deki şubeleridir. Kalkınma ve yatırım bankaları ise; Bank. K. göre fon kurmak dışında temel olarak kredi

²⁵⁴ ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, N. Füsün; Ticari İşletme Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 230.

²⁵⁵ BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan; Ticaret Hukuku Bilgisi, s. 27.

²⁵⁶ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 12.

sağlamak amaçlı bunun dışında özel kanunlarla verilen görevleri yapan ve bu amaçla yurt dışında kurulan bankaların Türkiye'deki şubeleridir.²⁵⁷

Bank. K. m. 3/1 hükmünde finansal kuruluş *“finansal kuruluş, kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya bu kanunda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketlerini ifade eder.”* ifadeleri ile tanımlanmıştır. Maddede ismi geçen finansal holding şirketi kavramı ise; bağlı bulunan ortaklıklardan en az birinin kredi kuruluşu olması şartı ile finansal kuruluş ya da kredi kuruluşu olan şirketlerdir (Bank. K. m. 3/1). Yapılan bu tanımlar çerçevesinde, Bank. K. kapsamında faaliyette olan banka ve finansal kuruluşlar rehin alacaklısı sıfatına haiz olabilirler.

bb. 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu Uyarınca Faaliyet Gösteren Finansal Kuruluşlar

TRK hükümlerinde finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin ya da finansal kuruluşun tanımı yapılmamıştır. 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu m. 3/1-ç hükmünde²⁵⁸ finansal kiralamanın tanımını yapmıştır. Kiralayan ve şirket kavramları 6361 sayılı kanunda; *“d)Kiralayan: Katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile finansal kiralama şirketleri... ı)Şirket: Türkiye’de kurulu finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri ve finansman şirketlerini ifade eder.”* şeklinde tanımlanmıştır.

TRK hükümlerine göre, finansal kiralama şirketleri rehin alacaklısı tarafı olabilir. Ancak 6361 sayılı kanuna göre, işletmesinde bulunan makine, teçhizat, alet ya da motorlu taşıtı finansal kiralama şeklinde temin eden tacirin, yalnızca bu şekilde tesis edilen makine v.b. üzerinde rehin kurulması yeterlidir, işletmesininin tamamı üzerinde

²⁵⁷ ÇAMURCU, Emin; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3, (2017), s. 205, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/21_3_7.pdf, ERIŞİM: 20.03.2018.

²⁵⁸ Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu m. 3/1- ç: *“Finansal kiralama: Bir finansal kiralama sözleşmesine dayalı olmak koşuluyla, bu Kanun veya ilgili mevzuatı uyarınca yetkilendirilen kiralayan tarafından finansman sağlamaya yönelik olarak bir malın mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi; kiracıya kira süresi sonunda malın rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması; kiralama süresinin malın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden daha büyük bir bölümünü kapsaması veya finansal kiralama sözleşmesine göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerinin toplamının malın rayiç bedelinin yüzde doksandan daha büyük bir değeri oluşturması hallerinden herhangi birini sağlayan kiralama işlemi ifade eder.”* <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121213-1.htm> ERIŞİM: 26.09.2017

rehin kurulamaz. Aynı şekilde kredili satış yapan gerçek veya tüzel kişilerden alınan makine veya araç için işletme üzerinde üçüncü kişi lehine rehin hakkı kurulması mümkün değildir. Kanun bu durumda da alınan makine v.b. teçhizat üzerinde rehin kurulmasını yeterli görmüştür²⁵⁹. Bu uygulama ile kanun koyucu rehin vereni korumuştur, eski TİRK döneminde de 6361 sayılı kanundan kaynaklı aynı uygulama söz konusu idi²⁶⁰.

cc. Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurum ve Kuruluşlar

Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar TRK maddelerinde tanımlanmasa da Uyg. Yönt. m. 4/1- h bendi; “*h) Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar: Özel kanunları uyarınca kredi ve kefalet sağlayan kamu kurum veya kuruluşları ile özel hukuk kişilerini ifade eder.*” şeklinde tanımlamıştır. Görüldüğü üzere Uyg. Yönt. maddesinde kredi ve kefalet sağlayan kuruluşlar rehin alacaklısı sıfatı ile tahdidi olarak sayılmamış, bunun yerine çok geniş bir tanım yapılmıştır. Bu tanımın içerisinde; kooperatifler, meslek birlikleri (Örneğin; Esnaf ve Sanatkarlar Birliği), TESKOMB, Kredi Garanti Fonu gibi kuruluşlar yer almaktadır²⁶¹.

b. Tacir

Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 12/1 bendinde gerçek kişi tacir ve m. 16/1 bendinde ise tüzel kişi tacir kavramları ayrı ayrı ele alınmıştır. TTK m. 12/1 hükmünde “*Bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir.*” şeklinde gerçek kişi tacir tanımlanmıştır. Bu tanımdan yola çıkacak olursak gerçek kişi tacir için iki şart mevcut olur bunlar; ticari işletmenin varlığı ve fiilen tacirin kendi adına işletmesidir²⁶². İNAL ise gerçek kişi taciri; “*Ticaret yapmayı meslek haline getiren kimselere tacir denir.*” ifadesi, ile tanımlamıştır ve mesleğin amacının “*iktisadi bir*

²⁵⁹ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 13.

²⁶⁰ TİRK Md. 2/2; “*Ancak, kredili satış yapan müesseselerin rehin hakkı münhasıran vadeli satış yapmış olduğu 3 üncü maddenin (b) fıkrasında zikredilen hususat üzerinde tesis edilir.*” [http://hukuk.gtb.gov.tr/data/543f7b5af29370633cbc8ec2/TİCARİ%20İŞLETME%20REHNİ%20KANUNU%20\(1\).pdf](http://hukuk.gtb.gov.tr/data/543f7b5af29370633cbc8ec2/TİCARİ%20İŞLETME%20REHNİ%20KANUNU%20(1).pdf) ERİŞİM: 27.09.2017

²⁶¹ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 14.

²⁶² TAMER, Ahmet; “Tacirler Bakımından Cezai Şart (Ceza Koşulu)”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 4, S. 14 (Temmuz 2013), s. 731- 770.

menfaat elde etmek olduğunu" ifade etmiştir²⁶³. TTK m. 11 kapsamında ticari işletmenin; esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşması, gelir sağlama hedefi taşıması, bağımsız ve süreklilik unsurlarını barındırması gerekmektedir. Ticari işletmeyi kendi adına işletmesi ise fiilen işletmenin işlerini yürüterek müşterilerle ilişkilerini kast etmektedir²⁶⁴.

Tüzel kişiler bakımında da TTK m. 16 hükmü ile düzenleme yapılmıştır. Buna göre ticaret şirketleri, amacına ulaşmak için ticari bir işletme işleten vakıflar ve dernekler ile kamu tüzel kişileri tarafından yönetilmek üzere kurulan kurum ve kuruluşlar tüzel kişi tacir olarak değerlendirilirler²⁶⁵.

Burada değerlendirilmesi gereken bir diğer nokta, tacir sayılanlar ve tacir gibi sorumlu olanların durumudur. TTK m. 12/2 hükmünde *Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır.*" kimlerin tacir sayılacağı açıkça ifade edilmiştir. Tacir sayılanlar, tacir sıfatının hem hak hem de yükümlülüklerine tabiidirler. Bu durumda tacir sayılanlar da rehin alacaklısı olabilirler²⁶⁶.

Tacir gibi sorumlu olanlar ise TTK m. 12/3 hükmünde *"Bir ticari işletme açmış gibi ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var olmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur."* açıklanmıştır. Tacir gibi sorumlu olanlar, tacir olmanın haklarından faydalanamazken yükümlülüklerine katlanırlar²⁶⁷. Bu durumda tacir gibi sorumlu olanlar rehin alan sıfatını kazanamaz²⁶⁸.

Bu tanımlar kapsamında tacir sıfatına haiz gerçek ve tüzel kişiler rehin işleminde rehin alacaklısı tarafında bulunabilirler. Ancak tacirin rehin alacaklısı tarafında olabilmesi için rehin borçlusunun esnaf ya da tacir olması gerekmektedir (TRK m. 3). Kanun koyucu tarafından TRK m. 3 hükmünde bu husus karmaşık bir şekilde ifade edilmiş, Uyg. Yönt. m. 10 hükmü ile açıklanmıştır. Buna göre rehin alacaklısının tacir olması durumunda rehin borçlusunun tacir ya da esnaf olması mümkün iken, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabının rehin borçlusu olması mümkün değildir. Bu

²⁶³ İNAL, Tamer; s. 115.

²⁶⁴ TAMER, Ahmet; s. 740.

²⁶⁵ BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan; Şirketler Hukuku Dersleri, Dora, Bursa, 2018, s. 2; BÖRÜ, Levent/ KOÇYİĞİT, İlker; Ticari Dava, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s. 36- 39.

²⁶⁶ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 176.

²⁶⁷ BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan; Ticaret Hukuku Bilgisi, s. 55.

²⁶⁸ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 176.

düzenlemenin kanun amacına ve hayatın olağan akışına uygun olduğu söylenebilir. Finansmana ihtiyaç duyan tacir ve esnafın birbirinden bunu taşınır rehni karşılığı sağlaması mümkün iken, finansal olarak daha küçük ölçekli kalan çiftçinin bu şekilde tacirden ya da esnaftan kredi sağlaması ticari hayatta orantısız bir hakimiyet alanı oluşturabilirdi. Mülga TİRK hükümlerinde ise tacir, rehin alacaklısı olarak düzenlenmemiş, sadece rehin borçlusu tarafı olabilmekte idi.

c. Esnaf

TRK m. 2/1- c bendinde *“Esnaf: 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununa göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkarı, ifade eder.”* şeklinde Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununa (ESMKK) atıf yapılarak tanımlanmıştır. ESMKK m. 3/1-a hükmünde ise; *“Esnaf ve sanatkâr: İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri, ifade eder.”* şeklinde tanımlanmıştır.

TTK m. 15 hükmünde ise esnaf *“İster gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi esnaftır.”* ifadeleri ile tanımlanmıştır. Maddede esnafı tanımlamak için iki unsur kullanılmıştır. Bunlardan biri faaliyetinin sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanması diğeri ise Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak kararnamedeki belirtilen miktardan daha az kazanç sağlaması şeklindedir. Bu unsurlar ele alındığında özellikle faaliyetin sermayeden ziyade bedeni çalışmaya dayanması şartı, değerlendirilmesi oldukça güç ve subjektif bir koşuldur. Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak kararname ile sınırın altında kalanların esnaf olarak nitelendirilmesi ise diğeri unsurdur. Bununla birlikte kanun koyucu, değişen şartlara göre kolay ve hızlı hareket edilerek maddi sınırın belirlenmesini amaçlamış, bu yüzden sınırı belirleme yetkisini Bakanlar

kuruluna vermeyi tercih etmiştir²⁶⁹. Belirtilen bu unsurlar esnafı tanımlarken tacirle arasındaki ayrımı da ortaya koymaktadır. TTK hükümlerinde tacirlere uygulanan hükümlerin, açıkça belirtilenler dışında (işletme adı kullanma, hapis hakkı gibi) esnaflara uygulanması söz konusu değildir²⁷⁰.

TİRK hükümlerinde rehin borçlusu olarak esnaflar da yer almakta idi, rehin alacaklısı sıfatına haiz değillerdi. Ancak TRK hükümlerinde esnaflar bakımında da rehin alacaklısı olma hususu tacirlerinkiyle paralel olarak düzenlenmiştir. Daha açık bir ifade ile, rehin borçlusunun tarafı ancak esnaf ya da tacir olması halinde rehin alacaklısının esnaf olması mümkündür. Bu noktada tacirler bakımından sürdürülen yaklaşım aynı şekilde esnaflarda da benimsenmiştir.

2. REHİN BORÇLUSU

a. Tacir

TRK hükümleri ve Uyg. Yönt. Kapsamında tacirin rehin borçlusu olup olamayacağı rehin alacaklısının kim olduğu bakımından fark yaratmamaktadır. Başka bir deyişle, rehin alacaklısının tacir, esnaf ya da kredi kuruluşu olması hallerinde tacirin rehin borçlusu olması mümkündür.

b. Esnaf

Esnaflar bakımından rehin borçlusu olabilme imkanı eski TİRK hükümlerinde de mümkün idi. Kanun koyucu, ticaret hacimlerinin küçük olmasına rağmen, esnafların ekonomideki öneminden dolayı taşınır rehni borçlusu olabilme imkanlarını yeni kanunda da korumuştur. Yine esnaflar bakımından da rehin alacaklısının kim olduğu fark etmeksizin rehin borçlusu olmaları mümkündür. Bu duruma göre, rehin alacaklısının tacir, esnaf ya da kredi kuruluşu olması fark etmeksizin esnaflar rehin borçlusu olabilirler.

²⁶⁹ DEMİRKAPI, Ertan; “Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2, (Ocak- Nisan 2013), s. 371- 441, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_1-2_13.pdf, ERİŞİM: 22.09.2017.

²⁷⁰ İMREGÜN, Oğuz; Kara Ticaret Hukuku Dersleri (Genel Hükümler- Ortaklıklar- Kıymetli Evrak), Filiz Kitapevi, İstanbul, 1996, s. 47.

c. Çiftçi

TİRK kanununa göre çiftçinin rehin sözleşmesinin tarafı olması mümkün değil idi. Yeni TRK ile birlikte rehin taraflarının kapsamı da genişletilmiş böylece rehin sözleşmesinde çiftçinin rehin boçlusu olabilmesine imkan tanınmıştır. TRK m. 2/1-b fıkrasında; “Çiftçi: 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununa göre faaliyet gösteren çiftçiyi ifade eder.” tanımı ile çiftçi, 5488 sayılı Tarım Kanununa atıf yapılarak tanımlanmıştır.

5488 sayılı Tarım Kanunu m. 3/1- b hükmünde yapılan tanımda çiftçi şu şekilde tanımlanmıştır; “çiftçi; mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişilerdir.” Tarımsal üretim ise j bendinde; “Toprak, su ve biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri, mikroorganizma ve enerji üretimini ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere çiftçi sıfatının kazanılması için tarımsal bir işletmenin ya da tarım topraklarının maliki olmaya gerek yoktur. Kiracı, yarıcı, ya da ortakçı da kiralayanın rızası doğrultusunda kendisi veya bir başkasının borcu için rehin borçlusu olabilir²⁷¹.

Yine yapılan bu tanıma göre çiftçi sıfatına haiz olabilmek için Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı olmak gerekmektedir. Tarım Kanunu m. 3/1-d bendinde ÇKS; “Çiftçi kayıt sistemi: Bakanlık tarafından oluşturulan çiftçilerin kayıt altına alındığı tarımsal veri tabanını ifade eder.” biçiminde tanımlanmıştır. Ancak TRK m. 4/6-a hükmüne göre rehin sözleşmesinde yer alması gereken zorunlu unsurlar arasında ÇKS numarası da sayılmıştır. Buna göre çiftçi sıfatına haiz olabilmek için ÇKS gerekmesi de TRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni kurulabilmesi için ÇKS’ye kayıtlı olmak gerekmektedir²⁷².

d. Üretici Örgütü

TRK m. 2/1-j bendinde “Üretici örgütü: Üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri, ifade eder.” şeklinde bir tanımlamaya yer verilmiştir. Tanıma göre ilgili kanunlarla ilişkili olarak tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikler kurulması, ayrıca bu birlikleri kuranların da

²⁷¹ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 180.

²⁷² ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 21.

üretici ya da yetiştirici olmaları gerekmektedir. Uyg. Yönt. m. 9/1-b-5 fıkrasında²⁷³ rehin sözleşmesinde yer alacak zorunlu unsurlar sayılırken Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelikten bahsedilmiştir. Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik m. 4 hükmünde; “Üreticilerce 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 18/4/1972 tarihli ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 1/6/2000 tarihli ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanuna istinaden kurulan kooperatifler ve 29/6/2004 tarihli ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa göre kurulan tarımsal üretici birlikleri, üretici örgütü belgesi almak kaydıyla üretici örgütü olarak kabul edilir.” ifadesi ile üretici birlikleri tanımlanmıştır. Oldukça geniş tutulan bu tanım kapsamına; 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa tabii tarımsal amaçlı kooperatifler, 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa tabii üretici birlikleri, 4572. Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun (TSKKB) hükümlerine tabii olan tarım satış kooperatifleri girmektedir²⁷⁴. 4572 TSKBK Sayılı kanunun m. 1/2 hükmünde tarım satış koop. kurulması amacını; “Üreticiler; karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle mesleki faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarını sağlamak, ürünlerini daha iyi şartlarla değerlendirmek ve ekonomik menfaatlerini korumak amacıyla... tarım satış koop. kurabilirler.” cümlesiyle ifade etmiştir. Uyg. Yönt. m. 9/1-b-5 fıkrasında tek tek yukarıda sözü geçen bütün kanunların sayılması yerine sadece Sebze ve Meyve Üreticileri Hakkında Yönetmeliğe yer vermesi TRK hükmü ile uyumsuzdur. Ancak bunun sebebinin Sebze ve Meyve Üreticileri Hakkında Yönetmelik hükmünde üretici örgütü tanımında, zaten bu kanunlara atıf yapılması mı olduğu akla gelen bir soru işaretidir.

Tanımlardan ve kanunların ilgili maddelerinden yola çıkıldığında, üretici örgütlerinin devlet izni ile kuruldukları, sonrasında da devlet kontrolü altında kalmaya devam ettikleri, hatta gerekli şartları sağlamayı sürdürmedikleri takdirde üretici örgütü belgesinin iptal edileceği görülmektedir. Üretici örgütlerin temel amacı; tarımda kaliteyi arttırmak, sebze ve meyve üreticileri arasında dayanışma ve birlik oluşturmaktır²⁷⁵.

²⁷³ Uyg. Yönt. m. 9/1-b-5: “Sebze ve Meyve Üreticileri Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan üretici örgütü belgesine sahip üretici örgütü olması halinde üretici örgütü belge numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası”

²⁷⁴ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 17.

²⁷⁵ KIZILASLAN, Halil/ DOĞAN, Gökhan; “Türkiye’deki Üretici Birliklerinin Üretici Örgütlenmesinde Yeri ve Önemi”, Akademik Bakış Dergisi, (Eylül- Ekim 2013), s. 1-17, https://www.researchgate.net/profile/Hasan_Dogan5/publication/294578861_Turkiye%27deki_Uretici_Birliklerinin_Uretici_Orgutlenmesinde_Yeri_ve_Onemi_Tokat_Ili_Kazova_Bolgesi_Yas_Sebze_Meyve_

Bunun yanı sıra ürünlerin satışı aşamasında toptan satış, hal ve pazar yerlerinin düzeninin kurulmasında da büyük önem taşımaktadırlar.

Çiftçi örgütlenmesi olarak değerlendirilen bu örgütlenmeler mesleki ve ekonomik gaye taşıyarak iki kola ayrılmaktadırlar. Mesleki örgütler, üreticileri mesleki olarak ifade eden, onların çalışma sahasındaki durumlarını aksaklıkları vs. ortaya koyan birimlerdir. Ekonomik örgütler ise, daha çok finansal durumu ifade eden ve üreticilere bu anlamda destek olmayı amaçlayan birimlerdir. Sebze ve Meyve Üreticileri Hakkındaki Yönetmelik m. 4 hükmünde üretici örgütü tanımlamada sıkça kullanılan kooperatif, ekonomik örgüte örnek olarak gösterilir²⁷⁶.

Görüldüğü üzere tarımda, topraktan tezgahlara kadar tüm üretim sürecinde üretici örgütlerinin rolü büyüktür. Kanun koyucu ekonomik hayatta atfedilen öneminden dolayı, üretici örgütlerini de rehin borçlusu olabilecekler arasında saymıştır. Gerçekten de tarım sektöründe böyle bir öneme sahip birliklerin, finansal olarak tılandıkları noktada krediye ihtiyaç duymaları normaldir. Kanun koyucu da bunu öngörerek TİRK hükümlerinde rehin borçlusu olarak sayılmayan üretici örgütlerini, TRK hükümlerinde rehin borçlusu sıfatına haiz olabilecekler arasında saymıştır.

e. Serbest Meslek Erbabı Gerçek ve Tüzel Kişiler

TRK m. 2/1-j hükmünde; “j) *Serbest meslek erbabı; 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa göre tanımlanan serbest meslek erbabını ifade eder.*” şeklinde 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa (GVK) atıf yaparak tanımlamıştır. GVK m. 65/2 hükmü ise; “*Serbest meslek faaliyeti; sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin iş verene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır.*” cümlesiyle tanımlamıştır. Tanımdan yola çıkıldığında bir kişinin serbest meslek erbabı gerçek veya tüzel kişi sayılabilmesi için; sermayeden ziyade şahsi bir emek olmalı ve bu emek uzmanlık alanı üzerine, mesleki bilgiye dayanmalı, kendi nam ve hesabına hareket eden serbest meslek erbabının bunu ticari bir amaçla yapılmaması gerekmektedir. Serbest meslek erbabı gerçek kişiye örnek olarak; avukat, doktor, diş hekimi, veteriner

Ureticileri_Birligi_Ornegi/links/56c1d79a08ae44da37ff3fad/Tuerkiyedeki-Ueretici-Birliklerinin-Ueretici-Oerguetlenmesinde-Yeri-ve-Oenemi-Tokat-Ili-Kazova-Boelgesi-Yas-Sebze-Meyve-Uereticileri-Birligi-Oernegi.pdf, ERIŞİM: 18.08.2017.

²⁷⁶ **REHBER**, Erkan; Tarımda Örgütlenme ve Sorunları, s. 1-8, <http://www.erekonomi.com/orgut.pdf>, ERIŞİM: 18.08.2017.

gösterilebilir. Ancak bu kişilerin sayılan meslekleri kendi nam ve hesaplarına, geçici değil sürekli yapmaları gerekmektedir. Serbest meslek erbabı tüzel kişiye örnek verecek olursak; serbest meslek faaliyetinde bulunan borsa acenteleri vb. kuruluşlar²⁷⁷.

TİRK hükümlerinde rehin borçlusu olarak yer verilmeyen serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişilere, TRK hükümlerinde yer verilmiştir. Bu da rehnin tarafları bakımından yeni kanunun getirdiği yeniliklerden birisidir. Bu yenilik ile kendi muayenehanesine sahip olan doktorun finansmana ihtiyaç duyması ya da yeni araç makine vb. alması durumundan bunları rehin verebilmesi; aynı şekilde kendi bürosuna sahip bir avukatın rehin borçlusu olabilmesi düzenlenmiştir.

f. Üçüncü Kişinin Başkası Lehine Rehin Vermesi Durumu

Bir alacağın teminatı için kurulan rehin üzerine borçlu ya da üçüncü kişi borcunu ifa etmezse, alacaklı rehin hakkı kurulmuş mal bedelinden alacağını temin eder²⁷⁸. Yapılan bu tanımdan da anlaşılacağı üzere Roma hukuku döneminden bu yana üçüncü kişi lehine rehin kurulması mümkündür²⁷⁹.

TRK m. 5/9 hükmü; “Üçüncü kişiler, bu Kanun kapsamında borçlu lehine teslimsiz taşınır rehni kurabilir.” ifadesi ile Uyg. Yönt. Md. 10/5 hükmü ise; “Herhangi bir kimse, ikinci fıkra da sayılan kişiler lehine 11 inci maddede sayılan taşınırlarından birini veya birkaçını rehin olarak gösterebilir.” cümlesi ile üçüncü kişilerin de tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı lehine taşınır rehni kurabileceklerini ifade etmişlerdir. Rehin hakkı ise Uyg. Yönt. m. 11 hükmünde rehne konu edilebilecek varlıklar üzerinde kurulur.

Ancak ne kanun metninde ne de yönetmelikte üçüncü kişilerin sırdan üçüncüler kişiler mi olduğu; yoksa tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı, sıfatına haiz kimseler mi olması gerektiği yönünde bir açıklık getirilmemiştir. Yoksa herhangi bir üçüncü kişinin tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı lehine rehin kurabilmesi mümkün ise kanun koyucunun rehin borçlusu sıfatına haiz olacak kimselerde bu özellikleri aramasının bir manası kalacak mıdır sorusu gündeme

²⁷⁷ Gelir İdaresi Başkanlığı; Serbest Meslek Kazançları Vergi Rehberi, s. 1. http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/2016_serbestmeslek.pdf ERIŞİM: 29.09.2017

²⁷⁸ KARADENİZ ÇELEBİCAN, Özcan; s. 295.

²⁷⁹ TAHİROĞLU, Bülent; Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 2005, s. 178.

gelmektedir. Bir görüşe göre²⁸⁰, bu konuda temel alınması gereken TRK m. 3 hükmüdür. Buna göre eğer rehin alacaklısı bir kredi kuruluşu ise bu durumda rehin borçlusu tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü ve serbest meslek erbabı olduğuna göre, borçlu lehine rehin veren üçüncü kişinin de bu sıfatlara sahip olması gerekmektedir. Başka bir deyişle bu sıfatlara haiz üçüncü kişi, yine bu sıfatlara haiz olup kredi kullanan lehine rehin tesis etmesi mümkündür. Ancak bu sıfatlara sahip olmayan herhangi bir üçüncü kişinin, rehin borçlusu olabilmesi şeklindeki bir yorum kanunun mantığı ile ters düşmektedir. Aynı şekilde eğer rehin alacaklısı tacir ya da esnaf olması halinde yine tacir ya da esnaf olan üçüncü kişi, kredi kullanan tacir ya da esnaf lehine taşınır rehni kurması mümkündür. Aksinin düşünülmesi halinde kanun koyucunun TRK. m. 3 ve Uyg. Yönt. m. 10 hükümleri ile rehnin taraflarını ayrıntılı bir şekilde düzenlemesi bir anlam ifade etmemektedir. Bu sıfatlardan hiçbirine haiz olmayan herhangi bir üçüncü kişinin TRK m. 3 hükmündeki kişiler lehine rehin borçlusu olabilmesi demek, kanun hükmünün dolanılması anlamına gelmektedir.

Burada değinilmesi gereken bir diğer önemli husus ise TRK m. 5 hükmünde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklarla, Uyg. Yönt. m. 11 hükmünde bahsi geçen taşınır varlıkların farklılık arz etmesidir. Örneğin; TRK m. 5/1-d hükmünde “hayvan”, üzerinde rehin kurulabilecek taşınır varlık olarak sayılmışken, Uyg. Yönt. m. 11 hükmünde hayvan rehin hakkı kurulabilecek taşınırlar arasında sayılmamıştır. TRK m. 5/9 hükmü üçüncü kişinin başkası lehine rehin kurabileceğini ifade etmiş, ancak neler üzerinde rehin kurulabileceğini açıkça belirtmemiştir. Uyg. Yönt. m. 10/5 fıkrası ise üçüncü kişinin yalnızca Uyg. Yönt. m. 11 hükmünde sayılan taşınırlar üzerinde rehin kurabileceğini açıkça belirtmiştir. Ancak üçüncü kişi TRK m. 3 hükmündeki kişiler lehine rehin kurmak istese, yalnızca Uyg. Yönt. m. 11 hükmünde sayılan taşınırlar üzerinde rehin hakkı mı tesis edebilecektir sorusu gündeme gelmektedir. Bu durumda TRK hükümleri arasında bulunup Uyg. Yönt maddelerinde yer almayan “hayvan” üzerinde üçüncü kişinin rehin tesis etmesi mümkün olmamaktadır. Görüldüğü üzere TRK hükümleri ile Uyg. Yönt. maddeleri arasında bir uyumsuzluk söz konusudur.

²⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **ŞİT İMAMOĞLU**, Başak; s. 19; **ANTALYA**, Gökhan/ **ACAR**, Faruk; s.

B. TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. REHİN ALACAKLISI BAKIMINDAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

a. Rehnin Paraya Çevrilmesini Talep Hakkı

Rehin hukukunda rehin alan bakımından en temel hak ve yetki, alacağına kavuşamayan alacaklının, rehinli malın paraya çevrilmesini talep hakkı ve buna bağlı olarak alacağına kavuşmasıdır²⁸¹. Rehnin paraya çevrilmesi ise 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK) hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Bu başlık, çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

b. Temerrüt Sonrası Hakları Talep

Temerrüt sonrası haklar TRK m. 14 hükmünde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu haklar da çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alındığı için, burada yalnızca başlık olarak belirtmekle yetinilmiştir.

c. Önlem Alma Hakkı

Rehin alacaklısı bakımından rehin konusunun korunmasını talep hakkı rehin hukuku bakımından en tabii isteklerden biridir. Nitekim rehnin paraya çevrilmesi anında rehin konusunun zarar görmemiş, tam bir şekilde bulunması rehin alacaklısı menfaatinedir. Bu mantık doğrultusunda TRK m. 12/2 bendi rehin veren bakımından bir yükümlülük getirirken, rehin alanın da haklarını ifade etmiştir. Söz konusu hükümde; *“... Zilyed, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı hakimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir. Alacaklıya, gerekli önlemleri almak üzere hakim tarafından yetki verilebileceği gibi; gecikmesinde tehlike bulunan hallerde alacaklı, böyle bir yetki verilmeden de gerekli önlemleri kendiliğinden alabilir.”* rehin alacaklısının hakları ifade edilmiştir. Madde metninde iki durum değerlendirilmiştir. Buna göre alacaklı tarafından, değer düşüren hareketlerin yasaklanması hakimden talep edilebileceği gibi; gecikmesinde sakınca bulunan acil durumlarda böyle bir karara gerek olmaksızın da müdahale edilebilir. Ancak kanun

²⁸¹ ACAR, Faruk; s. 13.

koyucu gecikmesinde sakınca olan halleri örneklendirmemiştir. Bu bakımdan durumun aciliyeti, somut olaya göre değerlendirilmelidir. Uyg. Yönt. m. 27 hükmü de “*Koruma Tedbirleri*” başlığı ile ayrıntılı bir düzenleme yapmıştır. Eğer zilyet, rehinli taşınır varlığın değerini düşüren davranışlarda bulunur ise, ilgililer rehinli taşınırın bulunduğu yer mahkemesinden önlem alınmasını talep edebilecekler, yine gecikmesinde sakınca olan hallerde böyle bir karara gerek olmaksızın da müdahalede bulunabileceklerdir (Uyg. Yönt. m. 27/1). Zilyedin rehinli taşınırın değerini düşürmesi halinde bu davranışların yasaklanmasını talep edecek kişi TRK hükmünde alacaklı olarak belirtilmişken; Uyg. Yönt. hükmünde ilgililer şeklinde ifade edilmiştir. İlgililer, alacaklı kavramına göre daha geniş kapsamlıdır. İlgililer, aldıkları önlem için yapmış oldukları giderleri malikten talep edebilirler ve yaptıkları gider için taşınır üzerinde tescile gerek olmadan öncelikli rehin hakkı sahibi olurlar (Uyg. Yönt. m. 27/1). İlgililerin rehinli taşınır varlığı korumak için yapmış oldukları masraflar bakımından da yönetmelikten kaynaklanan bir öncelik hakkı düzenlenmiştir.

TRK ve Uyg. Yönt. hükümleri ile yapılan bu düzenleme TMK hükümlerinde taşınmaz rehnine ilişkin düzenleme ile paralellik arz etmektedir. TRK m. 12 hükmü, TMK m. 865 “*koruma önlemleri*” hükmü ile neredeyse bire bir aynı şekilde düzenlenmiştir. Kanun koyucu; TRK maddesi taşınırlara ilişkin olmasına karşın, TMK maddesindeki taşınmazlara ilişkin düzenlemeyi esas almıştır.

d. Aynı Hakları Koruyan Davaları Açabilme Yetkisi

Rehin hukukunda, TMK m. 683/2 hükmündeki davaların kıyasen rehin alacaklısı bakımından uygulanacağı kabul edilmektedir²⁸². TRK m. 18 hükmünde de zaten, TRK maddelerinde hüküm bulunamaması halinde, TMK taşınır hükümleri uygulanacağı şeklinde atıf yapılmıştır. TMK m. 683/2 hükmünde adı geçen davalar; istihkak ya da haksız el atmanın önlenmesi davalarıdır²⁸³.

Zarar verici ya da rehinli taşınırın değerini düşürücü davranışları, rehin veren ya da üçüncü bir kişi sergileyebilir. ANTALYA/ ACAR zilyedin taşınır malın değerini düşürecek aktif davranışlarına karşı elatmanın önlenmesi davası açılabileceğini, pasif davranışlarına karşı örneğin; makine bakımını yapmaması gibi hallerde de TRK hükümlerine başvurulabileceği şeklinde ikili bir ayırım yapmışlardır. Bu noktada eğer

²⁸² OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 1008; ACAR, Faruk; s. 86.

²⁸³ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 178, 181.

rehin veren, rehinli taşınırın değerini düşürücü davranışlar sergiliyorsa alacaklı yukarıda da bahsedildiği üzere, hakimden bu gibi davranışların yasaklanmasını talep edebilir, bu durumda TMK m. 683/2 kapsamında el atmanın önlenmesi davası olarak değerlendirilebilir. Ancak pasif davranışları karşısında makinenin bakımının yaptırılmaması gibi hallerde ise TRK m. 12 kapsamına girdiğini belirtmişlerdir. TBK m. 113 “*yapma ve yapmama borçları*” başlığında genel hükümler kapsamında kanun koyucu bu borçlar bakımından genel hükümler kapsamında düzenleme yapmıştır. Bu anlamda rehin alan bakımından seçimlik bir hak söz konusu diyebiliriz. Rehin veren alacaklı dilerse TRK kapsamında dava açabilir, dilerse TBK kapsamında genel hükümlere başvurabilir. Üçüncü kişilerin taşınır mala zarar vermesi halinde ise TBK m. 113 haksız fiil hükümlerine başvurulması mümkündür²⁸⁴. Görüldüğü üzere alacaklının aynı hakkının korunması için çeşitli yollara başvurması mümkündür. Bunlardan elbette ispatı en kolay ve usul hukuku bakımından da en uygun olanı seçilmelidir.

e. Denetleme Hakkı

TRK hükümleri kapsamında teslimsiz taşınır rehni düzenlenmiştir. Buna göre rehin alacaklısını ferî zilyet²⁸⁵, rehin veren ise asli zilyet²⁸⁶ konumundadır. Denetleme hakkı TRK m. 12/4 bendinde açıkça; “*Rehin alacaklısı, rehin veren ya da üçüncü bir kişinin zilyetliğinde bulunan rehne konu taşınır varlığı denetleme hakkına sahiptir.*” cümlesi ile ifade edilmiştir. Kanun koyucu rehin verenin, borçlu ya da üçüncü bir kişi olması arasında herhangi bir fark gözetmemiştir. Rehin veren borçlu da üçüncü kişi de olsa denetleme hakkı alacaklı bakımından fark oluşturmaz. Denetlemenin ne şekilde yapılacağı ise kanun hükmünde açıkça düzenlenmemiştir. Ancak hayatın olağan akışına göre; gezip kontrol etme, yoklama, bilgi alma şeklinde nitelendirilmesi mümkündür. Denetleme hakkının ne zaman kullanılabileceğine ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. Bu noktada TMK m. 2 “*dürüst davranma*” ilkesi, genel hükümler kapsamında bir çözüm getirilmelidir²⁸⁷.

²⁸⁴ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 153.

²⁸⁵ NOMER, Haluk Nami/ ERGÜNE, Mehmet Serkan; 12- 15.

²⁸⁶ SİRMEN, Lale, s. 49.

²⁸⁷ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 155.

f. Tazminat Talep Edebilme Hakkı

Tazminat talep hakkı TRK hükümlerinde iki şekilde düzenlenmiştir. İlki TRK m. 12/3 hükmü; *“Hakları zarar görenler önlem için yapmış olduğu giderlerin tazminini zarara sebep olanlardan isteyebilir.”* ifadesi ile zilyedin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmemesi ya da rehinli taşınır üzerinde değer düşürücü davranışta bulunması halinde yapılan masraflar bakımından tazminat hakkı düzenlenmiştir. Bu düzenleme de TRK m. 12/2 ile ilişkili bir düzenlemedir. Örneğin; işletme tesisatındaki makinenin bozulması ve tamir edilmemesi büyük zarara sebep olacaksa bu durumda gecikmesinde sakınca bulunan bir hal söz konusu olacak ise makineyi tamir ettiren rehin alacaklısı yaptığı masraflar bakımından tazminat talep edebilecektir. Kanun koyucu fıkra da rehinli alacaklı yerine *“hakları zarar görenler”* tabirini kullanarak tazminat talep edebilecek kişilerin kapsamını genişletmiştir. Uyg. Yönt. m. 27/1 bendinde de; *“...İlgililer, önlem için yapmış olduğu giderleri malikten isteyebilir ve bu giderlerine has olmak üzere taşınır varlık üzerinde, tescile gerek olmaksızın ve tescil edilmiş diğer yüklerden önce gelen bir rehin hakkına sahip olur.”* ilgililer terimi ile önlem almış kişilerin tazminat talep edebilecekleri düzenlenmiştir. Bu madde ile masraf yapan kişiler bakımından yönetmelikten kaynaklanan bir öncelik hakkı düzenlenmiştir. Ancak bu öncelik hakkının kanundan kaynaklanması gerekirdi. Oysa kanunda bu düzenleme yoktur.

Tazminat hakkının ikinci şekli ise TRK m. 12/5 fıkrasında; *“Rehin veren, rehin konusu taşınır varlıkların değerini rehin alacaklısı aleyhine azaltan tasarruflarından doğan zararları tazmin etmekle yükümlüdür.”* cümlesi ile tanımlanmıştır. Bu fıkra da ise hakları zarar görenlerin bir müdahalesi söz konusu değildir. Başka bir ifade ile, ilgililer tarafından mahkemeden rehinli taşınır varlığın değerini düşüren davranışların yasaklanması talep edilememiştir. Ayrıca değer düşürücü davranış sonucu meydana gelebilecek zararı önleyecek ya da azaltacak önlem de alınamıyor. Rehlin veren, rehinli taşınırın değerini düşürecek davranışta çoktan bulunmuştur, bunun sonucunda ortaya çıkan zararların tazmini düzenlenmiştir. Rehlin alacaklısının talep edebilecekleri ise TRK hükümleri yerine Uyg. Yönt. m. 27/2 ile düzenlenmiştir. Rehlinli taşınır varlıkta meydana gelen değer düşüşü halinde alacaklı bakımından iki seçimlik hak söz konusu; ya alacak için farklı bir teminat talep edebilir ya da mevcut rehinli taşınır varlığın eski hale getirilmesini talep edebilir (Uyg. Yönt. m. 27/2). Rehlinli alacağın değeri düşmesi ihtimaline karşı alacaklı, güvence talep edebilir. Gereken güvence mahkeme aracılığıyla verilmediği takdirde alacaklı, güvence eksikliğinin ödenmesini talep edebilir (Uyg. Yönt.

m. 27/2). Değer düşmesinin zilyedin herhangi bir kusuru olmadan meydana gelmesi halinde ise; zilyetin zarardan dolayı (üçüncü kişiden) aldığı tazminat miktarını aşmayan güvence ya da kısmi ödeme talep edilebilir (Uyg. Yönt. m. 27/3). Uyg. Yönt. ile yapılan güvence talebine ilişkin bu düzenleme, TMK m. 866 “*Güvence, eski hale getirme, kısmi ödeme isteme*” maddesi ile paraleldir. TMK m. 866 taşınmazlar bakımından yapılan bir düzenleme olmasına karşın temelde aynı mantık bulunmaktadır²⁸⁸. Ancak güvence talebinin TRK hükümlerinde yer alması gerekirken Uyg. Yönt. ile düzenlenmiştir. TİRK m. 11 “*Ticari işletmenin merhun değerinin muhafazası*” maddesinde de işletmenin değerinin rehin veren tarafından düşürülmesi halinde alacaklıya teminat ödenebileceğine dair düzenleme mevcut idi²⁸⁹.

g. Terkin Yükümlülüğü

TRK m. 15 hükmünde alacaklı bakımından terkin yükümlülüğü düzenlenmiştir. TİRK döneminde rehnin terkin meselesi eleştirilen bir mesele idi²⁹⁰. Çünkü borcun ödenmesi ile sona ermesinde terkin için ya alacaklıya ya da mahkemeye başvurulması gerekmektedir. Bu durum borçluyu mağdur etmekte aynı zamanda para ve vakit kaybına yol açmaktaydı. Yeni düzenlemede ise alacaklı, alacağının son bulması halinde üç iş günü içerisinde terkin amacıyla Sicile başvurur. Yükümlülüğünü yerine getirmeyen alacaklı, güvenceye alınan borcun onda biri oranında idari para cezası yaptırımını ile karşılaşır (TRK m. 15/1). Alacaklının sicilden terkin işlemini yerine getirmemesi halinde borçlu, borcunu ödemişse bunu belgeleyerek sicilden terkin talep edebilir (TRK m. 15/3). Nelerin borcun ödenmesini kanıtlayacak belgeler olduğu maddede açıkça sayılmamıştır.

²⁸⁸ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 157.

²⁸⁹ ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, N. Füsün; s. 247.

²⁹⁰ ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, N. Füsün; s. 252.

2. REHİN BORÇLUSU BAKIMINDAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

a. Rehne Karşın Zilyetliğin Devam Etmesi Hali

Teslimsiz ve sicile tescil ile gerçekleşen taşınır rehni kurulması sebebiyle rehin verenin rehin konusu taşınırın kullanması TİRK'de olduğu gibi yeni Kanunun da temel mantığıdır. Bu yüzden rehin veren bakımından, rehin konusu taşınırın kullanılmaya devam etmesi büyük bir avantaj sağlamanın yanı sıra zilyetlik devam ettiği için TMK kapsamındaki zilyetlik davalarının açılması mümkündür. TMK m. 981-983 maddeleri arasında zilyetlik bakımından “*savunma hakkı, zilyetliğin gasbında dava hakkı, zilyetliğe saldırıya dava hakkı*” düzenlenmiştir. Rehin veren, rehinli taşınırı kullanmaya devam etmesi ise doğrudan zilyetliği elinde bulundurduğu için söz konusu davaları açabilir ve savunma hakkından yararlanabilir.

Zilyetin TMK m. 981 hükmünde geçen savunma hakkından yararlanabilmesi için; ilk önce bir saldırı ya da gasp olmalıdır²⁹¹. Bu gasp veya saldırı gerçekleştiğinde anında zilyetliği kaybetmemek ya da hemen ardından taşınırı geri alamak için, araya belli bir süre girmeden savunma gerçekleşmelidir. Yapılan savunma saldırı ile orantılı, ölçülülük ilkesine uygun ve tek amacı taşınıra yapılan saldırı veya gaspı önlemek ya da taşınır eşyayı geri almak olmalıdır²⁹².

Rehinli taşınıra karşı yapılan saldırı ve gasp durumunda zilyetin, saldırının defi dışında zilyetlik davalarını açma hakkı da TMK kapsamında düzenlenmiştir. Savunma hakkı, saldırı anında kullanılabilecek haklar arasında düzenlenmiştir. Zilyetlik davaları ise üzerinden zaman geçmesi durumunda, başka bir deyişle savunma hakkını kullanamayan ya da buradan sonuç elde edemeyen zilyetin başvurabileceği yoldur. Bu kapsamda tecavüzün durdurulması ya da zilyetliğin iadesi davalarının açılması mümkündür²⁹³.

b. Taşınırı Kullanma Hakkı

TRK hükümlerinin teslimsiz taşınır rehni ile temel mantığının, rehin verenin taşınırı kullanmaya devam etmesi olduğunu yukarıda belirtmiştik. Böylece rehin veren,

²⁹¹ SİRMEN, Lale, s. 67.

²⁹² NOMER, Haluk Nami/ ERGÜNE, Mehmet Serkan; 41- 42.

²⁹³ ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret; s. 88.

söz konusu taşınır ile faaliyetlerini devam ettirecek ve elde ettiği gelir ile borcunu ödeyebilecektir. Rehin veren, rehinli taşınırı zilyetliğinde bulundurarak kullanmaya devam edecektir. Kullanmakla tükenmeyen ya da şekli değişmeyen rehinli taşınırlar bakımından bir soru işareti bulunmamaktadır. Kullanmakla tükenen ya da başkalaşan maddeler bakımından kanun koyucu yeni oluşan taşınır üzerinde rehlin devam edeceğini düzenlemiştir.

Kullanımın sınırları ise rehinli taşınırın amacına uygun olmalıdır. Kanun koyucu, yukarıda başlıklarda bahsettiğimiz üzere rehinli taşınırı koruyucu hükümler düzenlemiştir. Bu hükümler açıkça ifade edilmemesine karşın, taşınırı amacına uygun kullanımı sağlayan hükümler niteliğindedir²⁹⁴.

c. Tasarrufta Bulunabilme Hakkı

TRK hükümleri rehin veren bakımından tasarrufta bulunmayı yasaklamamış aksine yasaklayan kayıtları m. 4/7; "*Rehne konu taşınır varlığın alt veya art rehne konu edilmesi ile rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtlar geçersizdir.*" ifadesi ile geçersiz saymıştır. Bu yaklaşım TMK hükümleri ile uyumludur. Zira rehin hakkı herkese karşı ileri sürülebilen ayni hak olması sebebi ile, taşınır devredilse dahi yeni malike karşı ileri sürülebilecek ve son bulmayacaktır²⁹⁵. Söz konusu yasağa rağmen, tarafların rehin sözleşmesine tasarruf yetkisini kısıtlayan maddeler koyması halinde, sözleşmenin tamamı mı yoksa bu husustaki maddenin mi geçersiz olacağı sorusu gündeme gelmektedir. ANTALYA/ACAR, yasağa rağmen tasarrufu kısıtlayan kayıt bulunması halinde rehin sözleşmesinin geçersiz olacağını savunmuşlardır²⁹⁶. Yine Uyg. Yönt. m. 9/2 fıkrasında; "*Rehin sözleşmesinde, rehne konu taşınır varlığın alt veya art rehne konu edilmeyeceği ile rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisinin kısıtlandığına dair kayıtlara yer verilemez.*" ifadesi ile rehinli varlık üzerinde tasarruf yetkisinin kısıtlanamayacağı ve alt veya art rehin kurulabileceği açıkça belirtilmiştir. TMK m. 941²⁹⁷ hükmüne göre; alacaklının rızası aranmaksızın art rehin kurulabilir. Rehin verenin alacaklıya, borcun ödenmesi halinde rehinli taşınırın sonraki alacaklıya teslim

²⁹⁴ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 157.

²⁹⁵ DAVRAN, Bülent; s. 78.

²⁹⁶ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 132.

²⁹⁷ TMK m. 941: "*Rehnedilen taşınırın maliki onun üzerinde bir art rehin kurabilir. Bunun için, alacağı ödeninde rehnedilen taşınırın sonraki alacaklıya teslim edilmesinin rehinli alacaklıya yazılı olarak bildirilmesi gerekir.*"

edilmesini yazılı olarak bildirmesi yeterlidir. Taşınır rehninin sabit derece sisteminde kurulması halinde art rehin kurulmasına gerek yoktur²⁹⁸. Zira taşınır farazi olarak değerlere bölünmüş, dereceler sabit ve belirlidir. Ancak rehin ilerleme sistemine göre kurulmuş ise art rehin söz konusu olabilir.

TMK m. 942²⁹⁹ hükmünde ise alt rehin kavramı açıklanmıştır. Buna göre; rehinli taşınır üzerinde alt rehin kurulabilmesi için alacaklının rızası gerekmektedir.

Rehin veren bakımından değerlendirilmesi gereken en önemli tasarruf şekli rehinli taşınırın devredilmesidir. Rehlinli taşınırın devri meselesine kanunda yer verilmeyip Uyg. Yönt. ile düzenlenmiştir. Aksi kararlaştırılmadıkça zilyetliğin ya da mülkiyetin değişmesi borçta ve rehin miktarında bir değişiklik yaratmaz (Uyg. Yönt. m. 28/1). Ancak mülkiyetin devrinden sonra rehin alacaklısının, borçluya başvurma hakkını saklı tutması gerekmektedir. TRK m. 28/2 bu hususu *“Mülkiyetin devredilmesi halinde yeni malik borcu yüklendiği takdirde rehin alacaklısı, kendisine başvurma hakkını saklı tuttuğunu bir yıl içinde yazılı olarak önceki borçluya bildirmezse, borçlu borcundan kurtulur.”* cümlesi ile açıklığa kavuşturmuştur. Buna göre önceki borçluya başvurulabilmesi için rehinli taşınırın devrinden itibaren bir yıl içerisinde başvuru hakkı saklı tutulmalıdır. Bildirmemesi halinde borç sona ermektedir. Rehlin hukukunda rehinli taşınırın borcu karşılamaması halinde kalan kısım bakımından borçlunun kişisel sorumluluğu devam etmektedir.

Borç bakımından rehinli taşınır ile sınırlı bir sorumluluk kalması itibari ile oldukça önemli bir düzenlemedir. Alacaklının hakları üzerinde büyük bir önem taşıyan bu konu TRK ile düzenlenmek yerine Uyg. Yönt. hükümleri tercih edilmiştir.

d. Taşınırın Değerini Koruyucu Tedbirler Alma Yükümlülüğü

Rehin alan bakımından önlem alabilme ve tazminat talep edebilme hakkı olarak yukarıda değinilen bu konu, rehin veren bakımından da kendini koruyucu tedbirler alma yükümlülüğü olarak göstermiştir. TRK m. 12/2 ilk cümlesi; *“Zilyed, rehinli taşınırın değerini koruyacak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”* ile açıkça zilyed bakımından yükümlülüğü ifade etmiştir. Zilyedin alabileceği tedbirler açıkça maddede belirtilmemiştir. Hayatın olağan akışı doğrultusunda, rehinli taşınırın niteliğine uygun tedbirler alınması gerekmektedir. Gerekli tedbirler alınmaması halinde rehin alan

²⁹⁸ **AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin;** s. 206.

²⁹⁹ TMK m. 942: *“Alacaklı, rehinli taşınırı ancak rehnedenin rızasıyla bir başkasına rehnedebilir.”*

bakımından doğacak haklar yukarıdaki başlıklarda açıklanmıştır. Bu doğrultuda hem TBK genel hükümler, hem de TRK bakımından sorumluluk doğacağını tekrar ifade etmekte fayda vardır.

e. Giderleri Tazmin Yükümlülüğü

Bu başlık da rehin alan bakımından hak olarak düzenlenmişken, rehin veren bakımından kendini yükümlülük olarak göstermektedir. Rehlinli taşınırın değerini koruyucu tedbirler alma hakkı TRK m. 12/2 kapsamında, rehin alacaklısının hakim kararıyla ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde karar olmaksızın aldığı önlemler için yapılan giderlerin tazminini düzenlemektedir.

f. Değer Düşürücü Tasarruf Halinde Tazminat Yükümlülüğü

Rehin alan bakımından TRK m. 12/5 kapsamında hak olarak düzenlenen bu başlık, rehin veren tarafında yükümlülük olarak kendini göstermektedir. Rehlin verenin rehinli taşınırın değerini azaltacak davranışları halinde bir tazminat yükümlülüğü öngörülmüştür. Yukarıda da ifade edildiği üzere, burada TRK m. 12/2- 3 fıkralarında olduğu gibi değer düşürücü davranışı önleme gibi bir tedbir, masraf bulunmamaktadır. Burada belki de rehin alacaklısının rehinli taşınırın değer düşüşünden haberi dahi yok iken, rehinli taşınırın değerinde düşme gerçekleştikten sonra talep edilen bir tazminat söz konusu olmaktadır. Elbette ki TBK genel hükümler çerçevesinde tazminat sorumluluğuna başvurulmasında bir engel bulunmamaktadır. Bu noktada değerlendirilmesi gereken husus, TRK hükümlerine mi yoksa TBK hükümleri başvurmanın mı menfaat ve ispat bakımından kolay olacaktır.

g. Sicile Bildirme Yükümlülüğü

Taşınır üzerinde rehin kurulması ile birlikte rehin alan bakımından tasarruf yetkisinin son bulmadığını yukarıda belirtmiştik. Hatta tasarruf yetkisinin kasıtlanması kanunla yasaklanmıştır. Rehin veren bakımından tasarruf yetkisinin kullanılması bakımından ise sicile bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Böylece rehin veren, rehinli taşınırı dilerse devir dahi edebilecek ancak sicile bildirmesi kendisi bakımından getirilmiş bir yükümlülüktür. Nitekim rehin hakkının herkese karşı ileri sürülebilen aynı

bir hak olması sebebi ile rehin verenin tasarrufta bulunması TMK ile uyumludur. Yapılan tasarrufların da kayıt altında tutulması rehin alan ve üçüncü kişiler bakımından önem arz etmektedir. Bu sebeple rehin veren bakımından sicile bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde kanunda herhangi bir yaptırım düzenlenmemiştir.

VI. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

A. BORCUN İFA İLE SONA ERMESİ

İfa: “*borcu sona erdiren bir sebep*” olarak tanımlanmıştır. Alacak borç ilişkisinde borcun en doğal sona erme şekli ifa ile sona ermedir. Ancak bu sona erme dar anlamda sona ermedir. Borcun tamamıyla sona ermesi ise asli ve ferî tüm borçların ortadan kalkması ile gerçekleşmektedir.³⁰⁰

B. BELİRLENEN SÜRENİN SONA ERMESİ

Belirlenen sürenin sona ermesi ile rehlin sona ermesi hali TRK maddelerinde düzenlenmek yerine Uyg. Yönt. m. 21 hükmü ile düzenlenmesi tercih edilmiştir. Şayet sözleşmede rehlin süresine ilişkin bir kayıt konulmuş ise bu süre için rehin hakkı geçerlidir (Uyg. Yönt. m. 21/1). Bir borç için rehin sözleşmesinde belirlenen süre ile güvence temin edilmişse, borçlunun temerrüde düşmesi durumunda süre sona ermesi sebebi ile terkin edilmesi talep edilemez (Uyg. Yönt. m. 21/2).

Belirlenen rehin hakkı süresinin taraflar tarafından uzatılması mümkündür. Rehin süresinin uzatılması halinde eğer ilerleme sistemi tercih edilmişse, sonraki sırada başka alacaklılar olması halinde bu alacaklı son sıraya düşer. Ancak sabit derece sistemi benimsenmişse süre uzatıldığında rehin alacaklısı aynı derece ve sırada kalmaya devam eder (Uyg. Yönt. m. 21/3). Nitekim ilerleme sisteminde öncelik prensibi önemlidir, tarih olarak önce kurulmuş rehin hakkı önce gelmektedir³⁰¹. Bu durumda rehlin süresinin uzatılması halinde uzatıldığı tarih sonraki kurulan rehinlerden de sonra geldiği için rehin

³⁰⁰ KILIÇOĞLU, Ahmet M.; s. 532.

³⁰¹ TİRYAKİ, Fuat; “Taşınmaz Rehni Hukukunda Sabit Dereceler Sistemi ve Hükümleri”, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, (1996), s.540-560, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1996-4/2.pdf>, ERİŞİM: 10.10.2017.

alacaklısı en son sıraya düşmektedir. Sabit derece sisteminde ise mantık itibari ile tarih bakımından önceliğe önem verilmeyip taraf iradeleri ön planda tutulması sebebi ile rehin sona ermiş olsa dahi ilerleme olmayacak o derece boş kalacaktı. Yapılan düzenleme bu bakımdan TMK ile uyumludur.

Unutulmaması gereken bir diğer husus da, sürenin sona ermesi ile sadece rehin hakkının sona erdiğidir. Rehin hakkı sona ermesine rağmen, alacak hakkı devam etmektedir³⁰².

C. TERKİN

Herhangi bir sebep ile rehin hakkının sicilden terkin edilmesi rehni sona erdiren sebepler arasında yer almaktadır.

TRK m. 15 hükmünde alacaklı bakımından terkin yükümlülüğü düzenlenmiştir. TİRK döneminde rehni terkin meselesi eleştirilen bir mesele idi³⁰³. Çünkü borcun ödenmesi ile sona ermesinde terkin için ya alacaklıya ya da mahkemeye başvurulması gerekmektedir. Bu durum borçluyu mağdur etmekte aynı zamanda para ve vakit kaybına yol açmaktaydı. Yeni düzenlemede ise alacaklı, alacağının son bulması halinde üç iş günü içerisinde terkin amacıyla Sicile başvurur. Yükümlülüğünü yerine getirmeyen alacaklı, güvenceye alınan borcun onda biri oranında idari para cezası yaptırımı ile karşılaşır (TRK m. 15/1). Getirilen bu yaptırım alacaklıyı terkine zorlayan yerinde bir düzenleme olmuştur.

Alacaklının sicilden terkin işlemini yaptırıma rağmen yerine getirmemesi halinde borçlu, borcunu ödemişse bunu belgeleyerek sicilden terkin taleb edebilir (TRK m. 15/3). Nelerin borcun ödenmesini kanıtlayacak belgeler olduğu maddede açıkça sayılmamıştır. Bunun yerine RTSY m. 29/4 hükmünde; alacağın son bulduğunu gösteren, mahkemeden alınmış tevsik kararı ile terkin işlemi yapılabileceği düzenlenmiştir. Ancak terkine ilişkin belgelerin de açıkça TRK hükümlerinde belirtilmesi daha yerinde bir uygulama olurdu.

³⁰² AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 216.

³⁰³ ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/ NOMER ERTAN, N. Füsün; s. 252.

D. REHİNLİ TAŞINIRIN YOK OLMASI

Taşınır üzerinde rehin kurulmasının amacı, borcun ifa edilmemesi halinde rehinli taşınırın borç için teminat oluşturmaktır. TRK m. 14 vd. hükümlerinde temerrüt sonrası hakları düzenlenmiştir. Bu hakların kullanılabilmesi için rehinli taşınırın varlığı gerekmektedir. Rehlinli taşınırın yok olması halinde rehin hakkı son bulacaktır. Borcun ifa edilmemesi halinde rehinli taşınırın da yok olması durumunda ise sigorta değeri üzerinde rehnin devam edip etmeyeceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda rehin hakkının sigorta değeri üzerinde devam etmesinde herhangi bir engel yoktur. TTK m. 1456/1 hükmünde *"Sınırlı aynı hak ile takyit edilmiş bir mal üzerindeki, malike ait menfaat sigortalandığı takdirde, kanunda aksi öngörülmemişse, sınırlı aynı hak sahibinin hakkı sigorta tazminatı üzerinde de devam eder."* şeklinde açıkça ifade edilmiştir. TRK hükümlerinde de aksi bir düzenleme bulunmadığı için sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkı devam edecektir. ŞİT İMAMOĞLU'na göre sigortacının iyi niyetinin ortadan kaldırılması için haberdar edilmesi gerekmektedir. Taşınır Rehni Sicili'nde bulunan kayıt, sigortacının iyi niyetini ortadan kaldırır nitelikte değildir³⁰⁴. AYHAN/ ÇAĞLAR'a göre: rehin hakkının tescille birlikte alenileşmesinden ötürü ayrıca bildirim gerek yoktur³⁰⁵.

E. BORÇLUNUN TEMERRÜT HALİ

Bu ihtimalde borçlu borcunu ifa etmemektedir. Borçlunun temerrüde düşmesi ile borç sona ermemektedir. Temerrüt sonrası hakların kullanılması ile birlikte alacaklının alacağına kavuşması ile borç sona ermektedir. Borçlunun temerrüt hali üçüncü bölümde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

³⁰⁴ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 41.

³⁰⁵ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 218.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİNDE TEMERRÜT HALİ

Muaccel bir borç; ifası mümkün olmasına karşın, borçlu tarafından borç ilişkisine uygun olarak yerine getirilmiyorsa borçlunun temerrütü söz konusu olur³⁰⁶. Tanımdan da anlaşılacağı üzere temerrüdün ortaya çıkabilmesi için; geçerli bir borçun muaccel hala gelmeli ve borç ilişkisine uygun ifa edilmesi gerekir.

Rehin borçlusunun temerrüde düşmesi sonrası alacaklının kullanabileceği haklar TRK m. 14 hükmünde sayılmış, ayrıntılı bir şekilde Uyg. Yönt. “*Temerrüt Sonrası Hakların Kullanımı*” bölümünde düzenlenmiştir. Yeni kanunla beraber bir çok yenilikler arasında alacaklının temerrüt sonrası hakları kısmı da yer almaktadır. Buna göre İİK hükümlerine bir çok yerde atıf yapılmaktadır. Uyg. Yönt. hükümlerinde de kanunda ve yönetmelikte hüküm bulunmaması halinde, İİK'nun ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin uygulanacağı açıkça ifade edilmiştir. Zaten alacaklının temerrüt sonrası hakları arasında İİK genel hükümler kapsamında rehnin paraya çevrilmesi yolu mümkündür.

I. TEMERRÜT SONRASI HAKLAR VE ÖNCE REHNE BAŞVURU İLKESİ

A. ÖNCE REHNE BAŞVURMA İLKESİ

Rehnin paraya çevrilmesi noktasında değerlendirilecek temel mesele, alacaklının alacağına kavuşması noktasında önce rehine başvuru ilkesidir. Roma hukuku döneminden bu yana var olan ilke günümüz Türk Hukuk Sistemine şekil değiştirerek gelmiştir. Roma döneminde rehin haklı genel rehin- özel rehin şeklinde düzenlenmekteydi. Genel rehin; borçlunun tüm mal varlığı bakımından kişisel sorumluluk yüklerken, özel rehin ise belirli bir mal üzerinde kurulan rehin hakkını ifade ediyordu³⁰⁷. Bu yüzden Roma hukukunda önce rehine başvurma ilkesi kendini çeşitli

³⁰⁶ KILIÇOĞLU, Ahmet M.; s. 677; NOMER, Haluk Nami; s. 365.

³⁰⁷ BUDAK, Ali Cem; İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 6.

def'ilerde gösteriyordu ve bunlardan biri de özel rehne başvurulması gerektiğiydi. Böylece alacaklı bakımından alacak daha kuvvetli bir şekilde güvence altına alınıyordu.

Türk hukukunda ise önce rehne başvurma ilkesi İİK m. 45 hükmünde açıkça ifade edilmiştir. Buna göre rehinle güvence altına alınmış bir alacak için borçlu iflasa tabi şahıslardan dahi olsa öncelikle rehne başvuru zorunlu tutulmuştur (İİK m. 45/1). Alacaklı rehinli malın paraya çevrilmesinden alacağının tamamını elde edemezse kalan bakiye için iflas ya da haciz yoluna gidebilir (İİK m. 45/1). Ancak İİK m. 45/1 hükmünün emrediciliği tartışma konusu olmuştur. Bazı yazarlar ve İsviçre doktrini³⁰⁸ bu kuralın emredici olmadığını ileri sürerken; kimi yazarlar³⁰⁹ ve Yargıtay kararları³¹⁰ emredici olduğu yönündedir. Önce rehine başvuru ilkesinin ihlal edildiğini düşünen borçlu, şikayet kanalı ile icra mahkemesine başvuruda bulunabilir³¹¹.

Bir başka tartışma ise bu ilkenin maddi hukuka mı yoksa usul ekonomisine mi ait bir ilke olduğu ile ilgilidir. Ancak rehin kurulmasındaki amaç, alacaklının rehin konusunun üzerinden ulaşılması olduğu için hem maddi hukuk hem de usul hukukuna ait bir ilke olarak değerlendirilebilir. Borçlunun sorumluluk şeklini belirlemesi açısından maddi hukuk olarak değerlendirilmiştir. Usul hukuku bakımından ise; rehin alacaklısı, önce rehine başvurma ilkesiyle borçlunun haczedilebilir diğer mallarından uzaklaştırılmış, böylece diğer (adi) alacaklıların bu mallar üzerinden alacağına kavuşma imkanı korunmuştur. Aksi düşünülecek olursa rehin hakkına sahip olan alacaklı bu ayrıcalığı koruyarak, borçlunun diğer malları üzerinden alacağına kavuşmaya çalışacaktır³¹².

Ancak bu ilkenin de bazı istisnaları bulunmaktadır. Bunlar; alacağı kambiyo senedine bağlı alacaklı (İİK m. 167), ipotekle temin edilen faiz ve senelik taksit alacaklısı (TMK m. 875, 933), kefalete ilişkin bazı istisnalar bulunmaktadır. Ayrıca alacaklının alacak davası açma hakkı devam etmektedir³¹³.

³⁰⁸ MUŞUL, Timuçin; Rehnin Paraya Çevrilmesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 55.

³⁰⁹ KURU, Baki; İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Legal, İstanbul, 2016, s. 316; ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYYAZ, Sema; İcra ve İflas Hukuku, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2017, s. 405.

³¹⁰ Kararlar için bkz; MUŞUL, Timuçin; Rehnin paraya çevrilmesi, s. 22., 55- 58.

³¹¹ MUŞUL, Timuçin; İcra ve İflas Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 964.

³¹² Tartışmalar için bakınız; BUDAK, Ali Cem; s. 16.

³¹³ KURU, Baki; s. 316.

B. TEMERRÜT SONRASI HAKLAR

Temerrüt sonrası kullanılabilen haklar TRK m. 14 hükmünde aşağıdaki başlıklar olarak sıralanmıştır. Alacaklının bu haklara sırasıyla ya da seçimlik şekilde başvurup başvuramayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu konudaki görüşler ikiye ayrılmış durumdadır. Bir görüşe göre; İİK kapsamında genel haciz ve iflas yoluna başvurmadan önce TRK m. 14 hükmüne başvuru zorunluluğu yoktur. Başka bir ifade ile İİK ve TRK hükümleri seçimlik olarak alacaklı tarafından değerlendirilir³¹⁴. Bir diğer görüşe göre alacaklı öncelikle TRK m. 14/1 hükümlerine başvurduktan sonra alacağını tahsil edememesi durumunda İİK genel hükümler çerçevesinde takip yapacaktır³¹⁵.

Kanunun lafzi yorumundan hareketle alacaklının öncelikle TRK m. 14/1 fıkrasına başvurması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim alacaklının alacağını bu üç yoldan biri ile elde edememesi halinde, İİK genel hükümlere başvurabileceği açıkça belirtilerek takip şartı olarak kabul edilmiştir³¹⁶. Kanunun lafzından anlaşılabileceği üzere TRK ve Uyg. Yönt. hükümleri ile düzenlenen aşağıdaki takip yollarına başvurmadan, İİK kanunu çerçevesinde haciz ve iflas yolları ile takip yapılması mümkün değildir. Ancak bu durum alacaklının bu üç yoldan biri ile alacağının bir kısmını elde etmesi halinde kalan bakiye için haciz ya da iflas (iflasa tâbi kişilerden ise) yoluna başvurma hakkını bertaraf etmemektedir³¹⁷. İİK m. 24 rehinli taşınırın devrini (şayet ilk sırada ise), alacağın varlık yönetim şirketlerine devrini ya da kiralama ve lisans gelirini elde etmesi seçimlik hak şeklinde alacaklının başvurabileceği yollardır³¹⁸. TRK m. 14/1 fıkrasında bahsi geçen bu imkanlar niteliği itibarıyla birbiri ardınca da kullanılacak değildir. Alacaklının söz konusu rehin konusu bakımından önce mülkiyetin devrini talep etmesi, ardından varlık yönetim şirketlerine devretmesi bu yolla da alacağına kavuşamaması halinde kiralama ve lisans hakkını kullanması nitelik bakımından uygun düşmemektedir.

³¹⁴ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 141- 144; POROY, Reha/ YASAMAN, Hamdi; s. 61.

³¹⁵ ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 40- 43.

³¹⁶ HASIRCI, Hakan; "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S. 2, (Haziran 2017), s. 207- 269, http://bthae.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/94/2014/11/Batider.2017.cilt_.33-say1.2.icindekiler.pdf, ERIŞİM: 08.02.2018.

³¹⁷ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 143.

³¹⁸ BİLGİN, Hikmet; "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İcra- İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 31, (Temmuz 2017), s. 619- 656.

1. REHİNLİ TAŞINIR MÜLKİYETİNİN DEVRİ

Borçlunun temerrüde düşmesi sonrasında alacaklının hakları arasında taşınır mülkiyetinin alacaklıya devredilmesi de bulunmaktadır. Birinci bölümde ayrıntılı olarak bahsedildiği üzere Roma döneminden bu yana var olan lex commissoria yasağı rehin ilişkisinde daha güçsüz konumda bulunan rehin borçlusunu korumak için uygulanmaktadır. İİK m. 24 hükmüne göre rehin konusunun rehinli alacaklıya geçmesi ise bu yasağın istisnası olarak düzenlenmiştir. Alacaklı rehin konusunun devralınması ile eşyanın mülkiyetini devren kazanmaktadır³¹⁹. TRK m. 14/1 hükmü ile getirilen bu düzenleme bazı yazarlar tarafından lex commissoria yasağının istisnai düzenlemesi olarak görülmektedir³²⁰. Kimi yazarlar yapılan bu düzenlemenin temelleri Roma Hukukuna dayanan TMK m. 949 hükmüne aykırılık teşkil etmesi sebebiyle kesin olarak geçersiz olduğunu ileri sürmektedir³²¹. Kimi yazarlar da bu düzenlemenin Anayasa m. 13 ve genel hükümlere aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmektedir³²².

TRK m. 14/1-a hükmüne göre; *"Birinci derece alacaklı ise icra dairesinden 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunun 24 üncü maddesi uyarınca rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir. Bu halde, icra dairesi bu devri Sicile bildirir. Rehlinli taşınırın kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belirlenen değerinin, birinci derece alacaklının toplam alacağından fazla olması durumunda, aradaki fark miktarından, diğer derecedeki alacaklılara karşı, birinci derece alacaklı ile rehin veren müteselsilen sorumludur."*

İİK m. 24/1 fıkrasına göre; *"Bir taşınırın teslimine dair olan ilam icra dairesine verilince icra memuru bir icra emri tebliğ suretiyle borçluya yedi gün içinde o şeyin teslimini emreder."* taşınırın alacaklıya teslimi için ilamlı icra takibi söz konusudur. Ancak ticari işlemler taşınır rehni alacaklısının elinde herhangi bir ilam bulunmamaktadır. Devir talebinin hukuki kaynağını ilam yerine TRK m. 14 hükmü oluşturmaktadır. Takip talebinde yer alması gereken hususlar Uyg. Yönt. m. 31 hükmünde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre mülkiyetin devri için takip

³¹⁹ Devren kazanma; TMK Md. 763 hükmüne göre kural olarak zilyetliğin devri ile gerçekleşir. Ancak zilyetliğin devri dışında haller ya da hükmen teslim yolu ile de devren kazanma mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bkz; OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe; s. 738- 746.

³²⁰ Lex commissoria yasağı borç muaccel olmadan önce zayıf durumda bulunan borçluyu korumak amacıyla düzenlenmiştir, borç muaccel olduktan sonra mülkiyetin devri lex commissoria yasağı kapsamında değerlendirilemez, ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 149.

³²¹ GÖLE, Celal/ AYDOĞAN, Gökhan; "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S. 1, (Mart 2017), s. 5- 51.

³²² ŞİT İMAMOĞLU, Başak; s. 40.

talebi borçlunun temerrüde düşmesinden itibaren yedi gün içerisinde yapılmalıdır (Uyg. Yönt. m. 31/1). Kanun koyucu devir talebinin sözlü, yazılı ya da elektronik ortam üzerinden yapılabilmesini mümkün kılmıştır (Uyg. Yönt. m. 31/3). Takip talebinde alacaklı, borçlu ve rehinli taşınır ile ilişkin bilgilerin yanı sıra Değer Tespit Yönt. uyarınca düzenlenen ekspertiz raporu ve sonraki sırada bulunan rehin alacaklılarının bilgileri de yer alır.

a. Genel Olarak İİK m. 24 Kapsamında Devir

İİK m. 24 hükmü her ne kadar ilamların icrası niteliğinde olsa da (ilamlı takip), rehinli taşınır mülkiyetinin devri genel olarak rehnin ilamsız icra yolu ile paraya çevrilmesine (RPÇ) benzemektedir. RPÇ yolunda haciz aşaması bulunmamaktadır. Zira paraya çevrilecek rehin konusu belirlidir. Ancak RPÇ yolunda alacaklının ulaşmak istediği nihai sonuç satış aşamasında rehnin paraya çevrilmesi üzerine alacağın nakit olarak elde edilmesidir. Burada ise alacaklının asıl amacı satış sonucu elde edilen miktar üzerinden alacağına kavuşmak yerine, söz konusu rehinli taşınırın mülkiyetini devren kazanmaktır³²³.

Mülkiyetin devrini talep hakkı, TRK m. 14 hükmü doğrultusunda birinci derecede bulunan alacaklılara tanınmış bir haktır. Ancak Uyg. Yönt. m. 31/1-a fıkrasında borçlunun temerrüdü halinde mülkiyetin devrini talep edebilecek kişiler arasında *"rehin sözleşmesinde ilerleme sisteminin belirlenmiş olması halinde tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısı"* sayılmıştır. Kanunda mülkiyeti talep hakkı açık bir şekilde derece sistemi benimsenmiş rehinler bakımından birinci derece alacaklıya tanınmışken, yönetmelik hükmünde ilerleme sisteminde *"tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısına"* da tanınmıştır. Bu durum normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil etmesi sebebi ile eleştirilmiştir³²⁴.

Burada değinilmesi gereken bir diğer konu; borçlunun iflasının açılması ya da iflasın ertelenmesi hallerinde rehin konusu mülkiyetin devrinin yapıp yapılamayacağı meselesidir. Asliye ticaret mahkemesinin verdiği iflas kararı ile borçlunun iflası açılmış olur, bu andan itibaren müflisin bütün mal, alacak ve hakları kendiliğinden iflas masasına geçer. Mülkiyeti borçluya ait olan rehinli malın paraya çevrilmesi borçlunun

³²³ BİLGİN, Hikmet; "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İcra- İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 31, (Temmuz 2017), s. 619- 656.

³²⁴ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin; s. 212.

iflasına rağmen mümkündür, iflas tasfiyesinin sonuçlanması beklenmez. Böyle bir durumda rehinli mallar iflas idaresi tarafından satış üzerine paraya çevrilir, öncelikle alacaklı tatmin edilir artan meblağ olursa iflas masasına kalır³²⁵. Aynı şekilde iflas açılmadan önce yapılan RPC takipleri de devam eder. İflas açıldıktan sonra ödeme emrine itiraz halinde itirazın iptali davasında husumet iflas idaresine yönetilir³²⁶. Böyle bir halde ipoteğin ilamsız icra ile paraya çevrilmesi yoluna başvurulması düşünülebilir³²⁷. Nitekim kanun koyucu da Uyg. Yönt. m. 41/4 hükmünde; hüküm bulunmayan haller için İİK ipoteğin ilamsız icra ile paraya çevrilmesi yoluna başvurulacağını ifade etmiştir. Genel hükümler İİK maddelerinde de RPC yoluna başvurulması gerektiği ifade edilmiş, Uyg. Yönt. m. 41/4 hükmü ile RPC içerisinde hangi yönteme başvurulacağını spesifik hale getirilmiştir.

İflasın ertelenmesi haliyle beraber 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun kapsamındaki takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamayacağı gibi daha önce başlamış takipler de durur. Ayrıca ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir kararlarının da uygulanması mümkün değildir³²⁸. Ancak kanun koyucu tarafından RPC yolu için bazı istisnalar³²⁹ tanınmıştır. Taşınır, taşınmaz ve ticari işlemlerde rehin ile temin edilmiş alacaklar bakımından İİK m. 145 ve İİK m. 153/a hükümleri kapsamında RPC yolu ile takip başlatılabilir ya da başlamış olan takiplere devam edilebilir. Ancak bu takipler için muhafaza tedbiri alınamadığı gibi rehinli malın satışı da yapılamaz³³⁰. Fakat alacaklının bu başlıktaki amacı rehlin paraya çevrilmesi değil, İİK m. 24 kapsamında rehinli malın mülkiyetinin devredilmesidir. Tüm bu bilgiler ışığında iflasın ertelenmesi durumunda İİK m. 24 çerçevesinde rehinli malın mülkiyetinin devri söz konusu değildir.

³²⁵ KURU, Baki; s. 406.

³²⁶ BİLGİN, Mahmut; Sıra Cetveli, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 638.

³²⁷ BİLGİN, Hikmet; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra- İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 31, (Temmuz 2017), s. 619- 656.

³²⁸ ÖZTEK, Selçuk; “İflasın Ertelenmesi”, Bankacılar Dergisi, S. 53, (2005), s. 23- 73, https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/iflasin_ertelenmesi.pdf, ERIŞİM: 20.02.2018.

³²⁹ Ancak Anayasa Mahkemesi 17.06.2007 tarihli 109/51 sayılı kararı ile bu istisnaları eşitlik ilkesine aykırılık olarak kabul etmiştir. Bkz; Resmi Gazete 25.20.2007, S. 26681, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/10/20071025-6.htm>, ERIŞİM: 17.10.2017

³³⁰ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ, Sema; s. 471.

b. İİK m. 24 Kapsamında Devir İçin Yapılan Usul İşlemleri

Resen takip söz konusu olamayacağı için, bütün icra takip işlemlerinde olduğu üzere ilk olarak alacaklının takip talebi ile icra dairesine başvurusu gerekmektedir. Alacaklı bu başvuruyu, borçlunun temerrüde düşmesinden itibaren yedi gün içerisinde yapmalıdır (Uyg. Yönt. m. 30/2). Kanun yerine yönetmelik hükümleri ile yedi günlük sürenin belirlenmesi normlar hiyerarşisi göz önüne alındığında eleştirilen bir noktadır. Ayrıca kanuni herhangi bir hüküm olmaksızın yönetmelik hükümleri ile böyle bir sınırlama getirilmesi İcra ve İflas hukukunda tasarruf ilkesi ile örtüşmemektedir³³¹.

Alacaklının icra takip işlemini nerede başlatacağı meselesi ise İİK genel hükümlerden farklı olarak çözümlenmiştir. Rehinli taşınır varlığın bulunduğu ya da rehin alacaklısının yerleşim yeri icra müdürlüklerinde takip başlatılabilir (Uyg. Yönt. m. 31/2). Uyg. Yönt ile böyle bir kural getirilmesine karşın ilamsız takipte yer bakımından yetki, ne kesin yetki ne de kamu düzenine ilişkindir³³². Bu sebeple alacaklı, yetkisiz icra müdürlüğünde takip talebinde bulunsa dahi, icra müdürlüğü tarafından bu durum resen değerlendirilemez, borçlu tarafından yetki itirazı olarak ileri sürülmesi şarttır.

Takip talebinde yer alması gereken hususlar rehin alacaklısı ve borçlusunun Uyg. Yönt. m. 9/1-a ve b bendinde belirtilen bilgileri ile rehnin güvence sağladığı borç bilgileridir (Uyg. Yönt. m. 31/4).

Takip talebinde bulunabilecek kişiler ise rehin sistemine bağlı olarak belirlenmiştir. Eğer ilerleme sistemi kararlaştırılmışsa; tescil tarihine göre ilk rehin alacaklısı ya da temsil ve ilzama yetkili kişi, şayet sabit derece sistemi kararlaştırılmışsa derece ve sıra olarak önce gelen rehin alacaklısı ya da temsil ve ilzama yetkili kişi takip talebinde bulunabilir (Uyg. Yönt. m. 31/1).

Belirtilmesi gereken diğer bir husus; düzenlenen ödeme emri ya da rehin konusunun ilam niteliğinde belgeye dayanması halinde icra emri, kural olarak borçluya gönderilmektedir. Ancak üçüncü kişinin lehine rehin verilmesi halinde şekli mecburi takip arkadaşlığı doğmakta ve hem üçüncü kişiye hem de rehin borçlusuna karşı takibin başlatılması gerekmektedir³³³. Uyg. Yönt m. 35/1 *"...borçlu ile rehin veren üçüncü kişi*

³³¹ HASIRCI, Hakan; s. 232.

³³² KURU, Baki; s. 367.

³³³ KARSLI, Abdurrahim; İcra ve İflas Hukuku, Alternatif, 3. Baskı, İstanbul, 2014, s. 431.

ise taşınır varlığın maliki üçüncü kişiye birer ödeme emri gönderir." ifadesinden de borçlu ve rehin veren bakımından zorunlu takip arkadaşlığı doğduğu anlaşılmaktadır³³⁴.

c. Sıra Cetveli

Hem haciz hem de iflas yolunda düzenlenen sıra cetveli; tamamlama haczine rağmen haczin bütün alacakları karşılamaması halinde icra müdürlüğünce düzenlenir (İİK m. 140). Sıra cetvelinin oluşturulmasına geçmeden önce belirtilmesi gereken önemli husus; birden fazla alacaklı olması halinde sıra cetveli düzenlemesidir. Şayet tek bir alacaklı varsa sıra cetveli oluşturulmasına ihtiyaç yoktur.

Takip talebinin icra müdürlüğüne verilmesi ile birlikte müdürlük, ekspertiz raporu kapsamında Uyg. Yönt. m. 33 öncelik hakkını da gözeterek sıra cetveli hazırlar ve ilgililere tebliğ eder (Uyg. Yönt. m. 32). Söz konusu taşınır üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulmuşsa öncelik hakkı; derece belirlenmemişse rehin kuruluş zamanına göre, sabit derece ise derece sırasına göre belirlenir (Uyg. Yönt. m. 33/1). Şayet ilerleme sisteminde sonraki sırada yer alan alacaklının diğerlerinin rızası doğrultusunda boş dereceye geçmesi mümkün kılınmışsa, boş dereceye geçen alacaklı alacağının tamamına kavuşmadan diğerlerine ödeme yapılmaz (Uyg. Yönt. m. 33/2). Bir taşınırın başka bir taşınır ile bütünleyici parça olacak şekilde karışması halinde ise taşınır varlığın tamamı üzerinde Değer Tespiti Yönt. hükümleri uyarınca belirlenen değer, yeni taşınır varlık üzerindeki değere oranı üzerinden rehin kurulma zamanına göre, sabit derece ise sırasına göre belirlenir (Uyg. Yönt. m. 33/3). Bir taşınırın başka bir taşınır ile bütünleyici parça olmayacak şekilde karışması halinde, karışma oranına göre ilerleme sisteminde rehin kuruluş zamanı, sabit derece sisteminde derece ve sıraya göre öncelik hakkı belirlenir (Uyg. Yönt. m. 33/4). Bir taşınırın başka bir taşınır ile birleşmesi durumunda rehinli taşınırın değeri birleştiği taşınır değerinden fazla ise rehin alacaklısının ödediği bedel üzerinden rehinin kuruluş zamanı ya da derecenin belirlenmesi zamanına göre öncelik hakkı belirlenir (Uyg. Yönt. m. 33/5)³³⁵. Karışma ya da birleşme üzerine oluşan yeni taşınır varlıkta yeni bir rehin hakkı kurulması durumunda ise bu rehin hakkı, mevcut rehinlerden sonra yer alır (Uyg. Yönt. m. 33/6).

³³⁴ HASIRCI, Hakan; s. 233.

³³⁵ Birleşen ve karışan varlıklar üzerinde nasıl rehin kurulacağı çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bkz. s. 52.

Rehinli taşınır varlığın getirisi üzerinde herhangi bir rehin hakkı kurulmamışsa, öncelik hakkı kendisinininkiyle aynıdır (Uyg. Yönt. m. 33/7).

d. Sıra Cetveline Şikayet Yolu

Rehin alacaklısı sıra cetvelinin tebliğden itibaren, yedi gün içerisinde sadece sırayla ilgili şikayetler için icra mahkemesinde şikayet yoluna başvurabilir (Uyg. Yönt. m. 34/2). Bunun yanı sıra icra müdürlüğünün sıra cetvelini hazırlarken takip hukukuna aykırı düşen tüm işlemleri için şikayet yoluna başvurulabilir (İİK m. 16)³³⁶.

Sıra cetveli şikayet yollarına örnek olarak; öncelikle alacaklının sıra cetvelindeki sıraya ilişkin itirazı, ihale kesinleşmeden sıra cetveli düzenlenmesi, sıra cetvelinin tebliğ edilmemiş olması, alacağın veya faizin yanlış hesaplanması vb. sebepler gösterilebilir³³⁷. Ancak TRK ve Uyg. Yönt. hükümleri kapsamında yapılan düzenlenen bu sıra cetveli, İİK hükümleri ile birebir örtüşmediği için şikayet sebeplerinden çoğuna başvurulması mümkün gözükmemektedir. Şöyle ki; burada özellikle birinci sırada bulunan alacaklının ulaşmak istediği sonuç İİK m. 24 çerçevesinde alacağın mülkiyetinin devridir, rehinli mal söz konusu olması sebebi ile haciz aşaması gibi bazı aşamalar bulunmamaktadır. Bu durum sıra cetveline şikayet yolu sebeplerini oldukça sınırlamakta, neredeyse sadece sıraya ilişkin itirazlar boyutuna getirmektedir.

Sıra cetveline şikayet ise icra mahkemesince basit yargılama usulüne göre duruşmalı ya da dosya üzerinden görülür. Şayet ilgililerin dinlenilmesinde bir fayda var ise duruşma açılır, bunun dışında dosya üzerinden karara bağlanır. Duruşma yapıp yapılmaması hakimnin takdir yetkisindedir. Konun koyucunun getirmiş olduğu duruşma yapılmaması halinde, dosyanın icra mahkemesine iletilmesinden itibaren en geç on gün içerisinde karara bağlaması gerektiği kuralı buradaki duruşmalı işlem bakımından da geçerlidir (İİK m. 18). İcra mahkemesi tarafından şikayet ret veya kabul edilebilir ancak her halükarda bu karar gerekçeli olmalıdır. Ayrıca talep edilenden fazlasına karar verilmesi mümkün değildir. Eğer mahkemece şikayeti kabul edilirse; yanlışlıkların giderilmesi ve yeni düzenlenecek sıra cetveline ilişkin talimatlar vermesi

³³⁶ Şikayet yolunun sadece sıra cetvelindeki bir sıraya ilişkin olarak sınırlandırılmaması gerektiği kimi yazarlar tarafından “İİK m. 142/3 hükmünden sıra cetveline karşı şikayet yolunun sadece sıraya karşı bir itirazda bulunulması hali ile sınırlıymış gibi bir anlam çıkmakta ise de, icra müdürünün uymak ve resen yapmak zorunda olduğu bütün hususlardan dolayı m. 16 gereğince şikayet yoluna başvurulabilir.” cümlesi ile ifade edilmiştir, ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYYVAZ, Sema; s. 341.

³³⁷ DEYNEKLİ, Adnan; “Sıra Cetveli”, Bankacılar Dergisi, S. 67, (2008), s. 28-69, https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/sıra_cetveli.pdf, ERIŞİM: 02.03.2018.

gerekmektedir, ancak yeni düzenlenecek sıra cetvelinde şikayetçinin hangi sırada yer alması gerektiğine ilişkin hüküm kurulmaması Yargıtay kararlarınca yanlış bulunmuştur³³⁸. Şikayetin kabulü sonu verilecek karar sadece şikayet eden rehin alacaklısını değil, sıra cetvelinde bulunan diğer alacakları da etkileyebilir. Şikayetin icra mahkemesince kabul edilmesi sonrası yanlışlıkların icra müdürlüğüne bildirileceğini ifade etmiştik. Buna uygun olarak icra müdürlüğünde yeniden hazırlanan sıra cetveli ilgililere tekrar tebliğ edilir, yeni hazırlanan sıra cetveli için tekrar şikayet yolu açıktır. Mahkemenin şikayeti reddetmesi halinde ise sıra cetveli şikayet eden alacaklı bakımından kesinleşir³³⁹. Sıra cetveline hiç bir şekilde şikayet yoluna başvurmamış diğer alacaklılar bakımından ise bu yol açıktır.

e. Sıra Cetveline İtiraz Yolu

Alacaklı takip hukukuna ilişkin herhangi bir uygulamaya itiraz etmemekte ancak sıra cetvelinde bulunan bir alacaklının alacağına ya da miktarına ilişkin itiraz varsa, rehinli taşınır varlığın bulunduğu ya da rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesinde sıra cetvelinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde itiraz edebilir (Uyg. Yönt. m. 34/1; İİK m. 142). İtiraz konusuna ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş sıraya dair itirazların, başkasının sırasına yapılan bir itiraz da olsa, yalnızca şikayet yolu ile ileri sürülmesi gerektiğini ileri sürmektedir³⁴⁰. Diğer bir görüş ise; alacaklının yalnızca kendi sırasına itiraz için şikayet yoluna başvurabileceğini, bunun dışında başkasının sırasına ya da alacak miktarına ilişkin bir itiraz varsa itiraz yoluna başvurulması gerektiğini ileri sürmektedir³⁴¹.

Borçlunun sıra cetveline karşı şikayet yoluna başvurması mümkünken, itiraz yoluna başvurması mümkün değildir. Yargıtay kararlarında da bu husus açıkça ifade edilmiştir³⁴². Dava basit yargılama usulüne göre görülür. Bu davada ispat yükü tersine çevrilmiştir. İspat hukukunda kural olarak iddia eden ispat eder (HMK m. 190). Ancak

³³⁸ “...iptal nedenlerinin gerekçede belirtilmesi ve sıra cetvelinin iptaline karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken, hüküm fıkrasında ayrıca sıralamanın nasıl yapılacağını gösterilmesi, özel olarak bu madde hükmüne, genel olarak da HMK’nın ... 297/2. Maddesine aykırı olduğu gibi,...” , Y.23.HD, T. 02.10.2014, E. 984/K. 6211, **BİLGİN**, Mahmut; s. 406.

³³⁹ **KARSLI**, Abdurrahim; İcra ve İflas Hukuku, Alternatif, 3. Baskı, İstanbul, 2014.

³⁴⁰ **DEYNEKLİ**, Adnan/ **KISA**, Sedat; Hacizde ve İflasta Sıra Cetveli, s.151.

³⁴¹ **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema; s. 342; **PEKCANİTEZ**, Hakan/ **ATALAY**, Oğuz/ **SUNGURTEKİN ÖZKAN**, Meral/ **ÖZEKES**, Muhammet; İcra İflas Hukuku Ders Kitabı, Vedat Kitapçılık, 4. Bası, İstanbul, 2017, s. 229.

³⁴² Y.19.HD, T. 10.11.2000, E. 6471/K. 7654, **BİLGİN**, Mahmut; s. 467.

burada davacı, davalının alacağının mevcut olmadığını ya da miktarının belirtilen miktar olmadığını ispat etmeyecek, aksine davalı alacağının mevcudiyetini ispat edecektir. Çünkü hayatın olağan akışına göre olmayan bir şeyin olmadığını ispat etmek oldukça zor hatta imkansızdır. Ancak davalı alacağının varlığını, var olan bir şeyi kolaylıkla ispat edebilir. Fakat davalı alacaklının, her daim kolayca düzenlenmesi mümkün olan bono, çek gibi delillerle ispat etmesi mümkün değildir, bu durum yargıtay kararlarında da açıkça ifade edilmiştir³⁴³. Yine bu davada karşı taraf açıkça muvafakat göstermediği sürece tanık dinletilmesi söz konusu değildir³⁴⁴. Bunlar yerine usulüne uygun delillere dayanması gerekmektedir.

Davacının davayı kazanması halinde, sıra cetveline şikayet yolunda olduğu gibi bütün alacaklıların bu durumdan yararlanması mümkün değildir, yalnızca davacı alacaklı için hüküm kurulur³⁴⁵. Kurulan hüküm doğrultusunda icra müdürlüğü yeniden düzenleme yapar.

f. Ödeme Emri

Kural olarak genel haciz yolu ile borçluya gönderilen ödeme emrinde, borcunu ödemesi ya da itirazını bildirmesi aksi halde cebri icraya devam edilip mallarının haciz işlemi sonucu satılıp bunun üzerinden alacaklının alacağına kavuşturulacağı bildirilir³⁴⁶.

Burada ise alacaklının talebi ne genel haciz yolu ile takip ne de rehnin paraya çevrilmesidir. Alacaklı rehinli malın mülkiyetinin devrini istemektedir. Bu doğrultuda gönderilen sıra cetveline itiraz veya şikayet yoluna başvurulmamış ya da yapılan itiraz ya da şikayet reddedilmişse mevcut durum rehinli taşınır üzerinde sonraki rehin alacaklılarına ihbarnameler ile bildirilir ve borçlu ile rehin verenin üçüncü kişi olması durumunda rehinli taşınırın malikine ödeme emri icra müdürlüğünce gönderilir (Uyg. Yönt. m. 35/1). Bu hükme göre sonraki sıradaki rehin alacaklılarına durum bildirilir.

³⁴³ “...Muvazaa iddiasına dayalı sıra cetveline itiraz davalarında ispat yükü, davalı alacaklıdır. Davalı alacaklı alacağının varlığını ve miktarını, takipten önce düzenlenmiş ve üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilecek nitelikte olan usulüne uygun, birbirini doğrulayan yazılı delillerle kanıtlamalıdır. Her zaman düzenlenmesi mümkün olan çek ve bono, alacağın varlığını ispatlamaya tek başına yeterli değildir.”, Y.23.HD, T. 29.06.2015, E. 11176/K. 5003, **BİLGİN**, Mahmut; s. 486.

³⁴⁴ “Öte yandan, alacağın miktarına göre diğer tarafın açık muvafakatı bulunmadığı sürece tanık dinlenemez ve tanık beyanına dayalı olarak hüküm kurulamaz... , davalı ile borçlu arasındaki hukuki ilişkinin ve davalının alacağının doğum tarihinin değerlendirilmesi sonucuna göre karar verilir.”, Y.23.HD, T. 29.06.2015, E. 11176/K. 5003, **BİLGİN**, Mahmut; s. 486.

³⁴⁵ **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema; s. 343.

³⁴⁶ **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema; s. 145.

Rehin verenin üçüncü kişi olması halinde de hem rehin verene hem de rehin borçlusuna icra emri gönderilmektedir.

Gönderilen bu icra emrinde rehin veren borçluya; borcun on beş gün içerisinde ödenmesi ya da yedi gün içerisinde itiraz edilmesi gerektiği aksi halde rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin alacaklıya devredileceği bildirilir (Uyg. Yönt. m. 35/2).

g. Ödeme Emrine İtiraz

Yine kural olarak genel haciz yolunda ödeme emrine itiraz; borçlunun borcu olmadığı, vadesi gelmediği şarta bağlı olduğu gibi sebeplerle yapılır³⁴⁷.

Bu başlıkta ise rehinli taşınır mülkiyetine ilişkin Uyg. Yönt. m. 35 hükmüne göre gönderilen ödeme emrine yapılan itirazlar incelenecektir. Ödeme emrine yapılacak itiraz için İİK m. 148- 150/d maddelerine atıf yapılmıştır (Uyg. Yönt. m. 36/1). İİK atıf yapılan söz konusu hükümler, ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerdir. Uyg. Yönt. m. 42 hükmü de TRK ve yönetmelikte hüküm bulunmayan haller için İİK ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlere atıf yapmıştır.

Rehin hakkının varlığına itiraz yalnızca bu aşamada öngörülmüştür, bu aşamada itiraz edilmemişse daha sonra yapılan itirazlar dinlenmez ve sadece rehin hakkının varlığına itiraz edilmişse bu durumda itiraz sonuçlanıncaya kadar rehinli taşınır mülkiyetinin devri söz konusu değildir (Uyg. Yönt. m. 36/2). İpoteğin paraya çevrilmesine ilişkin birinci fıkrada yapılan atfın ardından getirilen bu fıkra soru işareti oluşturmaktadır. Zira ipotek hakkı resmi senetle ispat edilmiş bir haktır³⁴⁸. Rehin hakkının varlığına itiraz edilmişse rehinli taşınırın devri engellenmiştir. İİK ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlere atıf yapılması ardından böyle bir fıkra düzenlenmiş olması soru işaretleri yaratmaktadır. Uyg. Yönt. m. 42/1 hükmünde yer alan "*Kanun ve Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde... İcra ve İflas Kanununun ipoteğin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümleri kıyasen uygulanır.*" ifadesinden yola çıkılacak olunursa ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır. Her ne kadar bu iki fıkra birbiri ile çelişkili görülse de bağımsız olarak kanun koyucu tarafından devirin önlenmesi ile sonrasında dönülmez sonuçların önüne geçilmek istendiği yorumu çıkarılabilir. Nitekim rehin hakkının varlığına itiraza rağmen, alacaklıya söz konusu rehinli mal devredilirse ve alacaklının da bunu iyi niyetli

³⁴⁷ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ, Sema; s. 151.

³⁴⁸ KARSLI, Abdurrahin; s. 405.

(durumu bilmeyen ve bilebilecek durumda olmayan) üçüncü bir kişiye mülkiyeti devretmesi ihtimalinde; rehin hakkına itiraz kabul edilse dahi rehin verenin taşınır kavuşması mümkün olmayacaktır. Getirilen bu yasakla beraber geri dönülmez sonucu engellemek istemiştir. Ancak bu kurala TRK hükümlerinde yer verilmeyip, Uyg. Yönt. hükümlerinde birinci fıkra ile uyumsuz ikinci fıkra şeklinde düzenlenmesi yerinde olmamıştır. Nitekim böyle önemli bir kurala TRK hükümlerinde açıkça yer verilmesi gerekmektedir.

h. İcra Emri

Kural olarak icra emri ilamlı takiplerde söz konusudur ve alacaklının ilam ya da ilam niteliğinde belge ile icra müdürlüğüne başvurması sonucu düzenlenir. İlam ya da ilam niteliğinde belge üzerine icra emri gönderildiği için borçlu tarafından icra emrine karşı itiraz mümkün değildir³⁴⁹.

Burada bahsedilen icra emri yukarıdaki paragrafta bahsedilen icra emri ile kavram olarak bire bir uyuşmamaktadır. Burda geçen söz konusu icra emrinin niteliği, borçluya borcunu yerine getirmesi ya da üçüncü kişiye rehinli taşınırı teslim etmesi için bir uyarı, bildiri, ihbar şeklinde düşünülebilir. Ödeme emrine itiraz edilmemesi ya da itirazın iptali halinde asliye hukuk mahkemesinden alınan ilam, icra müdürlüğüne verilmesi üzerine icra müdürlüğü; borçluya ya da rehinli taşınırın zilyedi olan üçüncü kişiye yedi gün içerisinde mülkiyetin devrini emreder (Uyg. Yönt. m. 37/1). Uyg. Yönt. m. 29 hükmü doğrultusunda alacaklının elinde ilam niteliğinde belge olması halinde de borçluya, ödeme emri yerine doğrudan doğruya icra emri gönderilecektir³⁵⁰.

İcra emrinin içeriğinde ise; rehin alacaklısının borçlusu şayet rehin veren üçüncü kişi ise bu kişinin bilgileri, varsa temsil ya da ilzama yetkililerin bilgileri, ve taşınır varlığın zilyetlik ve mülkiyetinin devralınacağı yer alır (Uyg. Yönt. m. 37/2). İcra emrine rağmen rehin veren borçlu ya da üçüncü kişi gerekeni yapıp, rehin taşınır malın mülkiyetini devretmez ise ya da eksik olarak yerine getirirse, rehin veren borçlu ya da üçüncü kişinin elinden söz konusu rehinli taşınır zor kullanarak alınır ve rehin alacaklısına teslim edilir (Uyg. Yönt. m. 37/3).

Bütün uğraşlara karşın rehin veren borçlunun ya da üçüncü kişinin kendi rızası ile rehin konusu taşınırı teslim etmemesi halinde son çare olarak zorla bu kişilerden

³⁴⁹ KARSILI, Abdurrahim; s. 405.

³⁵⁰ HASIRCI, Hakan; s. 229.

alınarak rehin alacaklısına teslim edilmesi öngörülmüştür. İcra müdürlüğü kanundan kaynaklanan zorla el koyma yetkisini kullanacaktır³⁵¹. Kanun kayucu Uyg. Yönt. m. 35-36- 37. maddelerinde ilamlı ve ilamsız icra yolları karıştırılmıştır. Yönetmelikte öncelikle ödeme emrinden bahsedilmiş daha sonra ilamlı takip yolunda yer alan icra emrine yer verilmiştir. Hem kavram hem de yöntem itibari ile bir karışıklığın ortaya çıktığından bahsetmek mümkündür.

i. Rehin Açığı Belgesi

Rehin açığı belgesi geçici rehin açığı belgesi ve kesin rehin açığı belgesi şeklinde ikiye ayrılmaktadır. RPÇ takip yolunda kural olarak satış talebinden sonra takdir edilen kıymetin rehin alacaklısının alacağını karşılamaya yetmeyeceğinin anlaşılması üzerine alacaklıya geçici rehin açığı belgesi verilir (İİK m. 150/f). Bu belge ile alacaklı, borcun karşılanmayan kısmı için borçlunun diğer mallarını haczettirebilir ya da haczedilmiş mallara iştirak kuralları çerçevesinde iştirak edebilir. Üstelik bunun için yeni bir takip dosyası açtırmasına da gerek yoktur. Ancak geçici rehin açığı belgesine dayanarak yapılan diğer hacizlerde alacaklı rüçhanlı konumda değildir³⁵². TRK hükümleri çerçevesinde ise İİK m. 24 hükmüne göre rehinli taşınır mülkiyetinin devri işlemleri sürerken, takip talebinde bulunan ekspertiz raporunun altında bir değer ortaya çıkması halinde, icra müdürlüğü alacaklıya geçici rehin açığı belgesi düzenler. Düzenlenen bu rehin açığı belgesi ile alacaklının, İİK kapsamında borçlunun diğer malları bakımından haciz yoluna başvurması mümkündür. Nitekim İİK m. 24 çerçevesinde rehinli taşınırın mülkiyetini talep eden alacaklı, genel haciz yolu ile takip hakkından feragat etmemiştir³⁵³.

Kesin rehin açığı belgesi ise; rehnin satılması üzerine rüçhan olarak önde olan rehinli alacaklılardan arta kalan bakiye olmaması ya da rehin alacaklısı rüçhan olarak önce olsa dahi yapılan satış bedelinin takip yapan rehin alacaklısının alacağını karşılamaması halinde kesin rehin açığı belgesi verilir (İİK m. 152/1). Alacaklı, alacağına kavuşamadığı miktar için haciz yoluna ya da borçlu iflasa tabii kişilerdense iflasa başvurabilir. Kesin rehin açığı belgesi alındıktan sonra bir yıl içerisinde haciz yolu ile takip yapılması halinde borçluya yeniden ödeme ya da icra emri gönderilmesine

³⁵¹ KURU, Baki; s. 288.

³⁵² PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ ÖZEKES, Muhammet;s. 300.

³⁵³ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 142- 143.

gerek yoktur³⁵⁴. Kesin rehin açığı belgesi borç ikrarını içeren bir senettir (İİK m. 152/4). Bunun dışında kesin rehin açığı belgesi, borç ödemededen aciz belgesinin özelliklerini taşımaz³⁵⁵. Zira borç ödemededen aciz belgesi borçlunun ödeme gücünü ya da maddi gücünü yansıtan eden bir belge değildir. Sadece söz konusu rehlin borca yetmediğini gösterir. TRK kapsamında da rehinli alacağının mülkiyetinin devri halinde de karşılanmayan kısım için verilen kesin rehin açığı belgesi ile İİK hükümleri çerçevesinde haciz yoluna başvurulabilir³⁵⁶.

j. Mülkiyetin Devri Sonrası

Rehin alacaklısının alacağı ekspertiz raporunda belirtilen rehinli taşınırın değerinden fazla ise, alacaklı alacağının onda dokuzluk kısmını mahsup ederek mülkiyeti devralabilir (Uyg. Yönt. m. 38/1). Kalan bakiye için rehin açığı belgesi düzenleneceğine ilişkin yukarıda ayrıntılı açıklama yapıldığı için sadece belirtilmekle yetinilecektir. Rehlin açığı belgesi, sadece ilk sırada bulunup rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep eden alacaklının arta kalan bakiyesi için değil, diğer rehin alacaklıları bakımından da düzenlenir (Uyg. Yönt. m. 38/1).

Uyg. Yönt. hükümleri ile ilk sırada bulunan ve İİK m. 24 hükmü çerçevesinde rehinli taşınır mülkiyetinin devrini talep edebilecek alacaklı için bir takım avantajlı düzenlemeler yapılmıştır. Rehlin alacaklısının alacağının, ekspertiz raporunda belirtilen rehinli taşınırın değerinden fazla olması halinde rehin açığı belgesi düzenleneceğinden bahsedildi. Rehlin alacaklısının alacağının, ekspertiz raporunda belirtilen rehinli taşınırın değerinde az olması halinde ne olacağı sorusu gündeme gelmektedir. Bu durumda kanun koyucu tarafından rehinli alacaklı lehine bir yaklaşım geliştirilmiştir. Alacaklının alacağı, rehinli malın ekspertiz değerinden az ise, kalan miktarı icra müdürlüğü hesabına aktararak mülkiyetin devrini talep edebilir (Uyg. Yönt. m. 38/2).

Kanun koyucu alacaklı tarafından yapılan zorunlu masrafları da güvence altına almıştır. Özellikle sigorta primlerinin alacaklı tarafından ödenmesi gibi rehinli taşınırın korunması bakımından gerekli olan zorunlu masraflar tescile gerek olmaksızın güvenceden yararlanır (Uyg. Yönt. m. 39).

³⁵⁴ PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ ÖZEKES, Muhammet; s. 301.

³⁵⁵ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ, Sema; s. 415.

³⁵⁶ ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk; s. 142- 143.

İlk sırada bulunan rehin alacaklısı, rehin borçlusunun temerrüde düşmesinden itibaren bir hafta içerisinde, mülkiyetin devri talebinde bulunmadığı takdirde sonraki sıra yer alan rehin alacaklıları sırası ile yukarıda açıklanan usul çerçevesinde mülkiyetin devrini talep edebileceklerdir (Uyg. Yönt. m. 20) .

2. ALACAĞIN VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNE DEVREDİLMESİ

5411 Sayılı BK m. 143/1 hükmünde varlık yönetim şirketi; *“Varlık yönetim şirketleri alacaklarının tahsili ve alacakların ve/veya diğer varlıkların yeniden yapılandırılması kapsamında alacak tahsili amacıyla edindiği gayrimenkul veya sair mal, hak ve varlıkların işletilmesi, kiralanması ve bunlara yatırım yapılması ve yine alacaklarını tahsil etmek amacıyla borçlularına ilave finansman sağlamak veya sermayelerine iştirak etmek dahil olmak üzere her türlü faaliyeti gerçekleştirmeye yetkilidir.”* ifadeleri ile tanımlanmıştır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), tarafından hazırlanan Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m. 3/1-f fıkrasında; *“Varlık Yönetim Şirketi: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıkların satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacına yönelik olarak faaliyet göstermek üzere bu Yönetmelik hükümlerine göre izin alarak kurulan şirketleri ifade eder.”*³⁵⁷ şeklinde varlık yönetim şirketi tanımlanmıştır.

Yukarıda bahsi geçen tüm tanımlarda varlık yönetim şirketlerinin amacı; tahsili gecikmiş kredilere ulaşmayı kolaylaştırmak ve banka, faktoring, finansal kiralama şirketlerinin hiç bilmedikleri bir piyasada vakit kaybetmelerini önlemektir³⁵⁸. Bu anlamda varlık yönetim şirketlerinin temel amacı tahsili sorunlu olan kredilerin bankalardan devralınması sayesinde banka nakite kavuşmuş olmakta, varlık yönetim şirketleri de biraz daha uzun vadede de olsa sonunda krediyi tahsil edebileceklerdir. Varlık yönetim şirketlerinin yukarıda bahsi geçen kuruluşlar dışındaki kurumlardan, alacağın devri ya da kredi devri mümkün gözükmemektedir. Kanun koyucu tarafından tahdidi olarak belirtilmiştir. Ancak Uyg. Yönt. hükümleri ile bu kuruluşların yanı sıra,

³⁵⁷ RG, 01.11.2006, No. 26333, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101-19.htm>, ERIŞİM: 25.10.2017.

³⁵⁸ GÜVENAL, Hilmi; “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kredi Sistemindeki Yeri ve Tahsili Gecikmiş Alacakların Yönetimine Dair Düzenlemelerin Kredi Sistemine Etkisi”, Turkasset, (Aralık, 2015), s. 1- 6, https://www.hayatvarlik.com/FilesTVY/vy_sektor_makalesi.pdf, ERIŞİM: 25.10.2017.

mülkiyeti devralma yetkisi bulunan alaklının da alacağını 5411 Sayılı kanun kapsamında varlık yönetim şirketlerine devredebileceği ve bu durum varlık yönetim şirketlerinin alacaklının halefi olabileceği açıkça belirtilmiştir (Uyg. Yönt. m. 41/1). Burada dikkat edilmesi gereken husus, muaccel bir borcun herhangi bir üçüncü kişiye devri TRK ve Uyg. Yönt. hükümlerince mümkün kılınmamıştır. Yalnızca varlık yönetim şirketlerine devir mümkündür.

3. KİRALAMA VE LİSANS HAKKI

Bu başlık altında asıl olarak zilyetliklerinin devri mümkün olmayan taşınır malların kiralanması ve fikri sınai haklar üzerinde lisans hakkı kurulması ya da mevcut lisans hakkının kullanılması incelenecektir.

Kiralama hakkı (leasing sözleşmesi) sayesinde kiracı söz konusu malzeme üzerinde kullanma ve yararlanma hakkı elde ederken, mülkiyet kiralayanda kalmaya devam eder ve belirli dönemlerde kira ücreti alacaktır³⁵⁹. Leasing sektöründe, kiraya verenler ki bunlar bankalar, leasing şirketleri, sigorta şirketleri, ya da banka olmayan finansal kuruluşlar kiracıların kullanacakları gereçleri satın alır ya da sağlarlar, kiracılar da bunların kullanılması karşılığında belli dönemlerde ödeme yapar³⁶⁰.

Lisans hakkı ile birlikte eser sahibi, eser üzerindeki mali hakların kullanılmasına izin vermekte bunun karşılığında da maddi bir kazanç sağlamaktadır³⁶¹. Başka bir söyleyişle, eser üzerinde başka bir yolla yapılması halinde illegal sayılabilecek işlemleri hukuki bir zemine oturtan kavramdır³⁶². Lisans gelirleri ise, sınai hak sahibinin elinde bulunan gayri maddi mallardan lisans ilişkisi sonucu edindiği hukuki semeredir³⁶³. Lisans sözleşmesinin konusunu ise bir gayri maddi hak oluşturmaktadır. Gayri maddi

³⁵⁹ **KIRMIZITAŞ**, Türkan; Finansal Kiralama Sözleşmesi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016, s. 21. http://dspace.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/2478/turkan_kirmizitas_tez.pdf?sequence=1&isAllowed=y, ERIŞİM: 15.02.2018.

³⁶⁰ **SUGHEYER**, Bilal Rabah Al/ **KOTEL**, Minerva/ **NAIM**, Ary/ **PIRNIE**, Stewart K./ **SULTANOV**, Murat; "Leasing In Development Guidelines for Emerging Economies", International Finance Corporation, s. 7, <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/1341b08049586162a62ab719583b6d16/IFCLeasingGuide2009.pdf?MOD=AJPERES>, ERIŞİM: 15.02.2018.

³⁶¹ **ERBEK**, Özge; "Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, (2009), s. 1-68, <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz11-2/1-%20erbek.pdf>, ERIŞİM: 27.10.2017.

³⁶² **GÜNEŞ**, İlhami; "Sınai Mülkiyet Kanununda Zorunlu Lisans", Ankara Barosu Dergisi, 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü Özel Sayısı, (2017), s. 48- 56, <http://www.ankarabarsu.org.tr/sitelet/ankarabarsu/frmmakale/2017-1/3.pdf>, ERIŞİM: 29.10.2017.

³⁶³ **UTKU**, Doruk; Sınai Hakların Rehni, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 294.

mal ise; oluşan maddi maldan ayrı bir varlık ve değere sahip olup, ondan ayrı değerlendirilen yaratıcı insan zekası ürünleridir³⁶⁴.

Lisans, inhisari ya da inhisari olmayan (basit) lisans şeklinde iki türlü verilebilir (SMK. m. 24/2).

a. Kiralama

Kiralama (leasing) sözleşmesinden ana hatları ile yukarıda bahsedilmiştir. 6361 Sayılı Finansal Kiralama Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FFFK) m. 19 hükmüne göre fikri ve sınai haklar dışında kalan tüm taşınır taşınmaz varlıklar finansal kiralama sözleşmesinin konusunu oluşturabilirler³⁶⁵. Buna göre borçlu zilyetliğin devri mümkün olmayan bir taşınır ya da taşınmazın finansal kiralamadan kaynaklı haklarını devredebilir. Ancak bunun için kiralayanın rızası gerekmektedir.

TRK m. 5/1 kapsamında ikinci bölüm kiracılık hakkı ve gelirleri başlığında bunlar üzerinde rehin hakkı kurulabileceğine ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.

Uyg. Yönt. m. 41 kapsamında borçlunun temerrüde düşmesi halinde, alacaklı kiralama hakkını doğrudan kendisi kullanır veya üçüncü şahısların kullanmasına izin vererek elde ettiği gelir ile alacağını karşılar.

b. Genel Olarak SMK ve FSEK Kapsamında Lisans

TRK m. 14/1- c fıkrasında zilyetliğin devrine konu olamayacak varlıklar üzerinde rehin hakkı konusu olması halinde temerrüt durumunda kiralama ve lisans hakkı kurulabilir.

Fikir ve sanat eserleri üzerinde kurulan rehin sonucu borçlunun temerrüde düşmesi halinde rehin konusunun paraya çevrilmesi yerine, fikri hakka konu olan eserin ruhsatının alacaklı ya da üçüncü kişi tarafından kullanılması sonucu elde edilecek gelir ile alacaklının tatmin edilmesi hususu önceden bu yana yer alan bir tartışma idi³⁶⁶. Gerçekten de İİK m 121 “*Paraya çevirmenin diğer tarzı, iştirak halinde mülkiyet hisseleri*” başlığında üçüncü fıkra hükmü ile; “*İcra mahkemesi, yerleşim yerleri malûm olan alakadarları davet ve gelenlerini dinledikten sonra açık arttırma yaptırabileceği*

³⁶⁴ UTKU, Doruk; s. 66.

³⁶⁵ ERZURUMLUOĞLU, Erzan; Sözleşmeler Hukuku Özel Borç İlişkileri, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara, 2017, s. 132.

³⁶⁶ TEKİNALP, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku, Beta, Ankara, 1998, s. 228- 231.

gibi satış için bir memur da tayin edebilir, yahut iktiza eden diğer bir tedbiri alabilir.” hakime bu konuda geniş bir takdir alanı bırakmıştır.

TRK ve Uyg. Yönetmeliği hükümleri ile tartışma konusu olan bu durumun uygulama alanı bulduğu söylenebilir. Burada amaç; yüksek değerdeki mali hakların, az miktarda borç yüzünden borçlunun elinden çıkmasını engellemektir³⁶⁷. Bu yaklaşım temel alınarak lisans hakkının devri aşağıdaki başlıklarda inhisari olmayan lisans ve inhisari lisans başlıklarında ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

FSEK m. 62/1 kapsamında; *"alenileşmiş bir eserin müsveddesi veya aslı, yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları, ...alenileşmiş eser üzerindeki mali haklar, eser sahibinin mali haklara dair hukuki muamelelerden doğan para alacakları"* rehin hakkının konusunu oluşturabilir. Kanun hükmünden çıkartılacak yorum; eserin rehin hakkının konusunu oluşturabilmesi için alenileşmiş olması gerekmektedir³⁶⁸. Fıkarda alenileşmemiş eserlerin rehnine ya da haczine ilişkin bir ifade bulunmamaktadır. Kanun koyucu tarafından tahdidi olarak alenileşmiş eserlere ilişkin rehin konusu olabilecek durumlar sayılmıştır.

FSEK kanunu kapsamında da TRK ve Uyg. Yönt. hükümlerine göre rehin hakkı tesis etmek mümkündür. FSEK ruhsat olarak geçen kavram literatürde lisans olarak adlandırılmaktadır. FSEK kapsamında alınan ruhsatların, TRK kapsamında rehnedilmesi mümkündür.

aa. İnhisari Olmayan (Basit) Lisans

Sözleşmede açıkça belirtilmemişse lisans inhisari değildir. İnhisari olmayan (basit lisans), lisans veren kendisi kullanabileceği gibi başkalarına da lisans verebilir (SMK. m. 24/2, 75/2, 125/2). Bu ruhsatla birlikte hak sahibine bir yararlanma yetkisi tanınmıştır³⁶⁹.

SMK kapsamında marka, patent, tasarım gibi gayri maddi mallar üzerinde bulunan lisans hakkını, borçlunun temerrüde düşmesi halinde alacaklı, kendisi kullanabileceği gibi üçüncü kişilere de kullandırabilir (Uyg. Yönt. m. 41/1). Ancak bu noktada SMK hükümleri ile birlikte bir değerlendirme yapılması gerekecektir. Buna göre; sözleşmede açıkça kararlaştırılmadığı takdirde lisans sahipleri lisanstan doğan

³⁶⁷ UTKU, Doruk; s. 340.

³⁶⁸ BOZBEL, Savaş; Fikri Mülkiyet Hukuku, XII Levha, 1. Baskı, İstanbul, 2015, s. 227.

³⁶⁹ ÖZTAN, Fırat; Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhankitabevi, Ankara, 2008, s. 563.

haklarını üçüncü kişilere devredemeyecekleri gibi alt lisans da veremezler (SMK m. 24/3, 75/3, 125/3). Şöyle ki, Uyg. Yönt. kapsamında borçlunun temerrüdü halinde lisans hakkının alacaklı tarafından kullanılması ya da üçüncü kişilere kullandırabilmesi için lisans sözleşmesinde buna cevaz verecek hüküm bulunması gerekmektedir. Aksini düşünmek ise SMK ile TRK hükümlerini karşı karşıya getirmek olacaktır.

bb. İnhisari Lisans

İnhisari lisans sözleşmelerinde lisans veren, başkasına lisans veremediği gibi hakkını açıkça saklı tutmaz ise kendisi de kullanamaz (SMK m. 24/2, 75/2, 125/2). Daha açık bir ifade ile, lisans verenin kendisinin dahi kullanabilmesi için lisans sözleşmesinde açıkça belirtmesi gerekmektedir.

Bu durumda inhisari lisansa tabii sınai mülkiyet hakları bakımından, TRK ve Uyg. Yönt. kapsamında bu hakkı alacaklının kendisi kullanarak ya da üçüncü kişilere kullandırarak elde edeceği gelir ile alacağını karşılaması mümkün gözükmemektedir³⁷⁰. İnhisari lisansa tabii sınai mülkiyet hakları bakımından alacaklı mülkiyetin devrini talep edebilir ancak lisans hakkını kendisinin ya da üçüncü kişilerin kullanması mümkün değildir.

4. İCRA İFLAS KANUNU GENEL HÜKÜMLER ÇERÇEVESİNDE TAKİP

Alacaklı, alacağın mülkiyetinin devri, varlık yönetim şirketlerine devri ya da zilyetliğin devrine konu olamayacak varlıklardan ise kiralama ve lisans hakkının kullanılması ile alacağına kavuşamamışsa İİK hükümleri çerçevesinde genel hükümler kapsamında takip yoluna başvuracaktır (TRK m. 14/2, Uyg. Yönt. m. 41/3). İİK kapsamında genel hükümlere başvurulacağından kasıt, haciz ya da borçlu iflasa tabii kişilerden ise iflas yolu takip anlamındadır. Bunun dışında RPÇ ifade edilmemiştir.

Alacaklının mülkiyetin devrini talep etmesi sonrası, mülkiyeti kazanmasına karşın alacağın tamamının karşılanmaması halinde genel hükümlere başvurması mümkündür. Alacaklı arta kalan, alamadığı bakiye için genel hükümler kapsamında takip hakkından feragat etmemiştir. Genel hükümler kapsamında yapılacak bu takibin RPÇ yolu ile olması mümkün değildir. Zira mülkiyeti devralan alacaklının sonrasında

³⁷⁰ **BİLGİN**, Hikmet; “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra- İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 31, (Temmuz 2017), s. 619- 656.

arta kalan, kavuşamadığı alacak bakımından rehnin paraya çevrilmesini talep etmesinin hiçbir manası yoktur.

Rehin alacaklısının seçimlik olarak alacağın mülkiyetini devir, varlık yönetim şirketine devredilmesi ya da zilyetliğin devri mümkün olmaması halinde kiralama ve lisans haklarının kullanılması halinde takip hukuku açısından bir takım işlemler yapılacaktır. Örneğin; alacaklının mülkiyetin devrini talep etmesi halinde bir takip talebi düzenlenecek, sıra cetveli oluşturulacak ve ödeme emri, icra emri gibi müesseseler devreye girecektir. Alacağının tamamını ya da bir kısmını mülkiyetin devri talebi ile elde edemeyen alacaklının genel hükümlere başvurması halinde (örneğin; genel haciz yolu ile takip başlatması halinde) borçluya yeniden bir ödeme emri gönderilmesi gerekip gerekmeyeceği bir soru işaretidir. Usul ekonomisi bakımından değerlendirildiğinde aksi düşünülse de yapılan takip ve içeriği bakımından işlemlerin yeniden yapılması gerekmektedir. Nitekim rehinli alacağın mülkiyetinin devrini talep edilmesi halinde bu doğrultuda takip talebi, icra emri gönderilmiş sıra cetveli oluşturulmuştur. Ancak alacaklının yeniden alacağını alamadığı kısım için, fakat borçlunun başka malları bakımından takip başlatması halinde bu takibin içeriği söz konusu rehinli maldan farklılaşmaktadır.

II. TİCARİ İŞLETME REHNİNDEN KAYNAKLI UYUŞMAZLIKLARDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Ticari İşletme Rehni Kanunu hükümlerinde çıkan uyuşmazlıklara ilişkin (bir konu haricinde) ayrıntılı olarak yetkili ve görevli mahkemeye yer verilmemiştir. TİRK döneminde ise TİRK m. 22 hükmünde açıkça; *“Bu kanun uygulanmasından çıkacak anlaşmazlıkların halli ticari sicilin bulunduğu mahallin Ticaret Mahkemelerinin görevi dahilindedir.”* yetkili ve görevli mahkemenin sicilin bulunduğu yer Ticaret Mahkemesi olduğu açıkça ifade edilmiştir.

A. GÖREVLİ MAHKEME

1. TİCARİ İŞLETME REHNİ KANUNU HÜKÜMLERİNDE BELİRTİLEN HUSUSLAR KAPSAMINDA

TRK hükümlerinde ayrıntılı ve açık bir şekilde, çıkacak uyuşmazlıklara ilişkin görevli mahkemenin bulunmadığı yukarıda belirtilmiştir. Ancak sadece bir hususa ilişkin açıklık getirilmiştir. Rehinli taşınır varlığın başka bir varlıkla birleşmesi ya da karışması halinde değer tespitine ilişkin başvurulacak görevli mahkeme açıkça belirtilmiştir. TRK m. 13/2 ilk cümlede; *“Rehinli taşınır varlığın birleşmesi ve karışması durumunda ya da temerrüt sonrası hakların kullanımında, alacaklının başvurusu üzerine rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesince...”* açıkça belirtilmiştir. Burada rehinli taşınır varlığın sadece başka bir varlıkla birleşmesi ya da karışması durumu için değil; temerrüt sonrası hakların kullanılmasında da rehinli taşınırın değer tespiti yapılması halinde de görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesidir. Değer Tespiti Yönt. hükmünde de TRK m. 13 hükmüne atıf yapılarak görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olduğu belirtilmiştir (Değer Tespiti Yönt. m. 6).

Kanunda koruma tedbirleri kapsamında da mahkemeye başvurulması hususu söz konusudur. Rehin verenin, rehinli taşınır malı korumaması, gerekli özeni göstermemesi ya da değerini düşürecek davranışlarda bulunması halinde rehinli alacaklıya hakime başvurma imkanı tanınmıştır. TRK m. 12/2 fıkrasında; *“...Zilyed, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı, hakimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir.”* ifadesi ile alacaklıya hakime başvurma hakkı açıkça tanınmasına karşın, görevli mahkeme açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Ancak HMK kapsamında işin niteliği bakımından ele alındığında genel görevli olan asliye hukuk mahkemesi olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim sulh hukuk mahkemesi’nin görev alanına giren zilyetliğe ilişkin davalarda temel mesele zilyetliktir. Ancak rehin veren tarafından gerçekleştirilen rehinli malın değerini düşüren davranışların yasaklanmasının hakimden talep edilmesi halinde zilyetlik zaten rehin verende bulunmaktadır. HMK hükümlerinde sulh hukuk mahkemesi’nin görevleri tahdidi olarak sayılmışken, asliye hukuk mahkemesinin görevleri HMK m. 2/1 hükmünde belirtilmekle beraber, aksine hüküm bulunmayan haller için HMK m. 2/2 hükmünde de

genel görevli mahkeme olarak gösterilmiştir³⁷¹. Ancak TRK m. 12/2 kapsamında hakimden rehinli taşınırın değerini düşürecek davranışların yasaklanmasını talep hakkı aynı hakları koruyan davalar kapsamında değerlendirilmiştir³⁷². Rehin verenin söz konusu rehinli taşınır için aynı hakları koruyan davaları açabileceği TRK m. 12/2 hükmünde belirtilmiştir. Sulh hukuk mahkemenin görevleri arasında, taşınır ve taşınmazlarda zilyetliğe ilişkin davalar; müdahalenin men-i ve el atmanın önlenmesi davaları bulunmaktadır (HMK m. 4/1-c). ANTALYA/ACAR hakime başvuran rehinli alacaklının elinde zilyetlik bulunmasa da, bu davayı el atmanın önlenmesi davası olarak görmekte ve görevli mahkemeyi sulh hukuk mahkemesi olarak ifade etmektedir³⁷³.

2. GENEL HÜKÜMLER KAPSAMINDA

Yukarıda yapılan açıklamalarda görevli mahkemenin TRK kapsamında açıkça belirtilmediği ifade edildi. Yukarıda ve kanunda spesifik olarak belirtilen uyuşmazlıklar dışında çıkacak uyuşmazlıklar bakımından görevli mahkemenin genel hükümler kapsamında belirlenmesinde taraflar arasındaki ilişki esas alınmalıdır³⁷⁴. Bu bakımından taraflar arasındaki ilişkinin ticari iş sayılıp sayılmadığı, mutlak ticari dava ya da nispi ticari dava kapsamına göre asliye ticaret mahkemesinin görev alanına girip girmediği tespit edilebilir.

Mutlak ticari davalarda; tarafların tacir sıfatına sahip olmasının, söz konusu işlemin ticari işletmeye ilişkin olup olmamasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır³⁷⁵. TTK m. 4 hükmünde hangi davaların mutlak ticari dava olduğu tahdidi bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre; TTK'daki tüm konular, TMK m. 962- 969 maddeleri kapsamında rehin karşılığı ödünç para verme sözleşmelerinden doğan davalar, TBK m. 515- 519 maddeleri kapsamında kredi mektubu ve kredi emrinden doğan davalar, TBK m. 487- 501 maddeleri arasında düzenlenen yayın sözleşmesi ve fikri mülkiyet hukuku kaynaklı davalar, İİK iflasa ilişkin hükümlerden kaynaklı davalar,

³⁷¹ **TAŞ KORKMAZ**, Hülya; “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, Journal Yaşar e- dergi, s. 1753- 1818, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/21-Hülya-TAŞ-KORKMAZ.pdf>, ERİŞİM: 03.11.2017.

³⁷² Ayrıntılı açıklama için bkz; **ANTALYA**, Gökhan/ **ACAR**, Faruk; s. 152- 154.

³⁷³ **ANTALYA**, Gökhan/ **ACAR**, Faruk; s. 153.

³⁷⁴ **AYHAN**, Rıza/ **ÇAĞLAR**, Hayrettin; s. 220.

³⁷⁵ **BÖRÜ**, Levent/ **KOÇYİĞİT**, İlker; s. 9.

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu (Koop. Kanunu), niteliklerinden ötürü mutlak ticari davalardır³⁷⁶.

Nispi ticari davalarda ise; uyuşmazlığın her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin ve her iki tarafın da tacir olması şarttır³⁷⁷. Bu doğrultuda bazı davalar tarafların tacir sıfatına haiz olup olmadığı ile bağlantısız bir şekilde, bir tarafın ticari işletmesi ile ilgili ise nispi ticari dava olarak nitelendirilirler. Bunun dışında taraflardan birinin ticari işletmesine ilişkin olması şartı ile TBK m. 555- 560 hükümleri arasında yer alan havaleye ilişkin uyuşmazlıklar, TBK m. 561- 580 hükümlerine arasında düzenlenen saklama (vedia) ilişkisinden doğan davalar, ve telif hakkından doğan davalardır³⁷⁸.

Genel hükümler kapsamında yapılan bu açıklamalar doğrultusunda eğer rehin alan ve rehin veren tacir ise ve rehin konusu ticari işletmelerine ilişkin ise nispi ticari dava olmaları sebebi ile uyuşmazlıkların asliye ticaret mahkemesi'nde görülmesi gerektiği söylenebilir. Ancak her iki tarafın da tacir olmaması durumunda TRK hükümlerinde yapılan düzenlemelerin dikkate alınması gerekmektedir. Ancak TİRK döneminde olduğu gibi, TRK hükümlerinde açıkça görevli mahkemenin gösterilmediğini tekrar belirtmekte fayda var.

B. YETKİLİ MAHKEME

1. TİCARİ İŞLETME REHNİ KANUNU HÜKÜMLERİNDE BELİRTİLEN HUSUSLAR KAPSAMINDA

Ticari İşletme Rehni Kanunu hükümlerinde ayrıntılı ve açık bir şekilde çıkacak uyuşmazlıklara ilişkin yetkili mahkemenin bulunmadığı yukarıdaki başlıklarda belirtilmiştir. Ancak sadece bir hususa ilişkin soru işareti kalmayacak şekilde açıklık getirilmiştir. Rehinli taşınır varlığın başka bir varlıkla birleşmesi ya da karışması halinde değer tespitine ilişkin başvurulacak yetkili mahkeme açıkça ifade edilmiştir. TRK m. 13/2 ilk cümlede; *“Rehinli taşınır varlığın birleşmesi ve karışması durumunda ya da temerrüt sonrası hakların kullanımında, alacaklının başvurusu üzerine rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesince...”* rehin verenin yerleşim yeri

³⁷⁶ **AYHAN**, Rıza; “Son Değişiklerle Ticari Dava ve Ticaret Mahkemelerinin Görev Sahası Hakkında Getirilen Yenilikler”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, (Ocak 2015), s. 13-64, <http://hukuk2.baskent.edu.tr/dergi/arsiv/sayi-1/Hukuk-Dergisi-c1-s1.pdf>, ERIŞİM: 22.01.2018.

³⁷⁷ **BİLGİLİ**, Fatih/ **DEMİRKAPI**, Ertan; Ticari İşletme Hukuku, Dora, 8. Baskı, Bursa, 2018, s. 73.

³⁷⁸ **BÖRÜ**, Levent/ **KOÇYİĞİT**, İlker; s. 25- 29.

mahkemesinin görevli olduğu belirtilmiştir. Burada rehinli taşınır varlığın sadece başka bir varlıkla birleşmesi ya da karışması durumu için değil; temerrüt sonrası hakların kullanılmasında da rehinli taşınırın değer tespiti yapılması halinde de yetkili mahkeme rehin verenin yerleşim yer mahkemesidir. Değer Tespiti Yönt. hükmünde de TRK m. 13 hükmüne atıf yapılarak yetkili mahkemenin rehin verenin yerleşim yeri mahkemesi olduğu belirtilmiştir (Değer Tespiti Yönt. m. 6).

Kanunda koruma tedbirleri kapsamında da mahkemeye başvurulması hususu söz konusudur. Rehlin verenin, rehinli taşınır malı korumaması, gerekli özeni göstermemesi ya da değerini düşürecek davranışlarda bulunması halinde rehinli alacaklıya hakime başvurma imkanı tanınmıştır. TRK m. 12/2 fıkrasında; “...Zilyed, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı, hakimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir.” ifadesi ile alacaklıya hakime başvurma hakkı açıkça tanınmasına karşın, yetkili mahkeme açık bir şekilde ifade edilmemiştir.

2. GENEL HÜKÜMLER KAPSAMINDA

Ticari İşletme Rehni Kanunu hükümlerinde bazı durumlar dışında yetkili mahkeme açık bir şekilde belirtilmemiştir. Genel hükümler kapsamında yetkili mahkemeyi belirleyecek olursak HMK hükümlerine başvurulması gerekmektedir. Buna göre HMK m. 6/1 hükmünde; “Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.” ifadesi ile genel yetkili mahkeme açık bir şekilde belirtilmiştir. Diğer kanunlardan kaynaklı özel hükümler varsa ya da HMK hükümleri arasında da uygulanması gereken özel düzenleme söz konusu ise; genel yetki kuralı HMK m. 6/1 hükmünden önce bu özel yetki kuralları uygulanır³⁷⁹. Bu durumda çıkacak uyuşmazlıklarda özel hükümler bulunmaması halinde genel yetkili mahkeme “davalının yerleşim yeri mahkemesi” olarak açıkça belirtilmiştir.

Rehin sözleşmesi ve TRK hükümleri göz önüne alındığında şayet TRK hükümlerinde yetkili mahkemenin açıkça belirtildiğı hallerden biri söz konusu değilse, dikkate alınacak hüküm HMK m. 10 “Sözleşmeden doğan davalarda yetki” başlığıdır. Nitekim rehin sözleşmesi de bir sözleşmedir ve bu sözleşmeden kaynaklı davalar söz

³⁷⁹ DEDEAĞAÇ, Ender; “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Getirdikleri”, s. 7- 283, http://www.ankarabarosu.org.tr/Siteler/2012yayin/2011sonrasikitap/6100_Sayili_HMK_Getirdikleri_ic.pdf, ERIşİM: 20.02.2018.

konusudur. Söz konusu hükümde; “Sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir.” Şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Burada kanunun lafzı ele alınacak olursa; “mahkemesinde **de**” ifadesi sanki sözleşme kaynaklı davalarda ifa yeri mahkemesi bakımından davacıya seçimlik bir yetki tanımaktadır.

SONUÇ

28.01.1972 tarihinde yürürlüğe giren 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanununun globalleşen ve gelişen ticari hayata yeterli gelmemesi sebebiyle, 01.01.2017 tarihinde 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Yeni kanunla beraber rehin konusu, kapsamı tarafları önemli ölçüde değişmiş ve genişlemiştir. Kanunun amacı TRK m. 1 hükmünde de ifade edildiği üzere, taşınır rehninde aleniyetin sağlanmasının yanı sıra finansmana erişimi kolaylaştırmaktır.

TRK m. 3 hükmünde rehnin tarafları ifade edilmiştir. Bu doğrultuda rehin alacaklısının kredi kuruluşu olması halinde rehin borçlusunu; tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler olabilmektedir. Rehin alacaklısının tacir ya da esnaf olması halinde ise rehin borçlusunu yine esnaf ya da tacir olabilmektedir. Ancak eleştirilen husus; rehin taraflarının TRK m. 3 hükmünde oldukça karmaşık bir şekilde ifade edilmesidir. Bu TRK m. 3 hükmünü açıklığa kavuşturan Uyg. Yönt. m. 10 hükmüdür.

Rehnin kurulması ise sicile tescil ile tamamlanır. Yeni kanun Rehinli Taşınır Sicili öngörmüş ve bunu düzenleyen bir yönetmelik de yürürlüğe girmiştir. Rehinli taşınır sicili için kural olarak ilerleme sistemi öngörülmüştür. Ancak taraflar tarafından açıkça belirtilmesi halinde sabit derece sistemi de belirlenebilir. Kurulan rehinler arasında öncelik hakkı esas alınan derece sistemine göre belirlenecektir. TRK m. 4 doğrultusunda rehin sözleşmesinin elektronik ortamda düzenlenmesi mümkündür. Bu uygulama ile zamandan tasarruf sağlanabilecek, globalleşen dünyada ticari hayat kolaylaşacaktır. TİRK hükümlerinde yer alan sözleşmenin kurulmasından itibaren 10 gün içerisinde ticari işletme sicili çevresindeki noter tarafından sicile tescil şartı yeni kanun hükümlerinde yer almamaktadır. Böylece 10 gün içerisinde tescil yapılmazsa ne olacağı tartışması da sona ermiştir.

Üzerinde rehin hakkı kurulabilecek varlıklar ise; alacaklar, çok yıllık ürün veren ağaçlar, fikri sınai mülkiyete konu haklar, hammadde, hayvan, her türlü kazanç ve irat, başka sicilde kaydı olmayan ve idari izin niteliğinde olmayan lisans ve ruhsatlar, kira gelirleri ve kiracılık hakkı, her türlü menkul işletme tesisatı, sarf malzemesi, stoklar, tarımsal ürün, ticaret ünvanı, işletme adı, ticari işletme ya da esnaf işletmesi, ticari plaka ve hat, ticari proje, vagon şeklinde TRK m. 5/1 fıkrasında açıkça ifade edilmiştir. TİRK m. 3 hükmünde ise rehnin kapsamı; ticaret ünvanı ve işletme adı, menkul işletme

tesisatı, marka- lisans gibi sınai haklar şeklinde ifade edilmişti. Aynı hükme göre ticaret ünvanı ve işletme adı ile menkul işletme tesisatı rehnin sözleşmesinde bulunması gereken zorunlu unsurlardır. Görüldüğü üzere rehnin konusu ve kapsamı önemli ölçüde genişlemiştir. TRK m. 1 hükmünde de ifade edildiği üzere, bu şekilde finansmana erişim kolaylaştırılmak istenmiştir. Tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütleri ve serbest meslek erbapları bu şekilde ellerinde bulunan mahsüller ya da stokları rehin vererek dahi finansmana erişebilirler. Ancak rehin konusu olabilecek hammadde ve stokların, sarf malzemelerinin işlenip üretim faaliyetlerine karışması sonucu ortaya yeni bir varlık çıkmaktadır. Her ne kadar kanunda birleşme ve karışmaya hallerine ilişkin düzenlemeler yapılmışsa da uygulamada bir çok aksaklık çıkabileceği öngörülmektedir.

TRK m. 13 hükmünde rehinli taşınırın değer tespiti meselesi üzerinde durulmuştur. Tarafların rehin hakkı kurulması öncesinde değer tespiti yaptırımları mümkündür. Birleşme ve karışma durumunda ya da temerrüt sonrası hakların kullanımında da değer tespiti hali söz konusu olabilir Alacaklının, rehin verenin yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesine başvurusu ardından üç gün içerisinde ekspertiz tarafından değer tespiti yapılır. İtiraz üzerine yeniden bir değer tespiti yapılır ve yapılan bu değer tespiti kesindir. TRK m. 5/2 hükmünde rehin sözleşmesi öncesinde ya da temerrüt halinde değer tespiti için sulh hukuk mahkemesine başvurabilecek kişi "*rehin alacaklısı*" olarak belirtilmiştir. Değer Tespiti Yönt. m. 5/1 hükmünde ise rehin hakkı kurulması öncesinde değer tespiti için mahkemeye başvurabilecek kişiler "*rehin veren, lehine rehin verilen veya rehin alacaklısı ile bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri*" şeklinde sayılmıştır. Yönetmelik ve kanun hükümleri arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Ancak ticari ilişkiler göz önüne alındığında üçüncü kişinin başkası lehine rehin vermesi ihtimaline karşın rehin verenin de mahkemeden değer tespiti talep edebilmesi gerekmektedir.

Yeni kanununda belki de en çok eleştirilen bölüm temerrüte ilişkin hükümlerdir. Temerrüt sonrası hakların kullanımının kanundan ziyade yönetmelikle düzenlenmesi, yönetmelik hükümlerinin İİK temel hükümleri ile uyuşmaması eleştirilerin temelini oluşturmuştur.

Yeni kanunla birlikte rehnin paraya çevrilmesi hükümlerinden bağımsız bir takip sistemi getirilmiştir. TRK m. 14/1 kapsamında lex commissoria yasağına istisna getirilmiş ve birinci sırada bulunan alacaklılar bakımından rehinli malın mülkiyetini talep hakkı kabul edilmiştir. TRK m. 14 hükmünün lafzı ile Uyg. Yönt. hükümleri arasında da çok eleştirilen farklılıklar bulunmaktadır. Uyg. Yönt. m. 30/2 fıkrasında,

temerrüt halinde mülkiyetin devrini talebin "*yedi gün*" içerisinde yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak TRK m. 14 hükmü doğrultusunda bu talebin "*bir hafta*" içerisinde yapılması gerekmektedir. Kanun ve Yönetmelik arasındaki ifadelerin lafzi olarak dahi uyumsuz olması büyük bir eleştiri noktası olmaktadır.

TRK m. 14 ve Uyg. Yönt. hükümleri kapsamında yürütülecek takip usulü, İİK genel hükümler ile bazı yerlerde uyumsuzluk göstermektedir. Sıra cetvelinin düzenlenmesi takibin başında yapılmaktadır. İlamlı icrada icra emri gönderilmesi, ödeme emrinin ardından itiraz üzerine gönderilmektedir. Temerrüt halinde uygulanacak usul işlemleri kanun yerine özensiz bir şekilde yönetmelikle düzenlenmiştir. Yönetmelik hükümlerinde de ilamsız icra ve ilamlı icraya ilişkin uygulamalar birlikte yürütülmüştür. Tüm bu karışıklıkları ortadan kaldıracak çözüm ise; hüküm bulunmayan hallerde ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlere atıf yapılarak aranılmış ancak daha da içinden çıkılmaz bir hale ulaşılmıştır.

Tüm bu açıklamalar ışığında; yeni kanun hükümleri ile rehnin tarafları ve konusu genişletilerek gelişen dünya şartlarına ayak uydurulmuş ve ticari hayatta bir çok kolaylıklar sağlanmıştır. Özellikle teknolojik gelişmelerin de göz ardı edilmemesi önemli rol oynamıştır. Ancak kanun hükümleri ile düzenlenmesi gereken noktaların özensiz bir şekilde yönetmelik hükümlerinde yer alması, özellikle temerrüt haline ilişkin uygulamanın kanun yerine yönetmelikte düzenlenmesi en büyük eleştiri noktasıdır. Temerrüt halinde uygulanacak hükümlerin karışıklığı uygulamada büyük sorunlara yol açmadan çözümlenmelidir. Kanunda yer alması gereken noktalar, yönetmelik yerine daha detaylı bir şekilde kanunda düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk:** Rehin Hukuku Dersleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.
- ANTALYA, Gökhan/ ACAR, Faruk:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Aristo, İstanbul, 2017.
- ANTMEN, Alpay:** Ticari İşletme Rehni, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001.
- AKINCI, Sami:** "Gemi Mülkiyeti", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1958, s. 291-368.
- AKINTÜRK, Turgut:** Eşya Hukuku, Beta, İstanbul, 2009.
- AKTEPE, Sezin:** "İpoteğin Alacağa Bağlı Bir Hak Olması ve Diğer Özellikleri", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007, s. 177- 193.
- ARKAN, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2017.
- ARSEBÜK, Esat:** "Merhum Ord. Prof. Dr. Esat Arsebük'ün Son Dersi Alacağın Temlik ve Borcun Nakli", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1969, s. 4- 14.
- ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ, Sema:** İcra ve İflas Hukuku, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2017.
- ASLAN, İ. Yılmaz:** Ticaret Hukuku Dersleri, Ekin, İstanbul, 2012.
- AYAN, Mehmet:** Eşya Hukuku -III- Sınırlı Ayni Haklar, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017.
- AYBAY, Aydın/ HATEMİ, Hüseyin:** Eşya Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- AYDIN, Sema/ KAPLAN, Hasan Ali,**

- ŞEN KALYON, Arzu:** "Ticari İşletme Devri ve Devrin Hukuki Sonuçları", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, s. 229- 260.
- AYHAN, Rıza:** "Ticari İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, s. 291- 314.
- AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin:** Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.
- AYHAN, Rıza:** "Son Değişiklerle Ticari Dava ve Ticaret Mahkemelerinin Görev Sahası Hakkında Getirilen Yenilikler", Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, s. 220-.
- BAHTİYAR, Mehmet:** Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2014.
- BELEN, Herdem:** "Ana Hatları ve Bazı Temel Özellikleriyle Taşınmaz Rehin Hakları", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2006, s. 3- 30.
- BERGH, Van Den:** "The Development Of The Landlord's Hypothec", A Journal Of Legal History, 2009, s. 155- 167.
- BERZEK, Ayşe Nur:** Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, Beta, İstanbul, 2008.
- BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan:** Ticari İşletme Hukuku, Dora, Bursa, 2018.
- BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan:** Şirketler Hukuku Dersleri, Dora, Bursa, 2018.
- BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan:** Ticaret Hukuku Bilgisi, Dora, Bursa, 2018.
- BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Dora, Bursa, 2017.
- BİLGİN, Mahmut:** Sıra Cetveli, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- BİLGİN, Hikmet:** "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İcra- İflas Hukuku

- Açısından Genel Bir Bakış", Türkiye
Adalet Akademisi Dergisi, 2017, s. 619- 656.
- BOZBEL, Savaş:** Fikri Mülkiyet Hukuku, On İki Levha
Yayıcılık, İstanbul, 2015.
- BOZER, Ali/ GÖLE, Celal:** Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret
Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2017.
- BOZKURT, Tamer:** Ticari İşletme Hukuku, Legem Yayıncılık,
Ankara, 2017.
- BÖRÜ, Levent/ KOÇYİĞİT, İlker:** Ticari Dava, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.
- BUDAK, Ali Cem:** İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla
Takip, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- CANSEL, Erol:** Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı,
Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1961.
- ÇAMURCU, Emin:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni
Sözleşmesinin Tarafları", Gazi
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
2017, s. 201- 234.
- ÇİÇEK, Selda:** "Ticari İşletme Rehni", Gazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.
- DAVRAN, Bülent:** Rehin Hukuku Dersleri, Fakülteler
Matbaası, İstanbul, 1972.
- DEDEAĞAÇ, Ender:** "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri
Kanunun Getirdikleri" s. 7-283.
- DEMİRKAPI, Ertan:** "Ticari İşletmenin Tespiti Açısından
Esnaf İşletmesi Kavramının
Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, s. 371- 441.
- DERELİ, Zeliha:** Lex Commissoria Yasağı, Ankara
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.
- DEYNEKLİ, Adnan:** "Sıra Cetveli", Bankacılar Dergisi, 2008, s. 28- 69.
- DEYNEKLİ, Adnan/ KISA, Sedat:** Hacizde ve İflasta Sıra Cetveli, Turhan
Kitabevi, Ankara, 2005.

- DOĞAN, Murat:** "Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni", Erciyes Fakültesi Dergisi, 2008, s. 181- 207.
- ERBEK, Özge:** "Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009, s. 1- 68.
- EREN, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.
- ERDEM,ERCÜMENT:** "Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Ticari İşletmenin Devri", Journal Yaşar e- Dergi, 2014, s. 987- 1017.
- ERDEM,ERCÜMENT:** "Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar", Bankacılar Dergisi, 2011, s. 42-60.
- ERTAŞ, Şeref:** Eşya Hukuku, Barış Yayınları, İzmir, 2016.
- ERTAŞ, Şeref:** "Tescilli Taşınır Rehinleri", E- Journal Of Yaşar University, 2014, s. 1155- 1184.
- ERZURUMLUOĞLU, Erzan:** Sözleşmeler Hukuku Özel Borç İlişkileri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.
- ESENER, Turhan/ GÜVEN, Kudret:**Eşya Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.
- GÜNEL, Onur Kerem:** "Lex Commissoria Yasağı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998.
- GÜNEŞ, İlhami:** "Sınai Mülkiyet Kanununda Zorunlu Lisans", Ankara Barosu Dergisi, 2017, s. 48- 56.
- GÜRPINAR, Damla:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, s. 111- 159.
- GÜRSOY, Kemal T./ EREN, Fikret/ CANSEL, Erol:** Türk Eşya Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978.

- GÖLE, Celal/ AYDOĞAN, Gökhan:**"Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2017, s. 5- 51.
- GÜVENAL, Hilmi:** "Varlık Yönetim Şirketlerinin Kredi Sistemindeki Yeri ve Tahsili Gecikmiş Alacakların Yönetimine Dair Düzenlemelerin Kredi Sistemine Etkisi", Turkaset, 2015, s. 1- 6.
- HASIRCI, Hakan:** "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2017, s. 209-269.
- HATEMİ, Hüseyin/ GÖKYAYLA, Emre:**Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.
- HAZIROĞLU, Elif Cemre:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2017, s. 177-204.
- HIZIR, Serdar/ TURAEV, Alisher:**"Türk Hukuku'nda Hava Araçları Üzerinde İpotek Tesis Edilmesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, "Hapis Hakkı Üzerine Bir Tetkik", Journalist İstanbul, s. 742- 781.
- İMRE, Zahit:** "Hapis Hakkı Üzerine Bir Tetkik", Journalist İstanbul, s. 742- 781.
- İMREGÜN, Oğuz:** Kara Ticaret Hukuku Dersleri (Genel Hükümler- Ortaklıklar- Kıymetli Evrak), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1996.
- İNAL, Tamer:** Ticari İşletme Hukuku, Kazancı Kitap, İstanbul, 2004.
- JAVADKHANİ, Sheida:** Türk Hukukunda İpotek, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016.

- KAĞITCIOĞLU, Mutlu:** "Teslime Bağlı Taşınır Rehnine Hakim Olan İlkeler", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2012, s. 1- 16.
- KALPSÜZ, Turgut:** Gemi Rehni, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004.
- KARABEL, E. Gökçe:** Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.
- KARADENİZ ÇELEBİCAN, Özcan:** Roma Eşya Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008.
- KARAKILIÇ, Hasan:** "İşletmelerin Finansman Sağlama Aracı Olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme", Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 2017, s. 37- 50.
- KARSLI, Abdurrahim:** İcra ve İflas Hukuku, Alternatif, İstanbul, 2014.
- KAYNAR, Reşat:** Türk Medeni Kanununa Göre Rehin Hukuku Dersleri, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1967.
- KENDER, Rayegan/ ÇETİNGİL, Ergon:** Deniz Ticareti Hukuku, On İki Levha, İstanbul, 2010.
- KILIÇOĞLU, Ahmet:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.
- KIRMIZITAŞ, Türkan:** Finansal Kiralama Sözleşmesi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016.
- KIZILASLAN, Halil/ DOĞAN, Gökhan:** "Türkiye'deki Üretici Birliklerinin Üretici Örgütlenmesinde Yeri ve Önemi", Akademik Bakış Dergisi, 2013, s. 1- 17.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/ HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona/ ARPACI, Abdülkadir:** Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- KOÇ, Ali:** "Türkiye'de Tarımsal Üretim ve Girdi Piyasaları", Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, 2005, s. 130- 159.

- KIRTEPER, Ahmet:** "Ticari İşletme Rehni", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- KÖROĞLU ÖLMEZ, Belin:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2017, s. 261- 286.
- KURU, Baki:** İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Legal, İstanbul, 2016.
- MAKARACI BAŞAK, Aşlı:** Taşınır Rehni Sözleşmesi, On İki Levha, İstanbul, 2014.
- MUŞUL, Timuçin:** Rehnin Paraya Çevrilmesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- MUŞUL, Timuçin:** İcra ve İflas Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- MUTLUER, M. Kamil/**
- UÇARYILMAZ, Talya Şans:** İşletme Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014.
- NOMER, Haluk Nami/**
- ERGÜNE, Mehmet Serkan:** Eşya Hukuku, On İki Levha, İstanbul, 2017.
- NOMER, Haluk Nami:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta, İstanbul, 2017.
- OĞUZ, Sefer:** "Ticari İşlemlerde Teslimsiz Tescilli Taşınır Rehni", Bankacılar Dergisi, 2017, s. 3- 32.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ SELİÇİ, Özer/**
- OKTAY ÖZDEMİR, Saibe:** Eşya Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2015.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ ÖZ, Turgut:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- ÖZSUNGUR, Fahri:** "Ticaret Siciline Tescilin Evreleri ve Türleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, s. 269- 293.
- ÖZTAN, Bilge:** Medeni Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.
- ÖZTAN, Fırat:** Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

- ÖZTEK, Selçuk:** "İflasın Ertelenmesi", Bankacılar Dergisi, 2005, s. 23- 73.
- PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/**
SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/
ÖZEKES, Muhammet: İcra İflas Hukuku Ders Kitabı, Vedat Kitapçılık, 4. Bası, İstanbul, 2017.
- PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/**
ÖZEKES, Muhammet: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Vedat Kitapçılık, 5. Bası, İstanbul, 2017.
- PROY, Reha/ YASAMAN, Hamdi:** Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- REİSOĞLU, Seza:** "Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme", Bankacılar Dergisi, 2003, s.107- 121.
- REİSOĞLU, Seza:** "Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları, Bankacılar Dergisi, 2004, s. 47- 65.
- SEROZAN, Rona:** Eşya Hukuku I, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- SEROZAN, Rona:** "Taşınmaz Rehni", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2006, s. 302- 324.
- SİRMEN, Lale:** Eşya Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.
- SUGHEYER, Bilal Rabah Al/**
KOTEL, Minerva/ NAIM, Ary/
PIRNIE, Stewart K./
SULTANOV, Murat: "Leasing In Development Guidelines For Emerging Economies", International Finance Corporation.
- SZÚCS, Magdolna:** "Remarks On The Reasons Of Commissoria Rescindenda", Acta Univ. Sapientiae Legal Studies, 2014, s. 91- 112.
- ŞAHİNİZ, Salih C. :** "Alacağın Temlikinde Sözleşme İle Kararlaştırılan Temlik Sınırlama (Kısıtlama) ve Yasakları", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2006, s. 495- 520.

- ŞİT İMAMOĞLU, Başak:** icari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2017.
- TAHİROĞLU, Bülent:** Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 2005.
- TAMER, Ahmet:** "Tacirler Bakımından Cezai Şart (Ceza Koşulu)", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2013, s. 731- 770.
- TANDOĞAN, Haluk:** "Hapis Hakkının Temliki", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1945, s. 222- 230.
- TAŞ KORKMAZ, Hülya:** "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Görev Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, Journal Yaşar e- Dergi, 2014, s. 1753- 1818.
- TEKİNALP, Ünal:** Fikri Mülkiyet Hukuku, Beta, İstanbul, 1999.
- TOPÇUOĞLU, Metin/ ÇON, Ömer:** "Ticari İşletme Rehninde Rehin Alacaklısının Korunması", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011, s. 174- 214.
- TOPALOĞLU, Mustafa:** Maden ve Taş Ocakları Hukuku, Karahan Basım Yayım Dağıtım, Adana, 2003.
- TİRYAKİ, Fuat:** "Taşınmaz Rehni Hukukunda Sabit Dereceler Sistemi ve Hükümleri", Ankara Barosu Dergisi, 1996, s. 540- 560.
- ULUĞ, Ali Sedat:** "Rehinli Tahvil", Ankara Barosu Dergisi, 2012, s. 785- 799.
- UTKU, Doruk:** Sınai Hakların Rehni, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- UYUMAZ, Alper:** Motorlu Taşıt Rehni, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 2011.

ÜLGEN, Hüseyin/ HELVACI, Mehmet/

KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/

NOMER ERTAN, N. Füsün: Ticari İşletme Hukuku, On İki Levha
Yayıcılık, İstanbul, 2015.

VAN ZYL, D. H.: "Salus Rei Publicae Als
Entscheidungsgrundlage des Römischen
Privatrechts", Fundamina, 2017, s. 231- 242.

